

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
UNIVERSITY OF PIRAEUS

Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών
Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών: Διεθνείς και Ευρωπαϊκές Σπουδές

Τίτλος Διπλωματικής Εργασίας:
Η Ενεργειακή πολιτική της Κυπριακής Νήσου και ο επιθετικός ρόλος της
Τουρκίας στην Νοτιοανατολική Μεσόγειο.

Ονοματεπώνυμο: Πετρουλέα Μαριάννα

Επιβλέπων Καθηγητής: Λιάκουρας Πέτρος

Πειραιάς, Δεκέμβριος 2021

Το έργο που εκπονήθηκε και παρουσιάζεται στην υποβαλλόμενη διπλωματική εργασία είναι αποκλειστικά ατομικό δικό μου. Όποιες πληροφορίες και υλικό που περιέχονται έχουν αντληθεί από άλλες πηγές, έχουν καταλλήλως αναφερθεί στην παρούσα διπλωματική εργασία. Επιπλέον τελώ εν γνώσει ότι σε περίπτωση διαπίστωσης ότι δεν συντρέχουν όσα βεβαιώνονται από μέρους μου, μου αφαιρείται ανά πάσα στιγμή αμέσως ο τίτλος.

Η βεβαιούσα,

Πετρουλέα Μαριάννα

Η παρούσα μελέτη αφιερώνεται εγκαρδίως στην οικογένεια μου που με στήριξε ιδιαίτερα κατά την διάρκεια της εκπόνησής της.

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω από καρδιάς τον επιβλέποντα καθηγητή μου κων Πέτρο Λιάκουρα για την πολύτιμη συνεισφορά του στην ερευνά, καθοδήγηση και επιμέλεια με σκοπό την εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας. Εν συνεχεία, ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλω στα μέλη της τριμελούς επιτροπής, κων Αριστοτέλη Τζιαμπίρη και κων Σπυρίδωνα Ρουκανά για τον χρόνο που διέθεσαν καθώς και για τις πολύτιμες συμβουλές και παρατηρήσεις τους. Επιπροσθέτως θερμές ευχαριστίες οφείλονται συνολικά στο ακαδημαϊκό προσωπικό του μεταπτυχιακού προγράμματος των Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών για την γνώση και τις εμπειρίες που αποκόμισα κατά την διάρκεια των σπουδών μου. Τέλος τις θερμές ευχαριστίες μου στην οικογένεια μου για την στήριξη και την βοήθεια τους.

Περιεχόμενα

Περιεχόμενα.....	4
Εισαγωγή.....	6
Κεφάλαιο 1 ^ο	8
Ιστορική ανασκόπηση της Κυπριακής Νήσου.....	8
1.1 Η Συμφωνία Ζυρίχης- Λονδίνου.	8
1.2 Η φύση του πολιτεύματος της Κυπριακής Δημοκρατίας.....	11
1.3 Το πολιτειακό κυπριακό ζήτημα και η Συνταγματική κρίση του 1963.....	13
1.4 Η κρίσιμη δεκαετία 1964-1974: Το αποτυχημένο σχέδιο Άτσεσον.	16
1.5 Το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου και η επιχείρηση Αττίλας.	17
1.6 Προσπάθειες επίλυσης του Κυπριακού ζητήματος.	20
1.6.1 Τα πρώτα σχέδια επίλυσης του Κυπριακού ζητήματος (1975-1983).	20
1.6.2 Τα επόμενα έτη λύσης του Κυπριακού ζητήματος (1983-1999).	23
1.6.3 Το σχέδιο Ανάν για την ομοσπονδιακή επίλυση του Κυπριακού ζητήματος.	25
Κεφάλαιο 2 ^ο	28
Η Κυπριακή νήσος και η ενεργειακή πολιτική της.....	28
2.1 Το γενικό πλαίσιο ενεργειακής πολιτικής στην Νοτιοανατολική Μεσόγειο.	28
2.2 Η ανακάλυψη κοιτασμάτων στην θαλάσσια περιοχή της Κυπριακής Νήσου.....	29
2.3 Η οριοθέτηση ΑΟΖ της Κυπριακής Δημοκρατίας με την Αίγυπτο.	33
2.4 Η οριοθέτηση ΑΟΖ της Κυπριακής Δημοκρατίας με το Λιβανό.	35
2.5 Η οριοθέτηση ΑΟΖ της Κυπριακής Δημοκρατίας με το Ισραήλ.....	36
Κεφάλαιο 3ο.....	38
Οι Αμφισβητήσεις της Τουρκικής Δημοκρατίας στην Ενεργειακή πολιτική της Κυπριακής Νήσου.	38
3.1 Το Γενικό πλαίσιο.....	38
3.2 Οι επιδιώξεις της Τουρκικής Δημοκρατίας στην Νοτιοανατολική Μεσόγειο.....	40
3.3 Η Στάση της Τουρκικής Δημοκρατίας έναντι της Κυπριακής ΑΟΖ.....	41
3.4 Η στρατηγική συμμαχία Ελλάδας -Κύπρου- Ισραήλ- Αιγύπτου.....	44
Κεφάλαιο 4 ^ο	47
Οι ενέργειες της Τουρκικής Δημοκρατίας στην ενεργειακή πολιτική της Κυπριακής Νήσου.....	47
4.1 Γενικό πλαίσιο.	47
4.2 Τα Τουρκικά επιχειρήματα στην Νοτιοανατολική Μεσόγειο.	47
4.3 Οι χειρισμοί της Τουρκίας στο ζήτημα οριοθέτησης θαλασσίων ζωνών με την Κυπριακή Δημοκρατία.....	50
4.4 Οι ενέργειες της Τουρκικής ηγεσίας εντός της Κυπριακής ΑΟΖ.	53

Κεφάλαιο 5^ο	60
5.1 Συμπεράσματα	60
Βιβλιογραφικές Αναφορές	62

Εισαγωγή

Με την παρούσα μελέτη διερευνάται η ενεργειακή και πολιτική θέση της Κυπριακής νήσου στην Νοτιοανατολική Μεσόγειο εν συναρτήσει με τα ενεργειακά αποθέματα που ανακαλυφθήκαν, εντός της νομιμά οριοθετημένης κυπριακής ΑΟΖ, καθώς και στην ευρύτερη θαλάσσια περιοχή στην λεκάνη της Μεσογείου. Ταυτόχρονα, εξετάζεται με διεξοδικό τρόπο η τουρκική ρητορική και οι ενέργειες της Τουρκικής Δημοκρατίας στα νέα ενεργειακά δεδομένα, που έχουν ανακύψει από το 2011 και έπειτα.

Στο 1^ο Κεφάλαιο γίνεται μια εκτενής ιστορική ανασκόπηση μετά το πέρας της βρετανικής αποαποικιοποίησης, την ανεξαρτησία και εντέλει την ίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας το 1960. Συγκεκριμένα, γίνονται αναφορές στο τότε πολιτειακό σύστημα, στις διακοινοτικές ταραχές των δυο κοινοτήτων (ελληνοκυπριακής και τουρκοκυπριακής) το 1963, στην κρίσιμη πολιτική κατάσταση κατά την δεκαετία του 1963-1974, η οποία και οδήγησε στην τουρκική εισβολή τον Ιούλιο του 1974 στην νήσο. Ακόμη παρατίθενται, αναλυτικώς όλες οι αποτυχημένες προσπάθειες και τα προτεινόμενα σχέδια επίλυσης του Κυπριακού ζητήματος μέχρι και τις μέρες μας, καθώς και οι εκ διαμέτρου αντίθετες θεωρήσεις των δύο πλευρών.

Στο 2^ο Κεφάλαιο εξετάζεται το γενικό πλαίσιο της ενεργειακής ισχύος της νήσου και της ευρύτερης περιοχής της Νοτιοανατολικής Μεσογείου, η ανακάλυψη των ενεργειακών κοιτασμάτων στην περιοχή εντός της Κυπριακής Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης καθώς και η σταδιακή ανάθεση των κυπριακών θαλασσιών τεμαχίων στις αναδοχές εταιρίες. Σε αυτό το σημείο αναφέρθηκαν και η εξεύρεση ενεργειακών κοιτασμάτων και των όμορων κρατών της Κύπρου, που όπως θα τονιστεί και παρακάτω, αποτέλεσαν πυλώνες στρατηγικών ενεργειακών συμμαχιών στην περιοχή. Εν συνεχεία αναφέρονται διεξοδικά οι συμφωνίες οριοθέτησης των θαλασσιών ζωνών της Κυπριακής Δημοκρατίας με την Αίγυπτο το 2003, το Λιβανό το 2007 και το Ισραήλ το 2010.

Στο 3^ο Κεφάλαιο αναλύονται οι επιδιώξεις, οι στόχοι και η ενεργειακή πολιτική της Τουρκικής Δημοκρατίας στην λεκάνη της Μεσογείου. Συγκεκριμένα, αναφέρονται οι αμφισβητήσεις της Τουρκικής Δημοκρατίας έναντι των συμφωνιών οριοθέτησης των θαλασσιών ζωνών των όμορων κρατών με την Κυπριακή νήσο αλλά και την τουρκική

θεώρηση για τον καθορισμό της Κυπριακής ΑΟΖ. Μέσω της πολιτικοοικονομικής ανάλυσης της παρούσας κατάστασης της Τουρκικής Δημοκρατίας διαφαίνεται και η δημιουργία μιας νέας εξωτερικής πολιτικής για την Άγκυρα, που έγκειτο πλέον στο ιδεολογικό φάσμα του νεοοθωμανισμού. Το τελευταίο μέρος του κεφαλαίου, αναφέρεται στην στρατηγική συμμαχία που έχει αναπτυχθεί αναμεσα σε Ελλάδα-Κυπριακή Δημοκρατία-Ισραήλ-Αιγύπτου καθώς και οι συνδιασκέψεις που έχουν λάβει χώρα έως και σήμερα.

Το 4^ο Κεφάλαιο της παρούσας μελέτης πραγματεύεται τις κινήσεις της Τουρκικής Δημοκρατίας στην ενεργειακή πολιτική της Κυπριακής νήσου. Αρχικώς αναλύονται, σε γενικό πλαίσιο, τα τουρκικά επιχειρήματα στην Νοτιοανατολική Μεσόγειο και η μη αποδοχή των επιταγών του Διεθνούς Δικαίου από την τουρκική πλευρά. Στην συνέχεια αναφέρονται οι χειρισμοί της Άγκυρας στο ζήτημα οριοθέτησης των θαλασσίων ζωνών της Κυπριακής Δημοκρατίας με τα γειτονικά της κράτη καθώς και η ρητορική των αμφισβητήσεων στο εν λόγω ζήτημα. Τέλος αναφέρονται με χρονολογική σειρά οι επιθετικές ενέργειες στις οποίες έχει προβεί η Άγκυρα, εντός της Κυπριακής ΑΟΖ καθώς και οι αντιδράσεις της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Κεφάλαιο 1^ο

Ιστορική ανασκόπηση της Κυπριακής Νήσου

1.1 Η Συμφωνία Ζυρίχης- Λονδίνου.

Κυπριακή Νήσος νοείται το ανεξάρτητο νησιωτικό κράτος, το οποίο και γεωγραφικά ανήκει στο βορειοανατολικό μέρος της Μεσογείου θάλασσας. Η Κύπρος βρισκόμενη στο σταυροδρόμι τριών ηπείρων, κατάφερε διαχρονικά να αποτελέσει πεδίο σύγκρουσης, τόσο για την γεωγραφική της θέση, όσο και για τον γεωργικό, δασικό και κυρίως ορυκτό της πλούτο, ζήτημα και το οποίο θα διερευνηθεί διεξοδικά στις επόμενες ενότητες.

Για να κατανοήσουμε καλύτερα την ενεργειακή πολιτική της Κύπρου στο σήμερα καθώς και τις πολιτικοοικονομικές συνιστώσες που συνέβαλαν στην διαμόρφωσή της, είναι σκόπιμο να αναλύσουμε επιγραμματικά το ιστορικό πλαίσιο.

Ημερομηνία-ορόσημο για την χάραξη της κυπριακής ενεργειακής πολιτικής θεωρείται το έτος 1959, με τις Συμφωνίες Ζυρίχης – Λονδίνου, οι οποίες υπεγράφησαν μεταξύ των πέντε βασικών εταίρων, της Ελλάδος, της Τουρκίας, της Μ. Βρετανίας, καθώς και της Ελληνοκυπριακής και της Τουρκοκυπριακής κοινότητας. Στην πραγματικότητα αποτελούν τον προάγγελο της Κυπριακής ανεξαρτησίας από την Βρετανική αποικιοκρατία, καθώς και την σύσταση της πρώτης Κυπριακής Δημοκρατίας. Στις διαπραγματεύσεις που έγιναν στην Ζυρίχη, και οι οποίες ξεκίνησαν στις 5 Φεβρουαρίου του 1959, παρούσες ήταν η Ελληνική πλευρά με τον τότε πρωθυπουργό Κωνσταντίνο Καραμανλή και η Τουρκική πλευρά με τον ομόλογο του Ατνάν Μεντερές, καθώς και οι Υπουργοί Εξωτερικών και των δύο χωρών¹. Οι Κύπριοι πολιτικοί δεν ήταν παρόντες στην διάσκεψη, ενώ η Βρετανική πλευρά αποφάσισε μια συντηρητική αποδοχή μιας ενδεχόμενης συνθήκης σε περίπτωση οπου η Ελληνοτουρκική πλευρά έφτανε σε κάποια συμφωνία. Η διάσκεψη στο Λονδίνο, με την οποία και ολοκληρωνόταν ο κύκλος εργασιών ολοκληρώθηκε στις 19 Φεβρουαρίου του 1959, παραχωρούσε στην Κύπρο την ανεξαρτητοποίησή της,

¹Γιάγκου .Α “Οι Συμφωνίες Ζυρίχης- Λονδίνου”(Άρθρο Εφημερίδας Καθημερινής 15.3.2015) σελ. 1.

περιείχε κάποια συνημμένα κείμενα τα οποία υπεγράφησαν από την Ελληνοτουρκική πλευρά αλλά και από τον Βρετανό ομόλογό τους Χάρολντ Μακμίλαν, τον Αρχιεπίσκοπο Κύπρου Μακάριο ΄Γ και τον αντιπρόεδρο Φαζίλ Κιουτσούκ, οι οποίοι είχαν γνώση όσων είχαν συμφωνηθεί τις προηγούμενες δύο εβδομάδες². Η συμφωνία στο σύνολό της, απαρτιζόταν από τέσσερα ρυθμιστικά κείμενα. Συγκεκριμένα, το πρώτο σκέλος της συμφωνίας έγινε μεταξύ του Έλληνα πρωθυπουργού και του Τούρκου ομολόγου του, με απώτερο σκοπό την είσοδο της Κύπρου στη Βορειοατλαντική Συμμαχία³ αλλά και της ανατροπής της νόμιμης εκλογής του ΑΚΕΛ⁴ στο νησί. Το δεύτερο σκέλος αφορά μια συμφωνία(η λεγόμενη και ως Treaty of Alliance) ανάμεσα στην Ελλάδα, την Τουρκία και την Κύπρο .Οι δύο πρώτες αποτελούσαν εγγυήτριες δυνάμεις, οι οποίες και υποχρεούνταν να διασφαλίσουν την προστασία και την εδαφική ακεραιότητα του νησιού. Το παραπάνω ζήτημα δημιούργησε και τις περισσότερες τριβές μεταξύ των δύο χωρών. Η τουρκική πλευρά, με σκοπό να διασφαλίσει την προστασία της τουρκοκυπριακής κοινότητας, απαίτησε την δημιουργία μιας αυτόνομης στρατιωτικής βάσης. Με την παραχωρητική στάση της Αθήνας συμφωνήθηκε η δημιουργία μιας κοινής στρατιωτικής βάσης και για τις δύο χώρες⁵. Το τρίτο μέρος της συμφωνίας, αποτέλεσε την περιβόητη συνθήκη εγγυήσεως (Treaty of Guarantee)⁶, η οποία υπεγράφη ανάμεσα σε Ελλάδα, Τουρκία και Μ. Βρετανία από την μία και με την Κύπρο από την άλλη πλευρά. Οι τρεις προαναφερθείσες χώρες αποτέλεσαν και τις εγγυήτριες δυνάμεις του νησιού, οι οποίες είχαν την υποχρέωση να προστατεύσουν την ανεξαρτησία, την ακεραιότητα, καθώς και το σύνταγμα της νεοσύστατης Κυπριακής Δημοκρατίας. Σε περίπτωση ανατροπής μιας από των παραπάνω δεσμεύσεων, οι εγγυήτριες δυνάμεις είχαν την υποχρέωση να επαναφέρουν την τάξη, έστω και αν χρειαζόταν να δράσουν μονομερώς⁷. Η Κυπριακή δημοκρατία δε, είχε την υποχρέωση να μην επιχειρήσει κάποιο σχέδιο διχοτόμησης του νησιού, αλλά και ούτε να επιδιώξει την ένωσή της με κάποια άλλη χώρα. Το τελευταίο

² “Οι υπογραφές των συμφωνιών Ζυρίχης- Λονδίνου” (Διαδικτυακή ιστοσελίδα Διάλογός 24.2.2018) σελ. 1-3.

³ Πράγμα που δεν κατέστη εφικτό, αν και σήμερα γίνονται σχετικές συζητήσεις.

⁴ Πρόκειται για το κομμουνιστικό κόμμα της Κύπρου, το οποίο και σήμερα αποτελεί αξιωματική αντιπολίτευση.

⁵ Αποτελούνταν από 950 Έλληνες στρατιώτες και 650 Τούρκους αντιστοίχως.

⁶ Κρανιδιώτη Γ. “ Το Κυπριακό πρόβλημά 1960- 1974”(Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα, 1984) σελ. 33-35.

⁷ Γιάγκου Α. “Οι Συμφωνίες Ζυρίχης- Λονδίνου”(Άρθρο Εφημερίδας Καθημερινής 15.3.2015) σελ. 2-3.

σκέλος της συμφωνίας προέβλεπε την ‘‘Βασική Διάρθρωση’’, δηλαδή τα καίρια ζητήματα και τις αντίστοιχες διατάξεις τους, στο νεότευκτο σύνταγμα της Κυπριακής δημοκρατίας. Τα κυριότερα σημεία του Συντάγματος, στα οποία και πρέπει να σταθούμε έχουν ως έξης⁸:

- Ως πολίτευμα υιοθετήθηκε το προεδρικό σύστημα, με Ελληνοκύπριο Προέδρο και Τουρκοκύπριο Αντιπρόεδρο, οι οποίοι και θα εκλέγονταν από την Ελληνοκυπριακή και Τουρκοκυπριακή κοινότητα αντιστοίχως και οι οποίοι θα έχουν θητεία πέντε ετών.
- Το υπουργικό συμβούλιο έχει ενιαίο χαρακτήρα και αναλογικά αποτελείται από επτά Ελληνοκύπριους και τρεις Τουρκοκύπριους υπουργούς (Οι Τουρκοκύπριοι υπουργοί έπρεπε απαραίτητως να αναλάβουν τουλάχιστον ένα από τα ακολουθία υπουργεία Εξωτερικών, Δικαιοσύνης, Οικονομικών).
- Η Βουλή των Αντιπροσώπων προέβλεπε την ίδια αναλογία 7:3, οι αποφάσεις θα λαμβάνονταν με απλή πλειοψηφία⁹ ενώ δημιουργήθηκαν δυο ξεχωριστές κοινότητες, η ελληνοκυπριακή και η τουρκοκυπριακή.
- Η κατανομή της στρατιωτικής δύναμης του νησιού ορίστηκε σε 60% υπέρ των Ελληνοκυπρίων και 40% αντιστοίχως υπέρ των Τουρκοκυπρίων.
- Επιπροσθέτως να αναφερθεί ότι προβλεπόταν και διαχωρισμός των δήμων, τόσο στην Ελληνοκυπριακή όσο και στην Τουρκοκυπριακή πλευρά, στις πέντε μεγαλύτερες πόλεις της Κύπρου.
- Το σημαντικότερο σημείο της Συνθήκης, το οποίο και θα δημιουργήσει πρόβλημα στην συνέχεια είναι το δικαίωμα της χρήσης αρνησικυρίας (veto) από τον Τουρκοκύπριο Αντιπρόεδρο, σε ζητήματα εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής, ασφαλείας και άμυνας.

Εξετάζοντας προσεκτικότερα το Σύνταγμα, παρατηρούμε ότι το μέγεθος των διατάξεων που προβλέπονται υπέρ των Τουρκοκυπρίων είναι δυσανάλογο του πληθυσμού τους. Αυτό το καθεστώς όπως διαμορφώθηκε στην συνέχεια, φάνηκε ότι δημιούργησε εντονότατα προβλήματα. Ο μόνος εκ των συμμετεχόντων που φάνηκε να έχει κάποιες ενστάσεις, ειδικότερα στις Συμφωνίες Εγγυήσεως και Συμμαχίας ήταν και ο πρώτος Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας, Αρχιεπίσκοπος Μακάριος Γ’¹⁰, ο

⁸ Γιαγκου Α. ‘‘Οι Συμφωνίες Ζυρίχης- Λονδίνου’’ (Άρθρο Εφημερίδας Καθημερινής 15.3.2015) σελ. 4-5

⁹ Εκτός των θεμάτων που αφορούσαν φορολογικά ζητήματα, αλλά και ζητήματα δήμων όπου χρειαζόταν ξεχωριστή πλειοψηφία και από τις δύο κοινότητες.

¹⁰ James A. «Keeping the Peace in the Cyprus Crisis of 1963-64» (Palgrave, Νέα Υόρκη 2002), σελ.20

οποίος και ήλπιζε στην αναθεώρηση κάποιων όρων και διατάξεων, κάτι που εν τέλει δεν κατέστη εφικτό. Την υπογραφή της Συνθήκης, ακολούθησε μια μακρά συζήτηση στην Ελληνική Βουλή (25-28 Φεβρουαρίου), οπού η κυβέρνηση του Κ. Καραμανλή ήρθε σε σφοδρή αντιπαράθεση με την αξιωματική αντιπολίτευση. Τα κόμματα τελικώς δεν επικύρωσαν την συμφωνία. Το ιδιαίτερος παράδοξο είναι ότι αυτές εγκρίθηκαν μετά την απόρριψη της πρότασης δυσπιστίας κατά της Κυβερνήσεως Καραμανλή.

Οι πρώτες εκλογές για την Προεδρική Κυπριακή Δημοκρατία διεξήχθησαν την 13^η Δεκεμβρίου του 1959. Πρόεδρος εξελέγη ο Ελληνοκύπριος Αρχιεπίσκοπος Μακάριος ενώ Αντιπρόεδρος ο Τουρκοκύπριος Φαζίλ Κιουτσούκ, ο οποίος ήταν και ο μοναδικός υποψήφιος. Την μεταβατική περίοδο διακυβέρνησης, που έγινε υπό την εποπτεία προσωρινών επιτροπών, που είχαν τον ρόλο της παγίωσης της πρώτης Κυπριακής Δημοκρατίας, ακολούθησε η υπογραφή της ανεξαρτησίας της, ως Βρετανικής αποικίας. Η υπογραφές έλαβαν χώρα την 15^η Αυγούστου του 1960 και επικυρώθηκαν από τον μέχρι τότε Βρετανό διοικητή του νησιού, Σερ Χιού Φούτ. Έτσι έχουμε και επισήμως την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας της Κυπριακής Δημοκρατίας.

1.2 Η φύση του πολιτεύματος της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Με την υπογραφή της Συνθήκης Ζυρίχης – Λονδίνου ορίστηκε ανάμεσα στα άλλα ζητήματα και το πολίτευμα της Κυπριακής Δημοκρατίας, το οποίο και είναι προεδρικό. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, ορίστηκε την Προεδρική θέση να κατέχει Ελληνοκύπριος και την θέση του Αντιπροέδρου, Τουρκοκύπριος. Επιπροσθέτως, ο διαχωρισμός σε Ελληνοκυπριακή και Τουρκοκυπριακή κοινότητα, με διαφορετικές αρμοδιότητες, δικαιώματα αλλά και καθήκοντα, απέδειξε από νωρίς ότι η σύσταση της Κυπριακής Δημοκρατίας, θα είχε δικοινοτικό χαρακτήρα. Η κάθε κοινότητα είχε το δικαίωμα να χρησιμοποιεί την δική της γλώσσα, να ασκεί τα δικά της θρησκευτικά καθήκοντα ενώ μπορούσε τα τηρεί τα δικά της ήθη και έθιμα. Επίσης είχαν το δικαίωμα να χρησιμοποιούν, κατά το δοκούν, την ελληνική ή την τουρκική σημαία. Επρόκειτο λοιπόν για την μορφή μια συναινετικής δημοκρατίας¹¹ οπού η κάθε κοινότητα απολαμβάνει ισόποσα δικαιώματα και υποχρεώσεις. Το δικοινοτικό σύστημα, το οποίο

¹¹ Λιάκουρας Π. “ Το Κυπριακό από την Ζυρίχη στην Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής επίλυσης (ΕΚ. Ι. Σιδέρης, Ιούνιος 2007) σελ. . 13

και απέτυχε κατ' ουσίαν μετα την κρίση του Δεκεμβρίου του 1963, έγινε αποδεκτό αφού δεν υπήρχε άλλος τρόπος συμβιβασμού για το καθεστώς που θα επικρατούσε μετα την αποαποικιοποίηση του νησιού. Ο λόγος αποτυχίας του έγκειται κυρίως στα διχοτομικά στοιχεία τα οποία περιείχε στο σύνολο του, και τα οποία δημιούργησαν το πολιτειακό πρόβλημα το οποίο δεν έχει λυθεί μέχρι και τις μέρες μας. Η μοναδική λύση η οποία φαίνεται και στα κατά καιρούς προτεινόμενα σχέδια επίλυσης είναι αυτή της ομοσπονδοποίησης, γεγονός που η ελληνοκυπριακή πλευρά αρνείται πεισματικά(ειδικότερα κατόπιν της εισβολής της Τουρκίας τον Ιούλιο του 1974) ,θεωρώντας πως η παραπάνω λύση καθίσταται de facto απόσχιση¹². Εδώ πρέπει να τονίσουμε ένα σημαντικό γεγονός το οποίο παίζει ιδιαίτερο ρόλο. Η Κυπριακή Δημοκρατία, συμφωνά με το Σύνταγμα του 1960 έχει κυριαρχία de jure (δηλαδή εκ νόμου) σε ολόκληρο το νησί, γεγονός που θεωρητικά την καθιστά και κυρίαρχη στην Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη της Νήσου. Αυτό βεβαίως δεν εφαρμόζεται μετά το πέρας της επιχείρησης Αττίλας του 1974 στο βόρειο τμήμα του νησιού. Από εκείνη την στιγμή έχουμε μια de facto κατάσταση(δηλαδή ένα γεγονός που εφαρμόζεται στην πράξη), λόγω της κατάληψης του 37% περίπου της έκτασης του νησιού από τις τουρκικές στρατιωτικές δυνάμεις. Ένα ζήτημα που έχει απασχολήσει ιδιαίτερος τους ερευνητές, είναι η αρχή της αυτοδιάθεσης, όπως αυτή εφαρμόστηκε στην ανεξαρτητοποίηση της νήσου το 1960. Σε μια εποχή που χαρακτηρίστηκε από κύμα αποαποικιοποιήσεων, στις περισσότερες χώρες που ανεξαρτητοποιούνταν εφαρμόστηκε, η περίφημη απόφαση της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ¹³1514/1960, όπου τα αποικιακά εδάφη θεωρούνταν πλέον πως βρίσκονταν επί της κυριαρχίας του αυτόνομου λαού, που τα κατοικούσαν (αρχή της αυτοδιάθεσης).

Στην περίπτωση της Κύπρου, η αρχή της αυτοδιάθεσης εφαρμόστηκε, στην ολότητα της επικράτειας του νησιού, αλλά και στο σύνολο του λαού που κατοικούσε είτε ανήκε στην Ελληνοκυπριακή είτε στην Τουρκοκυπριακή κοινότητα¹⁴. Φυσικά, το Σύνταγμα της πρώτης Κυπριακής Δημοκρατίας, όπως αυτό απορρέει από την Συνθήκη Ζυρίχης-Λονδίνου, αποτυπώνει σαφώς την συμμετοχή και των δύο κοινοτήτων στην διακυβέρνηση της νήσου με ποσοστιαία αναλογία (7:3). Συμπερασματικά λοιπόν,

¹² Λιάκουρας Π. " Το Κυπριακό από την Ζυρίχη στην Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής επίλυσης (ΕΚ. Ι. Σιδέρης, Ιούνιος 2007) σελ. . 38--44

¹³ The United Nations and the Decolonization(<http://www.un.org/en/decolonization/declaration.shtml>)

¹⁴ Λιάκουρας Π. " Το Κυπριακό από την Ζυρίχη στην Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής επίλυσης (ΕΚ. Ι. Σιδέρης, Ιούνιος 2007) σελ. 241- 242

έχουμε ένα ανεξάρτητο κράτος στο οποίο εφαρμόζεται η αρχή της αυτοδιάθεσης, με πολλά στοιχεία όμως που αντλούνται από το πρότυπο της συναινετικής δημοκρατίας¹⁵ (consociational ή democracy concurrent majority rule). Επίσης αξίζει να αναφερθούμε στο άρθρο 185 του Συντάγματος, το οποίο είναι και μη αναθεωρητέο, και το οποίο προβλέπει ότι η Κυπριακή Δημοκρατία είναι ένα και αδιαίρετο κράτος, ενώ απαγορεύεται ρητώς η κάθε απόπειρα απόσχισης τμήματος της νήσου, καθώς και η ένωση της με οποιαδήποτε άλλη χώρα¹⁶. Τα παραπάνω αναφέρθηκαν ώστε να γίνει καλύτερα αντιληπτό στα επόμενα κεφάλαια, η ενεργειακή πολιτική που ακολουθεί το νησί, η ενεργειακή κρίση που επικρατεί στην περιοχή σήμερα, καθώς και τα εν δυνάμει δικαιώματα των δύο κοινοτήτων στην χρήση της κυπριακής ΑΟΖ.

1.3 Το πολιτειακό κυπριακό ζήτημα και η Συνταγματική κρίση του 1963.

Όπως τονίστηκε παραπάνω, το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας παρουσίαζε αρκετές δυσκαμψίες, ως προς την εφαρμογή του, αφού δεν στηριζόταν σε ένα ενιαίο συνταγματικό κράτος με προεδρικό πολίτευμα, αλλά εφαρμόστηκε κατ' ουσίαν η έννοια της δυαδικής αρχής των δύο κοινοτήτων. Το κύριο πρόβλημά έγκειτο στο γεγονός, ότι δεν προβλεπόταν σε καμία διάταξη η επίλυση τυχουσών διαφορών που μπορεί και να προέκυπταν αναμεσα στις δύο κοινότητες¹⁷. Το Σύνταγμα λειτούργησε κατά κύριο λόγο με διχαστικό τρόπο, δημιουργώντας προβλήματα και αυξανόμενη εχθρότητα αναμεσα στην δυο κοινότητες, ήδη από τα πρώτα έτη ανεξαρτητοποίησης της νήσου. Τα πρώτα προβλήματα παρουσιάστηκαν με την κωλυσιεργία του Κύπριου Προέδρου να εφαρμόσει όσα προέβλεπε ρητά το Σύνταγμα για τα δικαιώματα της Τουρκοκυπριακής κοινότητας. Αρχικά, η κυβέρνηση καθυστέρουσε στην πρόσληψη Τουρκοκυπρίων στην δημοσιά διοίκηση με την δικαιολογία ότι δεν τηρούσαν τα απαραίτητα προσόντα, ενώ στο επίπεδο της τοπικής αυτοδιοίκησης η Ελληνοκυπριακή κοινότητα αρνιόταν να συσταθούν αμιγείς τουρκοκυπριακοί δήμοι, με τον φόβο της

¹⁵ George Swan, "Constitutional Majority Rule and the Cyprus Constitution: The 1983 Cyprus Crisis in Critical Perspective", 5 B.C. Third World L. J. 1 (1984-1985).

¹⁶ ¹⁶ Λιάκουρας Π. " Το Κυπριακό από την Ζυρίχη στην Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής επίλυσης (ΕΚ. Ι. Σιδέρης, Ιούνιος 2007) σελ. 242-243

¹⁷ G.D. Camp, "Greek-Turkish Conflict over Cyprus", (Political Science Quarterly 95, 1980,) σελ.48-49.

επαρχής της διχοτόμησης της νήσου. Σε στρατιωτικό επίπεδο, οι Τουρκοκύπριοι άσκησαν το δικαίωμα της αρνησικυρίας, αφού ο Ελληνοκύπριος Πρόεδρος αρνούσαν την σύσταση ανεξάρτητων τουρκοκυπριακών ομάδων. Στον οικονομικό τομέα¹⁸, ο Πρόεδρος της Τουρκικής Κοινοτικής Συνελεύσεως, Ραούφ Ντενκτάς, ο οποίος και θα διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στα πολιτικά δρώμενα της Κύπρου τα επόμενα χρόνια, προέτρεπε την Τουρκοκυπριακή κοινότητα και τους εκλεγέντες βουλευτές της στην Βουλή των Αντιπροσώπων, να μην δεχθούν να υπερψηφίσουν ένα ενιαίο φορολογικό σύστημα. Το μέγιστο όμως ζήτημα, στο οποίο και οι διαφορές φαίνονταν αγεφύρωτες ήταν στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής. Την περίοδο εκείνη, ο Ελληνοκύπριος Πρόεδρος Αρχιεπίσκοπος Μακάριος Γ, τάχθηκε υπέρ του Κινήματος των Αδεσμεύτων Χωρών.¹⁹ Έλαβε μάλιστα μέρος στην ιδρυτική συνέλευση στο Βελιγράδι, τον Σεπτέμβριο του 1961 και αποτέλεσε ιδρυτική φιγούρα των Αδεσμεύτων. Το ζήτημα αυτό τον έφερε σε σφοδρή αντιπαράθεση με τον Τούρκο Αντιπρόεδρο Κιουτσούκ, και ενέτεινε την εκρηκτική ατμόσφαιρα μεταξύ τους. Δυνάμεθα να πούμε επιγραμματικά, ότι εκείνη την περίοδο η Ελληνοκυπριακή κοινότητα και ο Πρόεδρος Μακάριος κρατούσαν μια ουδέτερη στάση στην εξωτερική πολιτική της Κυπριακής Δημοκρατίας, που πολλές φορές τους έβρισκε εκ διαμέτρου αντίθετους με την εξωτερική πολιτική της Αθήνας. Από την άλλη πλευρά οι Τουρκοκύπριοι φαίνεται να συνέπλεαν με την πολιτική της Νατοϊκής Άγκυρας²⁰.

Όλα τα παραπάνω φαίνεται πως οξύναν την κατάσταση αναμεσά στις σχέσεις Ελληνοκύπριου και Τουρκοκύπριου ηγέτη, καθώς και τις σχέσεις των κοινοτήτων στις οποίες και προέδρευαν. Την 30^η Νοεμβρίου του 1963 ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος υπέβαλε ένα μνημόνιο διατάξεων στον Τουρκοκύπριο Αντιπρόεδρο Φαζίλ Κιουτσούκ, με σκοπό την τροποποίηση του Συντάγματος του 1960. Αντίγραφο των τροποποιήσεων εκδόθη την ίδια ημέρα και εστάλη και στις τρεις Εγγυήτριες Δυνάμεις της νήσου. Τα περιφημά δεκατρία σημεία, όπως έμειναν γνωστά από τους ιστορικούς αναλυτές, απορρίφθηκαν από την Τουρκική κυβέρνηση αλλά και την Τουρκοκυπριακή κοινότητα την 17^η Δεκεμβρίου 1963. Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος, θεώρησε ότι η αστάθεια στην πολιτική ζωή της Ελλάδος ήταν μια πολύτιμη χρονική συγκυρία, λόγω της πτώσης της

¹⁸ Π. Παπαδημήτρης, "Η ρήξη με τους Τουρκοκύπριους", στο: Π. Παπαπολυθίου (επιμ.), 1960-2010: Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας, τ. 1, 1960-1969: Η δεκαετία της εγκαθίδρυσης, Λευκωσία 2010, σ. 105-106

¹⁹ Πρόκειται για μια διεθνή οργάνωση χωρών, η οποία είναι αναγνωρισμένη από τον ΟΗΕ και δρα ανεξαρτήτως των συμφερόντων των Μεγάλων Δυνάμεων (ΗΠΑ και ΕΣΣΔ).

²⁰ Κρανιδιώτης Γ. "Το Κυπριακό πρόβλημα: 1960-1974" (Θεμέλιο, Αθήνα 1984) σελ. 41

κυβερνήσεως Καραμανλή, η οποία είχε διατυπώσει την σφοδρή της αντίθεση ως προς την αναθεώρηση της Συνθήκης Ζυρίχης-Λονδίνου ενώ ανέμενε κάποιου είδους υποστήριξη από την νεοεκλεγείσα κυβέρνηση του Γ. Παπανδρέου. Από την άλλη πλευρά, ο Μακάριος θεώρησε λανθασμένα μάλλον, ότι είχε κάποιου είδους υποστήριξη από τον Βρετανό Υπατο αρμοστή σερ Άρθουρ Κλάρκ²¹. Το κλίμα στην νήσο ήταν ιδιαίτερος πολωμένο ανάμεσα στις δύο κοινότητες ήδη από τα μέσα Δεκεμβρίου του 1963. Ήδη από τις 3 Δεκεμβρίου σημειώθηκε έκρηξη στο άγαλμα του Μ. Δράκου στην πρωτεύουσα της Κυπριακής νήσου, γεγονός που έθεσε σε επιφυλακή τις δυνάμεις ασφαλείας αμοτέρων των κοινοτήτων. Στις 21 Δεκεμβρίου, ελληνοκυπριακό στρατιωτικό όχημα προέβη σε έλεγχο αντίστοιχου οχήματος προκαλώντας ένταση ανάμεσα στους ελληνοκύπριους στρατιώτες και στο εξαγριωμένο τουρκικό πλήθος, με αποτέλεσμα τον θάνατο δυο Τουρκοκυπρίων πολιτών²². Οι διακοινοτικές ταραχές συνεχίστηκαν ως και το τέλος του έτους, οπού η κατάσταση άρχισε να αποκλιμακώνεται μετά την παρέμβαση των Βρετανών. Στις 30 Δεκεμβρίου έχουμε την πρώτη απόπειρα ειρηνευτικής επέμβασης για την κατάπαυση πυρός ανάμεσα στις δύο κοινότητες. Η εν λόγω μεσολάβηση κατέστη δυνατή, με την παρέμβαση του Βρετανού διοικητή στρατιωτικών δυνάμεων στη νήσο, στρατηγό Γιάνγκ. Ο προαναφερθείς δημιούργησε την "παρεμβαλλόμενη γραμμή του ΟΗΕ στην Κύπρο" η οποία αναφέρεται συνήθως και ως "Πράσινη Γραμμή". Την ονομασία της η εν λόγω γραμμή, την οφείλει από το πράσινο μολύβι που χρησιμοποίησε ο Βρετανός στρατηγός ώστε να παραχαράξει τα νέα σύνορα της πόλης πάνω στον Κυπριακό χάρτη. Στην πραγματικότητα επρόκειτο για το όριο που διαχώριζε και διαχωρίζει ως και σήμερα, τις ελληνοκυπριακές από τις τουρκοκυπριακές περιοχές στην πρωτεύουσα της Λευκωσίας, ενώ από πολλούς θεωρείται και η πρώτη απόπειρα διχοτόμησης της νήσου, η οποία και ολοκληρώθηκε με την επιχείρηση Αττίλας το 1974²³. Εδώ πρέπει να αναφέρουμε ότι η Πράσινη Γραμμή που ελέγχεται από τμήμα των Κυανόκρανων του ΟΗΕ υφίσταται ως και σήμερα, και εκτείνεται σε μήκος 300 χλμ. διαχωρίζοντας το βόρειο(τα λεγόμενα και ως κατεχόμενα) με το νότιο τμήμα της Κυπριακής νήσου.

²¹ Χρυσοστόμου Α. "Τα 13 σημεία του Μακαρίου"(Άρθρο Εφημερίδας Καθημερινής 15.5.2016) σελ. 2.

²² Κληρίδης Γ. "Η κατάθεση μου"(Λευκωσία 1988, Τόμος Α) σελ. 238-239.

²³ Καραγιάννης Γ. "Χριστούγεννα 1963:Η πρώτη διχοτόμηση της Κύπρου"(Άρθρο ιστοσελίδας Ημεροδρόμος 22.12.2016) σελ. 1-2.

1.4 Η κρίσιμη δεκαετία 1964-1974: Το αποτυχημένο σχέδιο Άτσεσον.

Η δεκαετία 1964-1974 θεωρείται ιδιαίτερος κρίσιμη για τις ιστορικές εξελίξεις που σημάδεψαν την Κυπριακή νήσο, ενώ επηρέασαν καθοριστικά τις ελληνοτουρκικές σχέσεις για τις επόμενες δεκαετίες. Είναι φανερό ότι από τις αρχές του 1964 και έπειτα η Ελληνοκυπριακή ηγεσία αλλά και ο ίδιος ο Μακάριος θεώρησε ότι η Συμφωνία Ζυρίχης-Λονδίνου ήταν ένα ενδιάμεσο στάδιο για την ένωση της Κυπριακής Δημοκρατίας με την Ελλάδα²⁴. Από την άλλη πλευρά η Τουρκοκυπριακή κοινότητα ακολουθώντας πιστά την πολιτική της Άγκυρας, είχε απομονωθεί σε θύλακες της νήσου, ούσα άρτια οργανωμένη ενώ αποχώρησε από την Κυπριακή συγκυβέρνηση, καθώς και από το δικοινοτικό καθεστώς. Εντούτοις, η Κυπριακή Δημοκρατία η οποία πλέον εκπροσωπούσαν μόνον από την Ελληνοκυπριακή ηγεσία, τύγγανε αναγνώρισης τόσο από τον ΟΗΕ όσο και από το Συμβούλιο Ασφαλείας²⁵ ήδη από τον Μάρτιο του 1964.

Οι ΗΠΑ υστέρη από τις διακοινοτικές διαταραχές του 1963, ήταν ιδιαίτερος ανήσυχες για την έκρυθμη κατάσταση η οποία επικρατούσε στην Ανατολική Μεσόγειο. Η Κύπρος βρισκόταν στον κυκλώνα των εσωτερικών τις διαμαχών, ενώ οι σχέσεις Αθήνας-Άγκυρας, δύο χωρών που ήταν μέλη του ΝΑΤΟ, βρίσκονταν σε σημείο καμπής. Στις αρχές Ιουλίου του 1965 ξεκίνησαν στην Γενεύη²⁶, κάτω από την αμερικανική πίεση ,συνομιλίες για μια κυπριακή λύση. Παρόντες στην συνδιάσκεψη ήταν η Ελλάδα, η Τουρκία και η Μ. Βρετανία η οποία είχε ρόλο παρατηρητή. Επικεφαλής των συνομιλιών, ήταν ο Αμερικάνος διπλωμάτης και πρώην υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ, Ντίν Άτσεσον. Ο διπλωμάτης είχε στην πραγματικότητα τον ρόλο του μεσολαβητή του ΟΗΕ, έτσι ώστε να μην υποβαθμιστεί ο ρόλος του οργανισμού. Το σχέδιο βασιζόταν σε δύο βασικά σκέλη, τα οποία περιλάμβαναν μια βιώσιμη λύση και για τις δύο πλευρές. Η πρώτη εκδοχή του σχεδίου²⁷, περιλάμβανε την εγκατάσταση μιας τουρκικής στρατιωτικής βάσης στην χερσόνησο της Καρπασίας, οπού αποτελεί το 10% περίπου του συνολικού εδάφους της νήσου. Η ελληνική πλευρά

²⁴ Λιάκουρας Π. " Το Κυπριακό από την Ζυρίχη στην Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής επίλυσης (ΕΚ. Ι. Σιδέρης, Ιούνιος 2007) σελ. 252-253.

²⁵ Λιάκουρας Π. " Το Κυπριακό από την Ζυρίχη στην Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής επίλυσης (ΕΚ. Ι. Σιδέρης, Ιούνιος 2007) σελ. 254.

²⁶ Ρίζας Σ. " Το Σχέδιο Άτσεσον για το Κυπριακό" (Άρθρο Εφημερίδας Καθημερινής 7.8.2016)σελ. 2.

²⁷ Ρίζας Σ. " Το Σχέδιο Άτσεσον για το Κυπριακό" (Άρθρο Εφημερίδας Καθημερινής 7.8.2016)σελ. 2-3.

και η ίδια η Κύπρος θα επιτύγχανε ως αντάλλαγμα την πολυπόθητη ένωση με την Ελλάδα ενώ ήταν υποχρεωμένη να παραχωρήσει στην Τουρκία ένα μεγάλο νησί του Αιγαίου όπως η Ρόδος²⁸ ή τρία μικρότερα σε έκταση, το ένα εξ αυτών το Καστελόριζο. Προβλεπόταν ακόμη, ότι οι Τουρκοκύπριοι κάτοικοι οι οποίοι δεν επιθυμούσαν την μετακίνησή τους, θα παρέμεναν σε καντόνια, με πλήρη αυτοδιοίκηση και αυτονομία εντός της ελληνικής ζώνης. Ο Μακάριος όσο και η ελληνική κυβέρνηση απέρριψαν τις προτάσεις θεωρώντας πως συνιστούσαν de facto διχοτόμηση. Το δεύτερο σχέδιο²⁹ που προτάθηκε, σχεδόν ένα μήνα μετά (20 Αυγούστου), φαίνεται να παραχωρούσε πολύ λιγότερα προνόμια στην τουρκική πλευρά. Συγκεκριμένα, προέβλεπε την παραχώρηση 5% επι του εδάφους, για την δημιουργία τουρκικής στρατιωτικής βάσης, με τον όρο εκμίσθωσής της από την Τουρκία για 50 έτη. Και σε αυτήν την περίπτωση ο Μακάριος καθώς και η τουρκική ηγεσία απέρριψε και το δεύτερο σκέλος της πρότασης. Μπορούμε εδώ να τονίσουμε ότι οι εξελίξεις αυτές, ήταν η επαρχή για τις συνωμοτικές διεργασίες που οργανώθηκαν αργότερα κατά του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου.³⁰ Γενικότερα ως σχέδιο, θεωρείται μια "χρυσή χαμένη ευκαιρία" για την επίλυση του Κυπριακού³¹ ζητήματος, κάτι που έγινε ξεκάθαρο μετά την εισβολή της Τουρκίας στην νήσο τον Ιούλιο του 1974.

1.5 Το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου και η επιχείρηση Αττίλας.

Αρχικά, θα ήταν σκόπιμο να αναφέρουμε ότι οι σχέσεις Λευκωσίας- Αθήνας οξύνονταν συνεχώς κατά την διετία 1965 ως και την εγκαθίδρυση της Χούντας των Αθηνών την 21^η Απριλίου 1967. Η δικτατορία των Συνταγματαρχών, δυσχέρανε ακόμη περισσότερο την κατάσταση αφού φαίνεται ότι η πολιτική των Αθηνών ήθελε να έχει ρυθμιστικό ρόλο στα Κυπριακά γενόμενα. Επισήμως η Αθήνα την συγκεκριμένη χρονική περίοδο δήλωνε ότι επιθυμεί την ένωση της νήσου με την Ελλάδα αν και η νατοϊκή πολιτική που ακολουθούσε έδειχνε τα αντίθετα αποτελέσματα ενώ ταυτοχρόνως ερχόταν σε πλήρη αντίθεση με τις επιδιώξεις του Μακαρίου. Την 15^η

²⁸ Σταύρου Π " Το Σχέδιο Άτσεσον και η Ρόδος"(Άρθρο Εφημερίδας ΒΗΜΑ 24.11.2008) σελ. 1.

²⁹ Ρίζας Σ. " Το Σχέδιο Άτσεσον για το Κυπριακό"(Άρθρο Εφημερίδας Καθημερινής 7.8.2016)σελ.3.

³⁰ Richter H. " A Concise History of Modern Cyprus" (Harrassowitz Verlag, 2010) σελ. 134.

³¹ Λιάκουρας Π. " Το Κυπριακό από την Ζυρίχη στην Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής επίλυσης (ΕΚ. Ι. Σιδέρης, Ιούνιος 2007) σελ. 259-260.

Ιουλίου του 1974 πραγματοποιήθηκε στρατιωτικό πραξικόπημα³² κατά της κυβέρνησης του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου το οποίο και υποκινήθηκε από την Χούντα των Αθηνών και συγκεκριμένα από τον πραξικοπηματία Δημήτρη Ιωαννίδη. Μετά την πτώση του Μακαρίου και την διαφυγή του στο εξωτερικό με την βοήθεια των Αγγλων, πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας ορκίστηκε ο Νίκος Σαμψών³³. Ανώτατος σκοπός της κινήσεως αυτής, τουλάχιστον τυπικώς, ήταν η ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα. Στην πραγματικότητα τα άνωθεν γεγονότα παραχώρησαν στην Τουρκία την ευκαιρία να κατηγορήσει την ελληνοκυπριακή πλευρά για ανατροπή της ανεξαρτησίας της Κυπριακής Δημοκρατίας και την παραβίαση των Συνθηκών Ζυρίχης- Λονδίνου.

Στις 20 Ιουλίου του 1974³⁴ η Τουρκία πραγματοποίησε την πρώτη εισβολή στην Κυπριακή Δημοκρατία με αφορμή το άρθρο 4³⁵ της Συνθήκης Εγγυήσεων της Συμφωνίας Ζυρίχης-Λονδίνου. Η Τουρκία από την πλευρά της, την παρουσιάζει ως και σήμερα ειρηνευτική επέμβαση για την αποκατάσταση της Κυπριακής Δημοκρατίας καθώς και των δικαιωμάτων της Τουρκοκυπριακής κοινότητας στην νήσο. Οι στρατιωτικές τουρκικές δυνάμεις, που απαριθμούσαν κοντά στις 40.000 άνδρες, επιτέθηκαν στις εναπομείναντες ελληνικές και ελληνοκυπριακές δυνάμεις, ενώ οι πρώτες κατάφεραν να καταλάβουν την περιοχή της Κυρήνειας, μια πόλη με λιμένα ιδιαίτερος εμπορικής και στρατηγικής σημασίας. Η ελληνική πλευρά από την άλλη, έχοντας την Εθνική Φρουρά και την ΕΛΔΥΚ³⁶, πραγματοποίησε επιθέσεις μικρής ισχύος σε τουρκοκυπριακά χωριά-θύλακες. Την ίδια μέρα της επιθέσεως το Συμβούλιο Ασφαλείας, με το ψήφισμα υπ' αριθμόν 353³⁷, καλούσε τις αντιμαχόμενες πλευρές καθώς και τις τρεις εγγυήτριες δυνάμεις, την επικράτηση ειρήνης στην περιοχή και συνάμα να αποκατασταθεί το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας. Στις 23 Ιουλίου μετά από συνομιλίες ανακωχής και των δύο πλευρών καθώς και την μεσολάβηση του εκπροσώπου του Αμερικανού υπουργού Εξωτερικών, Χένρι Κίσιγκερ, πραγματοποιήθηκε η συνδιάσκεψη της Γενεύης. Η ελληνική κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας βρισκόταν υπό την ηγεσία του Κ. Καραμανλή ενώ στην Κύπρο ορίστηκε

³² Λιάκουρας Π. " Το Κυπριακό από την Ζυρίχη στην Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής επίλυσης (ΕΚ. Ι. Σιδέρης, Ιούνιος 2007) σελ.266-268.

³³ Ο Σαμψών διατήρησε την θέση του προέδρου για πέντε μόνο ημέρες.

³⁴ Morelli V. "Cyprus: Reunification providing elusive" (Diane Publishing, April 2011) σελ.1.

³⁵ Κρανιδιώτη Γ. " Το Κυπριακό πρόβλημά 1960- 1974" (Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα, 1984) σελ. 33-35.

³⁶ ΑΠΕ-ΜΠΕ " Αττίλας: 44 χρόνια από την τουρκική εισβολή στην Κύπρο" (Άρθρο Εφημερίδας Ελεύθερος Τύπος 20.7.2018) σελ. 1-2.

³⁷ Λιάκουρας Π. " Το Κυπριακό από την Ζυρίχη στην Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής επίλυσης (ΕΚ. Ι. Σιδέρης, Ιούνιος 2007) σελ.270.

πρόεδρος ο Γλαυκός Κληρίδης. Στην διάσκεψη που διήρκησε από τις 25 ως και 30 Ιουλίου ετέθη πρώτη φορά η λύση της ομοσπονδίας³⁸. Η ελληνική πλευρά, αν και από τις διακοινοτικές ταραχές του 1963, είχε θέσει ξεκάθαρα την τροποποίηση του Συντάγματος, αυτήν την φορά ήθελε την συνταγματική επαναφορά στην Συνθήκη Ζυρίχης-Λονδίνου. Η τουρκική ηγεσία από τη άλλη, βρισκόμενη σε θέση ισχύος, έτεινε στην πάγια θέση της περί ομοσπονδοποίησης. Συγκεκριμένα, ζητούσε περίπου το 34% της νήσου, ανταλλαγή πληθυσμών και πλήρη ανεξαρτησία της Τουρκοκυπριακής κοινότητας. Στις 30 Ιουλίου, οπότε και τερματίστηκε ο πρώτος γύρος συνομιλιών αποφασίστηκε³⁹ η αρχική κατάπαυση πυρός και των δύο πλευρών, την διατήρηση των περιοχών ελέγχου ως έχουν, καθώς και την δημιουργία μιας ζώνης ασφαλείας υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών. Τέλος, η επανέναρξη των συνομιλιών ορίστηκε την 8^η Αυγούστου του ίδιου έτους. Στο δεύτερο γύρο συνομιλιών, παρόντες ήταν τόσο ο πρόεδρος της τουρκοκυπριακής κοινότητας Ραούφ Ντενκτάς όσο και της ελληνοκυπριακής, Γλαυκός Κληρίδης. Στην φάση αυτή, η Τουρκία ζητούσε επιμόνως τις θέσεις που έθεσε στην πρώτη φάση των συνομιλιών. Ο Κληρίδης, προσπαθώντας να κερδίσει πολύτιμο χρόνο ζητούσε από την τουρκική ηγεσία προθεσμία 36 ωρών, η οποία και δεν έγινε δεκτή⁴⁰.

Από τις 14 ως και στις 16 Αυγούστου πραγματοποιήθηκε η δεύτερη φάση της τουρκικής εισβολής στην νήσο(Αττίλας II). Η Τουρκία σε αυτή την φάση κατέλαβε το 37% της περιοχής, συμπεριλαμβανομένων της οροσειράς του Πενταδακτύλου, την Καρπασίας, την Μορφού, την Τηλληρία καθώς και την πόλη της Αμμοχώστου, η οποία και βρέθηκε εντελώς ανοχύρωτη⁴¹. Μετά την κατάπαυση πυρός το Τουρκικό κράτος καταδικάστηκε από την Ευρωπαϊκή επιτροπή για καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων(τόσο 1976 όσο και1983)⁴². Η Τουρκική εισβολή στην Κυπριακή νήσο είχε ως αποτέλεσμα τον εκτοπισμό 180.000 Ελληνοκυπρίων και τις σφαγές αμάχου πληθυσμού εκατέρωθεν.

³⁸ Λιάκουρας Π. " Το Κυπριακό από την Ζυρίχη στην Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής επίλυσης (ΕΚ. Ι. Σιδέρης, Ιούνιος 2007) σελ.271-273.

³⁹ Παπαπολυβίου Π."Η Γενεύη και η Κύπρος,1974-2017"(Άρθρο Ιστοσελίδας Περί Ιστορίας 23.1.2017) σελ. 1.

⁴⁰ Λιάκουρας Π. " Το Κυπριακό από την Ζυρίχη στην Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής επίλυσης (ΕΚ. Ι. Σιδέρης, Ιούνιος 2007) σελ.274.

⁴¹ Παπαπολυβίου Π."Η Γενεύη και η Κύπρος,1974-2017"(Άρθρο Ιστοσελίδας Περί Ιστορίας 23.1.2017) σελ. 1.

⁴² European Commission of Human Rights, "Report of the Commission to Applications 6780/74 and 6950/75" (Council of Europe, 1976) p.120-124.

1.6 Προσπάθειες επίλυσης του Κυπριακού ζητήματος.

Οι μεσολαβητικές προσπάθειες επίλυσης του Κυπριακού ζητήματος μετρούν 45 χρόνια περίπου, ακολουθώντας την διπλωματική οδό και γίνονται κυρίως υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών. Παρά τις αμέτρητες προσπάθειες, τα προτεινόμενα σχέδια επίλυσης και τις διμερείς συνομιλίες των δύο κρατών αλλά και της Κυπριακής νήσου, δεν κατέστη εφικτό μέχρι και σήμερα η εξεύρεση μιας βιώσιμης λύσης για την συνύπαρξη των δύο κοινοτήτων. Η ελληνική πλευρά διατηρεί ακεραίες της θέσεις της για μια ισχυρή ομοσπονδία, στην οποία η Κυπριακή Δημοκρατία θα έχει υπό τον έλεγχο της, όλη την επικράτεια της νήσου ενώ ζητά την κατάργηση της Συνθήκης Εγγυήσεων του 1960, ενώ η Τουρκική πλευρά από την άλλη, επιδιώκει μια πιο χαλαρή συνομοσπονδιακή σχέση ή ακόμη και δύο ξεχωριστά κράτη, υπό την σκέπη της Συνθήκης Εγγυήσεων του 1960, με αυξημένα αλλά και συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα για την Τουρκοκυπριακή κοινότητα.

1.6.1 Τα πρώτα σχέδια επίλυσης του Κυπριακού ζητήματος (1975-1983).

Την 13^η Φεβρουαρίου του 1975 η Τουρκοκυπριακή κοινότητα ανακήρυξε το βόρειο τμήμα της νήσου, το οποίο και κατείχε, σε "Τουρκικό Ομόσπονδο Κράτος της Κύπρου". Με αυτή την κίνηση της Τουρκίας, η ΗΠΑ αναγκάστηκαν να επιβάλλουν εμπάργκο όπλων, το οποίο και ήρθη τον Αύγουστο του 1978 από την κυβέρνηση Κάρτερ.

Στις 28 Απριλίου του 1976 ξεκίνησαν οι γύροι συνομιλιών στην Βιέννη, αναμεσά στους προέδρους των δυο Κυπριακών κοινοτήτων. Η συμφωνία η οποία επετεύχθη αναμεσά σε Κληρίδη και Ντενκτάς και έμεινε γνωστή ως Συμφωνία ΈΤ της Βιέννης, προέβλεπε την ανακατάταξη και την ανταλλαγή των πληθυσμών⁴³, από το βόρειο στο νότιο μέρος της νήσου και αντιστρόφως. Η ανταλλαγή Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων έγινε

⁴³ Υπουργείο Εξωτερικών Ελληνικής Δημοκρατίας " Δικαιοτική Συμφωνία- The Third Vienna Agreement" (August 1975, 25.4.2014)

κάτω από την επίβλεψη της Ειρηνευτικής Δύναμης των Ηνωμένων Εθνών στην Κύπρο⁴⁴.

Την 12^η Φεβρουαρίου του 1977 ο ηγέτης της Τουρκοκυπριακής κοινότητας, Ραούφ Ντενκτάς, ζητά να συναντηθεί σε επίπεδο κορυφής με τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο. Η διάσκεψη αυτή, έγινε υπό την επίβλεψη του ΓΓ των Ηνωμένων Εθνών, Κούρτ Βαλντχάιμ. Πρόκειται για μια συμφωνία, η οποία έμεινε γνωστή ως "Συμφωνία Υψηλού Επιπέδου" η οποία ύστερα από μακρόχρονες συνομιλίες κατέληξε ότι η λύση του Κυπριακού προβλήματος θα βασιζόταν σε ένα πλαίσιο Διζωνικής και Δικοινοτικής Ομοσπονδίας⁴⁵, που πρακτικά σήμαινε δυο διαχωρισμένες κοινότητες και δυο ανεξάρτητα κράτη στην νήσο.

Η συμφωνία των 4 σημείων περιλαμβάνει επιγραμματικά⁴⁶:

- Μια ανεξάρτητη Δικοινοτική Ομόσπονδη Δημοκρατία.
- Η εδαφική περιοχή και ήτοι η ανεξαρτησία της κάθε κοινότητας, θα εξαρτάται άμεσα από τις οικονομικές δραστηριότητες που μπορεί να παράγει.
- Βασισμένο στο δικοινοτικό ομοσπονδιακό μοντέλο, υπήρχαν προβλέψεις για την μετακίνηση και την εγκατάσταση πληθυσμού καθώς και για τις οικονομικές επανορθώσεις των πληγέντων.
- Η εξουσίες και τα πρότυπα διακυβέρνησης θα πρέπει να βασίζονται στον δικοινοτικό χαρακτήρα της Κυπριακής Δημοκρατίας και το ενιαίο του κράτους.

Στις 3 Αυγούστου του 1977 σημειώθηκε ο αιφνίδιος θάνατος του Αρχιεπισκόπου, αφήνοντας κενή την θέση της Προεδρίας. Τον αντικατέστησε ο Πρόεδρος της Βουλής Σπύρος Κυπριανού, ο οποίος εξελέγη και επισήμως Πρόεδρος ένα μήνα μετά. Τον Νοέμβριο του 1978, η αμερικανική ηγεσία υπό την προεδρία Κάρτερ, εκπόνησε σε συνεργασία με την Βρετανική και Καναδική κυβέρνηση, το ABC πλαίσιο (ABC plan). Στην πραγματικότητα πρόκειται για ένα μείγμα της συμφωνίας Υψηλού Επιπέδου του 1977 καθώς και του Συντάγματος του 1960⁴⁷. Συγκεκριμένα, η συμφωνία προέβλεπε

⁴⁴ Κορδώνη Α. "Οι Διπλωματικές προσπάθειες επίλυσης του Κυπριακού ζητήματος από το 1974 έως και το 2013(Θεσσαλονίκη, Ιούνιος 2016)σελ.26.

⁴⁵ ΚΥΠΕ CNA " Negotiations for a Cyprus settlement - An historical review"(Cyprus News Agency,7.1.2017) σελ. 1.

⁴⁶ Κορδώνη Α. " Οι Διπλωματικές προσπάθειες επίλυσης του Κυπριακού ζητήματος από το 1974 έως και το 2013(Θεσσαλονίκη, Ιούνιος 2016)σελ.27-28.

⁴⁷Χαλαζιάς Χ. " Κυπριακό:58 χρόνια διαπραγματεύσεις και ναυάγια"(Άρθρο Εφημερίδας Ελεύθερος Τύπος 20.7.2017) σελ. 2-3.

ένα ενιαίο κράτος δικαιοδικού χαρακτήρα το οποίο όμως θα απαρτιζόταν από δυο διαχωρισμένες κοινότητες. Η ενιαία Κυπριακή δημοκρατία δεν μπορούσε να αξιώσει ένωση με άλλο κράτος ενώ θα ασκούσε την εξουσία σε θέματα υψηλής πολιτικής, όπως ζητήματα αμυντικής οργάνωσης και ετοιμότητας⁴⁸. Και οι δυο πλευρές απέρριψαν αμέσως το σχέδιο θεωρώντας ότι δεν συμβαδίζει με τις επιταγές των πολιτικών τους.

Τον Μάιο του 1979 υπεγράφη η Δεύτερη Συμφωνία Υψηλού Επιπέδου αναμεσα σε Κυπριανού και Ντενκτάς. Στην πραγματικότητα η συμφωνία αυτή περιείχε 10 βασικά σημεία, ενώ επαναλάμβανε την συμφωνία για το δικαιοδικό καθεστώς και την διατήρηση του ομοσπονδιακού μοντέλου. Τα καίρια ζητήματα της συμφωνίας παρατίθενται στο κάτωθεν πλαίσιο, με βάση το έγγραφο της Βρετανικής Ύπατης Αρμοστείας στην Λευκωσία με ημερομηνία 29 Μαΐου 1979⁴⁹:

- Η βάση των συνομιλιών ορίζεται στις αποφάσεις της Συμφωνίας Μακαρίου- Ντενκτάς τον Φεβρουάριο του 1977 και η επανέναρξη του δευτέρου γύρου συνομιλιών, η 15^η Ιουνίου του 1979.
- Διεξαγωγή των συνομιλιών για την αποστρατικοποίηση της Κυπριακής νήσου.
- Πλήρης σεβασμός για τα ανθρώπινα δικαιώματα του πληθυσμού και των δυο κοινοτήτων.
- Η άμεση επανεγκατάσταση των Ελληνοκυπρίων κατοίκων της περιοχής Βαρώσια της Αμμοχώστου, υπό την αιγίδα του ΟΗΕ.
- Πλήρη απόδοση εγγυήσεων για την ανεξαρτησία της Κυπριακής νήσου και πλήρη απόκλιση οποιασδήποτε ενέργειας απόσχισης ή ένωσης με άλλο κράτος.
- Όλες οι συνομιλίες θα διεξάγονταν στην Λευκωσία.⁵⁰

Οι συνομιλίες αυτές αν και έγιναν σε θετικό κλίμα, εν τέλει απορρίφθηκαν αρχικά από τον Κυπριανού και αργότερα από τον Ντενκτάς. Συνάγεται πως η συμφωνία δεν ευδωσέ, αφού και οι δυο ηγέτες κωλύονταν να αναλάβουν μακροχρόνιες πολιτικές ευθύνες όσον αφορά την επίλυση του ζητήματος. Το 1980, ο Ειδικός Αντιπρόσωπος του ΓΓ των Ηνωμένων Εθνών, Ούγκο Γκόμπι, απαίτησε την έναρξη νέου γύρου συνομιλιών, οι οποίες θα βασίζονταν σε δύο απαραβίαστες βασικές αρχές: την έννοια

⁴⁸ Solsten E. "1977 Makarios- Denktas Accords. Cyprus: A Country Study" (U.S. Library of Congress).

⁴⁹ Το Βήμα Team "Η συμφωνία Κυπριανού- Ντενκτάς μέσα από τα αρχεία του Foreign Office" (Άρθρο Εφημερίδας το Βήμα 30.12.2009) σελ. 1-2.

⁵⁰ Λιάκουρας Π. " Το Κυπριακό από την Ζυρίχη στην Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής επίλυσης (ΕΚ. Ι. Σιδέρης, Ιούνιος 2007) σελ.286-288.

του ομοσπονδιακού συστήματος, πάνω στο οποίο θα βασιζόταν η συνταγματική αρχή του Κυπριακού κράτους, αλλά και πάνω στο διζωνικό σύστημα, που αφορούσε την εδαφική πτυχή του ζητήματος⁵¹. Η Τουρκοκυπριακή πλευρά, υποστήριζε τις θέσεις που υιοθετήθηκαν στην Γενεύη το 1974. Συγκεκριμένα, υποστήριζε ότι το ομοσπονδιακό κράτος που θα δημιουργηθεί, θα πρέπει να έχει χαλαρή και αποκεντρωμένη σύσταση, ώστε η κάθε κοινότητα να ορίζει τα του οίκου της. Η Ελληνοκυπριακή πλευρά από την άλλη, πίστευε σε ένα ενιαίο, ισχυρά συνταγματικό κράτος, αποτελούμενο από δύο κοινότητες.

Η 15^η Νοεμβρίου 1983 θεωρείται σημείο καμπής για της ελληνοτουρκικές σχέσεις αλλά και για την επίλυση του Κυπριακού ζητήματος. Ο ηγέτης της Τουρκοκυπριακής κοινότητας ανακήρυξε μονομερώς, το βόρειο τμήμα της νήσου σε "Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου". Η μονομερής αυτή ενέργεια, που ονομάζεται συχνά και ως "κατεχόμενα" ή "ψευδοκράτος", αναγνωρίζεται κατ'ουσίαν μόνο από την Τουρκία. Το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, καταδίκασε κατάφορα τις ενέργειες αυτές με τα ψηφίσματα 541/1983⁵² και 550/1984⁵³, όπου εγκάλεσε τα κράτη να μην το αναγνωρίσουν σε διεθνές επίπεδο αλλά και να αποδοκιμάσουν κάθε αποσχιστική ενέργεια από το ενιαίο της Κυπριακής Δημοκρατίας.

1.6.2 Τα επόμενα έτη λύσης του Κυπριακού ζητήματος (1983-1999).

Τον Νοέμβριο του 1984, ο ΓΓ του ΟΗΕ, Περές ντε Κουεγιάρ, δημιούργησε μια δέσμη προτάσεων, όπου υπήρχαν προβλέψεις τόσο για την Ελληνοκυπριακή όσο και για την Τουρκοκυπριακή κοινότητα. Συγκεκριμένα περιλάμβαναν την απόσυρση στρατιωτικών μονάδων, την ελεύθερη εγκατάσταση και διακίνηση πληθυσμών καθώς και προβλεπόμενα σχέδια για το καθεστώς ιδιοκτησίας⁵⁴. Το "Σχέδιο Πλαισίου Συμφωνίας Κουεγιάρ", καθόριζε επιγραμματικά ένα πλαίσιο δικοινοτικού

⁵¹ Λιάκουρας Π. " Το Κυπριακό από την Ζυρίχη στην Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής επίλυσης (ΕΚ. Ι. Σιδέρης, Ιούνιος 2007) σελ.292-293.

⁵² Λιάκουρας Π. " Το Κυπριακό από την Ζυρίχη στην Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής επίλυσης (ΕΚ. Ι. Σιδέρης, Ιούνιος 2007) σελ.296.

⁵³ Λιάκουρας Π. " Το Κυπριακό από την Ζυρίχη στην Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής επίλυσης (ΕΚ. Ι. Σιδέρης, Ιούνιος 2007) σελ.298.

⁵⁴ Τζερμιάς Π." Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας"(ΕΚ. LIBRO, Γερμανία 2001) σελ. 923.

ομοσπονδιακού κράτους, όπου το 29% θα ελεγχόταν από την Τουρκοκυπριακή κοινότητα. Η συμφωνία απορριφθεί και πάλι τόσο από τον Ντενκτάς όσο και από την κυβέρνηση Α. Παπανδρέου. Το 1989, ο νεοκλεγείς Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας, Γεώργιος Βασιλείου⁵⁵, ξεκίνησε νέο γύρο συνομιλιών υπό την αιγίδα του νέου ΓΓ του ΟΗΕ, Μπουτρός-Μπουτρός Γκάλι, οι οποίες και κράτησαν σχεδόν δυο έτη μέχρι να φθάσουν στην τελική μορφή τους. Εδώ να υπογραμμίσουμε ότι η Κυπριακή Δημοκρατία στις 4 Ιουλίου του 1990, υπέβαλε αίτηση για την πλήρη ένταξή της στην ΕΟΚ. Εν τέλει το 1992, δημιουργήθηκε η δέσμη ιδεών του Γκάλι, η οποία και ήταν μια σειρά προτάσεων επίλυσης του Κυπριακού ζητήματος, η οποία περιλάμβανε και τις προτάσεις ιδεών του πρώην ΓΓ, Κουεγιάρ. Η βάση του τολμήματος στηριζόταν στην διζωνική ομοσπονδία και στην ισονομία και ισοτιμία αναμεσά στις δύο κοινότητες. Στο έγγραφο που συνέταξαν θα χαρακτηριζόταν ως μια "ανεξάρτητη, κυρίαρχη, εδαφικά ακέραιη, αδέσμευτη ομοσπονδιακή Δημοκρατία"⁵⁶. Οι συνομιλίες και αυτή την φορά, κατέληξαν σε ναυάγιο εξαιτίας της αδιαλλαξίας της Τουρκοκυπριακής πλευράς, αλλά και της κυβέρνησης του Κ. Μητσοτάκη που εκείνη την περίοδο είχε επικεντρωθεί στο Μακεδονικό ζήτημα. Από την άλλη πλευρά το 1993, ο ειδικός αντιπρόσωπος του ΓΓ των Ηνωμένων Εθνών στην Κύπρο, Ούγκο Γκόμπι, πρότεινε την λύση της Συνομοσπονδία για τον γρίφο του Κυπριακού ζητήματος, η οποία και θα είχε πλήρη διεθνή παραδοχή⁵⁷. Σε αυτήν την περίπτωση, όπου και μεσολάβησε, ο νέος ειδικός ΓΓ των Ηνωμένων Εθνών, Τζο Κλάρκ, προτάθηκε ένα μεσοπρόθεσμο σχέδιο⁵⁸ επίλυσης του ζητήματος, το οποίο και ενεκρίθη από το Συμβούλιο Ασφαλείας. Τα σχέδια ναυάγησαν, λόγω της αδιαλλαξίας του Ντενκτάς αλλά και την έλλειψη πολιτικής βούλησης που χαρακτήριζε τόσο την Ελληνική όσο και την Τουρκική ηγεσία.

Η διαβλεπόμενη ενταξιακή πορεία της Κύπρου στην ΕΟΚ, φαίνεται να ενέτεινε την επιθυμία της Τουρκοκυπριακής κοινότητας καθώς και της Τουρκικής ηγεσίας για νέο κύκλο συνομιλιών για την επίλυση του ζητήματος. Εδώ να τονιστεί, ότι το 1997, ορίζεται ως νέος ΓΓ των Ηνωμένων Εθνών, Κόφι Ανάν.

⁵⁵ Χαλαζιάς Χ. "Κυπριακό: 58 χρόνια διαπραγματεύσεις και ναυάγια" (Άρθρο Εφημερίδας Ελεύθερος Τύπος 20.7.2017) σελ. 3.

⁵⁶ Θεοφάνους Α. "Η Διακυβέρνηση και η Πολιτική Οικονομία μιας Ομοσπονδιακής Κύπρου" (ΕΚ.Ι. Σιδέρης, Μάρτιος 2016) σελ. 278.

⁵⁷ Christofi E. "Negotiations for a Cyprus settlement - An historical review" (Cyprus News Agency, 7.1.2017) σελ. 2-3.

⁵⁸ Επρόκειτο για το σχέδιο "Μέτρων Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης" γνωστό ως και ΜΟΕ.

1.6.3 Το σχέδιο Ανάν για την ομοσπονδιακή επίλυση του Κυπριακού ζητήματος.

Ο νέος ΓΓ του ΟΗΕ, τον Δεκέμβριο του 1999, ξεκίνησε ουσιαστικές συνομιλίες στην Ν. Υόρκη⁵⁹, όπου έλαβαν μέρος ο Τουρκοκύπριος ηγέτης Ντενκτάς, ο πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας, Γ. Κληρίδης καθώς και ο ειδικός εκπρόσωπος του ΓΓ των Ηνωμένων Εθνών για την Κύπρο, Αλβάρο ντε Σότο. Ο Κόφι Ανάν παρουσίασε ένα καθολικό σχέδιο επίλυσης του Κυπριακού ζητήματος το οποίο βασιζόταν σε μια Διζωνική Δικοινοτική Ομοσπονδία, όπου εν δυνάμει θα ικανοποιούσε την ελληνοκυπριακή και τουρκοκυπριακή πλευρά. Παρά τις προτάσεις σχεδίων που παρατέθηκαν στους ενδιαφερομένους αλλά και τις συνεχείς αναθεωρήσεις και βελτιώσεις τους, εν τέλει ο ΓΓ κατέθεσε μια ολοκληρωμένη πρόταση επίλυσης του ζητήματος, η οποία και υπεβλήθη το Μάρτιο του 2004 και έμεινε γνωστό ως σχέδιο Ανάν V. Επιπροσθέτως ορίστηκε η διεξαγωγή δύο χωριστών δημοψηφισμάτων, τόσο από την Ελληνοκυπριακή όσο και από την Τουρκοκυπριακή κοινότητα⁶⁰. Είχαν προηγηθεί οι προεδρικές κυπριακές εκλογές του 2003, όπου εξελέγη ο πιο αδιάλλακτος στις θέσεις του επί του ζητήματος, Τάσος Παπαδόπουλος.

Το μοντέλο του σχεδίου, επιγραμματικά έχει ως εξής⁶¹:

- Εναλλαγή της Προεδρίας και της Αντιπροεδρίας ανά 20 μήνες, παραχωρώντας προτεραιότητα στην Ελληνοκυπριακή κοινότητα.
- Η εκλογή των Τουρκοκυπρίων γερουσιαστών θα γινόταν στην μητρική τους γλώσσα.
- Οι στρατιωτικές δυνάμεις Ελλάδας και Τουρκίας θα παρέμεναν στις 6000 μέλη, ενώ μετά την είσοδο της Τουρκίας στην ΕΕ, θα παρέμενε ένας συμβολικός αριθμός ανδρών όπως προβλεπόταν στην Συμφωνία Ζυρίχης-Λονδίνου του 1960.
- Ο Ελληνοκυπριακός πληθυσμός, όπου εκδιώχθηκε βιαίως, θα επανακτούσε τις περιουσίες τους.

⁵⁹ Τα Νέα Team " Σχέδιο Ανάν: Όταν ο ΟΗΕ πρότεινε μια λύση για το Κυπριακό και απορρίφθηκε στο δημοψήφισμα" (Άρθρο Εφημερίδας ΤΑ ΝΕΑ 18.8.2018) σελ. 1-3.

⁶⁰ Λιάκουρας Π. " Το Κυπριακό από την Ζυρίχη στην Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής επίλυσης (ΕΚ. Ι. Σιδέρης, Ιούνιος 2007) σελ.368.

⁶¹ Hellenic Resources Network " The Comprehensive Settlement of the Cyprus problem 31 March 2004, Annan Plans" (20.5.2014)

- Όλοι οι πολίτες της Κυπριακής Δημοκρατίας είχαν την υποχρέωση να λάβουν δικαίωμα εγκατάστασης στην νήσο ενώ προβλεπόταν ότι αν δεν συνέβαινε αυτό, θα έπρεπε να αποχωρήσουν εντός 5 ετών.
- Η Επιτροπή Μετανάστευσης θα επέτρεπε συγκεκριμένο αριθμό εισροών στην νήσο, τόσο από την Ελλάδα όσο και από την Τουρκία.
- Προβλεπόταν η σύσταση της Πρωτοβάθμιας Ομοσπονδιακής Δικαιοδοσίας.
- Οι Εγγυήτριες Δυνάμεις θα πρέπει να τηρήσουν το σχέδιο ευλαβικά, σεβόμενοι το Διεθνές Δίκαιο καθώς και τις αρχές του Χάρτη του ΟΗΕ.

Το σχέδιο βρήκε σθεναρή αντίσταση από τον Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας, ενώ συνέπλευσε μαζί του και το συγκυβερνών κόμμα της κυβερνήσεως του, ΑΚΕΛ. Η Τουρκοκυπριακή κοινότητα από την άλλη, υποστήριξε σθεναρά τις εν λόγω προτάσεις αφού προσδοκούσαν ότι η εφαρμογή του θα τους επέτρεπε την είσοδο τους στην ΕΕ, όπου θα αποκομούσαν οικονομικά οφέλη, αλλά και θα τους αποδέσμευε από το άρμα της Τουρκίας. Πάρα ταύτα, ο Ντενκτάς απέρριψε το πλάνο. Στην Ελλάδα, η κυβέρνηση Καραμανλή κράτησε ουδέτερη στάση ενώ η κυβέρνηση Ερντογάν, τήρησε ιδιαίτερος θετική στάση. Το σχέδιο Ανάν, τον Μάρτιο του 2004, πέρασε στην φάση της διεξαγωγής δημοψηφισμάτων, όπως και προβλεπόταν. Το ελληνοκυπριακό δημοψήφισμα απέρριψε το σχέδιο σε ποσοστό 76% ενώ το αντίστοιχο τουρκοκυπριακό υπερψηφίστηκε με ποσοστό της τάξεως του 62%⁶².

Κάνοντας έναν συνολικό απολογισμό, θα μπορούσαμε να δηλώσουμε ότι το σχέδιο Ανάν ήταν ένα ιδιαίτερος μετριοπαθές πλάνο προτάσεων, πάνω στο οποίο θα εξασφαλιζόταν η ειρηνική συνύπαρξη των δύο κοινοτήτων. Αυτό φυσικά προϋπέθετε την είσοδο της Τουρκίας στην ΕΕ. Η απόρριψη του οφείλεται εν μέρει στην πάγια προσκόλληση στις θέσεις των δύο πλευρών, ενώ αναδεικνύει την αδυναμία του ΟΗΕ για την επίτευξη συμφωνιών, που εμπεριέχουν εδαφικές και στρατιωτικές εμπλοκές.

Μετά το ναυάγιο του σχεδίου Ανάν, την 1η Μαΐου του ίδιου έτους, η Κυπριακή Δημοκρατία έγινε μέλος της ΕΕ.

Τον Ιανουάριο του 2006, οι ηγέτες της Ελληνοκυπριακής και Τουρκοκυπριακής κοινότητας, Τ. Παπαδόπουλος και Μεχμέτ Αλί Ταλάτ, σε συνεργασία με τον ειδικό αντιπρόσωπο του ΓΓ των Ηνωμένων Εθνών, Μάικλ Μόλερ, μετά από πλήθος

⁶² Τα Νέα Team " Σχέδιο Ανάν: Όταν ο ΟΗΕ πρότεινε μια λύση για το Κυπριακό και απορρίφθηκε στο δημοψήφισμα" (Άρθρο Εφημερίδας ΤΑ ΝΕΑ 18.8.2018) σελ.3.

διαβουλεύσεων κατέληξαν τον Ιούλιο σε ένα είδος συμφωνίας, που έμεινε γνωστό ως ‘‘Μια Δέσμη Αρχών και Μια Απόφαση των Δύο Ηγετών’’.⁶³ Το πλαίσιο αυτό συμφωνίας, περιλαμβάνει μέτρα οπου οι ηγεσίες, είχαν δεσμευτεί τα προηγούμενα έτη. Συγκεκριμένα, επρόκειτο για το καθεστώς που είχε δημιουργηθεί ανάμεσα στις δύο κοινότητες και θα έπρεπε να αρθεί τα προσεχή έτη ενώ ταυτόχρονα θα έπρεπε να γίνει άμεση επανέναρξη των συνομιλιών. Στην πραγματικότητα, επρόκειτο για μια συμφωνία άνευ πολιτικής ουσίας. Το 2008 με την εκλογή του νέου Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας, Δημήτρη Χριστόφια ξεκινούν και πάλι συνομιλίες με τον ηγέτη της Τουρκοκυπριακής κοινότητας. Ο στόχος ήταν οι συνομιλίες να βασιστούν στις Συμφωνίες Υψηλού Επιπέδου του 1977 και 1979, ώστε η Κυπριακή νήσος να μετατραπεί σταδιακά από ενιαίο σε συνομοσπονδιακό κράτος. Αν και οι συνομιλίες κράτησαν περίπου 2 έτη, δεν οδήγησαν ούτε αυτήν την φορά σε κάποιου είδους συμφωνία⁶⁴.

Τον Σεπτέμβριο του 2011, θεωρείται σημείο καμπής για τις ελληνοτουρκικές σχέσεις αλλά και το Κυπριακό ζήτημα. Αυτό το σημείο ενδιαφέρει ιδιαίτερος την έρευνα μας, αφού στα επόμενα κεφάλαια θα επικεντρωθούμε στην ενεργειακή πολιτική της Κύπρου. Η Κυπριακή Δημοκρατία ξεκινά έρευνα με σκοπό την εξόρυξη υδρογονανθράκων στην Αποκλειστική Οικονομική της Ζώνη ενώ ταυτόχρονα η Τουρκία απειλεί ευθέως με στρατιωτική επέμβαση για την παρεμπόδιση τέτοιων κινήσεων. Η μόνη αξιόλογη προσπάθεια για την εξεύρεση λύσεων, έγινε στην πενταμερή Διάσκεψη του Κράς Μοντάνα στη Ελβετία τον Ιούνιο του 2017, αλλά και αυτές περιήλθαν σε αδιέξοδο. Εδώ είναι σημαντικό να τονιστεί ότι η Κυπριακή Δημοκρατία έχει διαμηνύσει προς όλους τους τόνους ότι η ερευνά και η εξόρυξη των ενεργειακών πόρων εντός της Κυπριακής ΑΟΖ, δεν θεωρείται ανταλλάξιμο διαπραγματευτικό μέσο για την επίλυση του Κυπριακού ζητήματος. Ο φυσικός πλούτος που θα αντληθεί από τα θαλασσιά ύδατα της Κυπριακής νήσου ανήκει στο συνολικό πληθυσμό του νησιού και τα διαχειρίζεται η ομοσπονδιακή κυβέρνησή, η οποία είναι και η μόνη νόμιμη αιρετή αρχή. Εδώ θα πρέπει να τονίσουμε ότι από το 2011 και μετά, όλες οι προσπάθειες για έναρξη

⁶³ Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών της Κυπριακής Δημοκρατίας, *Συνάντηση Παπαδόπουλου- Πούτιν- Κοινό Ανακοινωθέν Παπαδοπούλου- Ανάν- Συμφωνία 8^{ης} Ιουλίου*, www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/All/CCF11BC23DA229F9C2257838003AE991?OpenDocument.

⁶⁴ Christofi E. ‘‘Negotiations for a Cyprus settlement - An historical review’’ (Cyprus News Agency, 7.1.2017) p.1-3.

συνομιλιών ναυαγήσαν εξαιτίας των ανοικτών ζητημάτων για την ενεργειακή πολιτική που ασκούσε η Κυπριακή νήσος, αλλά και λόγω της οικονομικής κρίσης που μάστιζε την Κύπρο ως και το 2016.

Κεφάλαιο 2^ο

Η Κυπριακή νήσος και η ενεργειακή πολιτική της.

2.1 Το γενικό πλαίσιο ενεργειακής πολιτικής στην Νοτιοανατολική Μεσόγειο.

Η Μεσόγειος θάλασσα, είναι πεδίο συνάντησης τριών ηπείρων, με το νοτιοανατολικό άκρο της, να παρουσιάζεται ως το λίκνο για την πολιτική, πολιτισμική και οικονομική ανάπτυξη της περιοχής και των χωρών που περιβάλλει⁶⁵. Τα τελευταία χρόνια δε, παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον. Στην παρούσα μελέτη, το ενδιαφέρον μας εστιάζεται, στην ενεργειακή δυναμική της περιοχής, η οποία αποτελεί, κατά γενική ομολογία, ασφαλής διακομιστής ενεργείας προς την Ευρωπαϊκή ήπειρο. Η Γηραιά Ήπειρος, ούσα ιδιαιτέρως ελλειμματική σε πηγές ενέργειας, έχει στραφεί προς την Νοτιοανατολική Μεσόγειο, για την ενεργειακή της επάρκεια ώστε να μπορέσει να απεξαρτηθεί από την Ρωσία. Αυτό συμβαίνει εξαιτίας των συνεχών κρίσεων που αντιμετωπίζουν οι Ευρωπαϊκές χώρες με την Ρωσία, όπως λογού χάριν το ουκρανικό ζήτημα. Τα κράτη που ενδιαφέρονται να αντλήσουν ενεργειακούς πόρους, βρίσκονται σε ένα συνεχή αγώνα ανταγωνισμού ώστε να απομυζήσουν το μέγιστο των ενεργειακών κερδών. Οι χώρες που έχουν στρέψει το ενδιαφέρον τους στην Νοτιοανατολική Μεσόγειο εκτός των ευρωπαϊκών χωρών, είναι οι ΗΠΑ αλλά και η Ρωσία, που θέλει να αυξήσει τα ενεργειακά της αποθέματα. Η εισαγωγή φυσικού αερίου από την Νοτιοανατολική Μεσόγειο θεωρείται πολύ οικονομικότερη ως λύση από ότι από την Ρωσία ή την Μ. Ανατολή, αφού ως περιοχή βρίσκεται εγγύτερα στην ΕΕ, ενώ οι ενεργειακοί πόροι που θα αντληθούν δεν είναι απαραίτητο να περνούν από θαλασσιούς δρόμους όπως η διώρυγα του Σουέζ και τα στενά του Ορμούζ ή μέσω

⁶⁵ Κυβέλου Σ. "Νοτιοανατολική Μεσόγειος: Πως ήταν και πως εξελίσσεται..."(Άρθρο Εφημερίδας HUFFPOST 18.3.2016)σελ. 1-3.

διαμετακομιστικών χωρών όπως η Λευκορωσία ή η Ουκρανία⁶⁶. Τα κράτη της λεκάνης της νοτιοανατολικής Μεσογείου, που βρίσκονται στο επίκεντρο των νέων στρατηγικών ισορροπιών, είναι η Αίγυπτος, το Ισραήλ, η Ελλάδα, η Κύπρος και φυσικά η Τουρκία που φαίνεται ότι θα παίζει ρόλο “καταλύτη” στην περιοχή. Οι παραπάνω χώρες φαίνεται να προσπαθούν να δημιουργήσουν στρατηγικές συμμαχίες ώστε να αυξήσουν την ενεργειακή τους ισχύ στην εν λόγω περιοχή.

Το επίκεντρο της μελέτης, όπως αναφέρθηκε στο εισαγωγικό κεφάλαιο, είναι η ενεργειακή ισχύς της Κυπριακής νήσου, οι συμφωνίες που σύναψε με τα όμορα της κράτη, οι αντιδράσεις της Τουρκίας και οι στρατηγικές επιλογές που επρόκειτο να ακολουθήσει η νήσος στο μέλλον.

2.2 Η ανακάλυψη κοιτασμάτων στην θαλάσσια περιοχή της Κυπριακής Νήσου.

Η Κυπριακή Δημοκρατία ήδη από τη ίδρυση της το 1960, εθεσέ ως μακροχρόνιο στόχο την ενεργειακή ανεξαρτησία της νήσου, τόσο στον τομέα του ηλεκτρισμού όσο και στην μακροπρόθεσμη αξιοποίηση των κοιτασμάτων υδρογονανθράκων. Ο Διεθνής Οργανισμός Εμπορίου (ΔΟΕ) προβλέπει ότι ως και το 2035, αναμένεται αύξηση της παγκόσμιας κατανάλωσης φυσικού αερίου σε 5.000 bcm⁶⁷. Επισημαίνεται, ότι τα κοιτάσματα στα θαλάσσια τεμάχια της Κυπριακής ΑΟΖ, υπολογίζονται σε 60 tcm. Ήδη από τις 15 Φεβρουαρίου του 2007 ως και τις 16 Ιουλίου του ίδιου έτους, και έπειτα από προετοιμασία 5 ετών περίπου, φαίνεται να ξεκίνησε η αναζήτηση υδρογονανθράκων⁶⁸, (αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου). Το δικαίωμα εκμετάλλευσης της Κυπριακής ΑΟΖ, απέκτησε στην πραγματικότητα η Κυπριακή Δημοκρατία μετά την Συνθήκη για το Δίκαιο της Θάλασσας του 1982⁶⁹, συμφωνά με την οποία το κάθε κράτος είχε δικαίωμα εκμετάλλευσης και ερευνάς της αποκλειστική οικονομικής ζώνης του⁷⁰. Για να καταστεί αυτό σαφέστερο, θα πρέπει να πούμε ότι σαν

⁶⁶ Κυρίου Σ. “Ενέργεια και Εξωτερική Πολιτική: Η Περίπτωση των κρατών της Νοτιοανατολικής Μεσογείου.” (Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Οκτώβριος 2017)σελ. 39.

⁶⁷ Η bcm είναι μονάδα μέτρησης και επεξηγείται ως billion cubic meters:δισ κυβικά μέτρα.

⁶⁸ Νικολάου Ν. “Υδρογονάνθρακες: Τα πραγματικά δεδομένα και τα διδάγματα από την εμπειρία της Κύπρου”(Άρθρο Δημοσιογραφικού Ενημερωτικού portal energy press 14.5.2015)σελ. 1-4.

⁶⁹ https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/part5.htm Law of the Sea. United Nations.

⁷⁰ Η έννοια της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης ορίστηκε στο μέρος V της συμβάσεως(Άρθρα 55-75).

ΑΟΖ ορίζεται η θαλάσσια έκταση που ξεκινά από την ακτογραμμή και εκτείνεται ως 200 ν.μ. Μέσα στην ΑΟΖ κάθε κράτους περιλαμβάνονται και τα χωρικά του ύδατα, στα οποία έχει πλήρη κυριαρχία και εκτείνονται ως και 12ν.μ. Εδώ πρέπει να τονίσουμε, ότι την συνθήκη του Μοντέγκο Μπέι, δεν επικύρωσε ουδέποτε η Τουρκία. Το 2003 η Κυπριακή Δημοκρατία ζήτησε από την ελληνική κυβέρνηση, να προχωρήσουν στην οριοθέτηση της ΑΟΖ τους, αλλά η δεύτερη αρνήθηκαν λόγω του φόβου για ένα ενδεχόμενο casus belli που θα μπορούσε να προκληθεί με την Τουρκία⁷¹. Εν συνεχεία, η Κυπριακή Δημοκρατία προχώρησε σε οριοθέτηση βάση της αρχής μέσης γραμμής με την Αίγυπτο τον Φεβρουάριο του 2003, με το Λιβανό τον Ιανουάριο του 2007 και με το Ισραήλ το Δεκέμβριο του 2010. Η οριοθέτηση της Κυπριακής ΑΟΖ, είχε ως αποτέλεσμα την δημιουργία 13 οικοπέδων (blocks) εντός του παραπάνω ενεργειακού χώρου. Στο περιεχόμενο των παραπάνω συμβάσεων θα ασχοληθούμε διεξοδικότερα, σε ενότητα που θα ακολουθήσει.

Στις 19 Σεπτεμβρίου του 2011, μετά από το πέρας μακροχρόνιων συζητήσεων και της δημοπρασίας που διεξήγαγε η Κυπριακή Δημοκρατία, δόθηκαν οι πρώτες άδειες στην αμερικανική εταιρία Noble Energy (με το γεωτρύπανο Hommer Ferrington) σε συνεργασία με την Ισραηλινή Delek και με την Shell⁷² ξεκινώντας την διαδικασία εξόρυξης στο τεμάχιο "Αφροδίτη" (οικόπεδο 12). Το εν λόγω οικόπεδο, έθετε μεγάλες προσδοκίες λόγω του όγκου των κοιτασμάτων που βρέθηκαν (7 tcf σε βάθος περίπου των 5.860 μέτρων από την επιφάνεια της θάλασσας⁷³), αλλά και πάλι ως ποσότητα δεν θεωρήθηκε ικανή ώστε οι παραπάνω εταιρείες να προβούν στην κατασκευή έργων αποθήκευσης και μεταφοράς αερίου.

Πάρα ταύτα, αφού το τεμάχιο Αφροδίτη ανήκει στην ευρύτερη περιοχή του Ισραηλινού κοιτάσματος Λεβιάθαν, το οποίο και ανακαλύφθηκε το 2010 και υπολογίζεται σε περίπου 3,465 tcf⁷⁴, η αξιοποίηση του οποίου θεωρείται βέβαιη, αφού οι πόροι του είναι ικανοί να προωθηθούν στην διεθνή ενεργειακή αγορά. Ακολούθησαν

⁷¹ Καλογεράκης Η. "Ελλάδα, Τουρκία και ΑΟΖ. Επικίνδυνες είναι πλέον οι καθυστερήσεις." (Άρθρο Ιστοσελίδας Ελεύθερη Ζώνη 17.9.2011) σελ. 1-4.

⁷² Παναγούλης Θ. "Η ακτινογραφία των κοιτασμάτων στα οικόπεδα στην Κύπρο-Γιατί πήρε φωτιά η Ν.Α. Μεσόγειος" (Άρθρο Ιστοσελίδας energy press 15.2.2018) σελ. 2.

⁷³ Tcf: Trillion cubic feet (τρεις κυβικά μέτρα συμφωνά με την αμερικανική μέτρηση όγκου).

⁷⁴ Φαίνεται να έχει δυνατότητα παραγωγής 1,7δισ βαρελιών πετρελαίου.

τα μικρότερα σε μέγεθος κοιτάσματα Tanin το 2011, το κοιτάσμα Shimshon το 2012 και τέλος το 2013 τα κοιτάσματα Karish και Tamar⁷⁵.

Ακολούθως, στις 24 Ιανουαρίου του 2013 υπεγράφησαν τρία Συμβόλαια με την ιταλοκορεατική κοινοπραξία Eni/Kogas για τα τεμάχια 2,3(εφάπτεται με την λιβανέζικη ΑΟΖ) και 9 το λεγόμενο και ως ‘‘Ονασαγόρας’’, ενώ στις 6 Φεβρουαρίου του ίδιου έτους έγιναν παρόμοιες συμφωνίες με την γαλλική Total για τα τεμάχια 10 και 11(εφάπτεται με την αιγυπτιακή ΑΟΖ)⁷⁶. Εδώ να τονίσουμε ότι από τις αρχές του 2015, στο κοιτάσμα Ονασαγόρας δεν βρέθηκε επαρκή ποσότητα για την εξόρυξη αξιόλογου ποσοστού υδρογονανθρακών. Τον Οκτώβριο του 2014, η Τουρκική Κυβέρνηση έλαβε την απόφαση να στείλει το σειсмоγραφικό Barbados⁷⁷ ώστε να διεξάγει ερευνά στο τεμάχιο 2, για τον εντοπισμό υδρογονανθράκων. Το εν λόγω πλοίο φαίνεται πως διήλθε από τα οικόπεδα 3 και 9. Η παραμονή του δε στο οικόπεδο 3, στο οποίο και δεν είχε κάποια σχετική αδειοδότηση, είχε ως αποτέλεσμα την εικασία για την εύρεση μεγάλης ποσότητας υδρογονανθράκων. Η παραβίαση αυτή, κράτησε για 2 μήνες ενώ διαδοθεί ότι το σειсмоγραφικό θα διεξάγει έρευνες και στα ανοικτά του Καστελόριζου, κάτι όμως που δεν συνέβη. Στις 21 Ιανουαρίου του 2015 η γαλλική εταιρεία Total καθώς και η Κυπριακή Κυβέρνηση ανακοίνωσαν την αποχώρηση της πρώτης από τα οικόπεδα 10 και 11⁷⁸, με αιτιολογία την μη εξεύρεση αξιοποιήσιμων ενεργειακών πόρων.

Στις 30 Αυγούστου του 2015 η ιταλική εταιρεία ενέργειας ENI, ανακοίνωσε την ανακάλυψη ενός κοιτάσματος ‘‘υπεργίγαντα’’ εντός την Αιγυπτιακής ΑΟΖ, το οποίο και συνορεύει με το ανατολικό όριο της Κυπριακής ΑΟΖ. Η ανακάλυψη του Zohr, όπως και ονομάστηκε, θεωρείται και σήμερα το μεγαλύτερο κοιτάσμα της Μεσογείου, με ποσότητα που υπολογίζεται στα 30 tcf⁷⁹. Συγκεκριμένα η εταιρίες ENI και TOTAL υστέρη από την κοινοπραξία που υπέγραψαν, ανακοίνωσαν την 24^η Νοεμβρίου 2017,

⁷⁵ Κυρίου Σ. ‘‘Ενέργεια και Εξωτερική Πολιτική: Η Περίπτωση των κρατών της Νοτιοανατολικής Μεσογείου.’’ (Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Οκτώβριος 2017)σελ. 15-18.

⁷⁶ Χρυσοβαλάντη Χ. ‘‘Το ενεργειακό σύστημα και η οικονομία της Κύπρου’’(Κοζάνη, Μάρτιος 2015)σελ.242.

⁷⁷ Χρυσοβαλάντη Χ. ‘‘Το ενεργειακό σύστημα και η οικονομία της Κύπρου’’(Κοζάνη, Μάρτιος 2015)σελ.246.

⁷⁸ Euronews Team ‘‘Κύπρος: Αποχωρεί η Total από τις έρευνες στην Κυπριακή ΑΟΖ’’ (Άρθρο Ιστοσελίδας Euronews 21.01.2015).

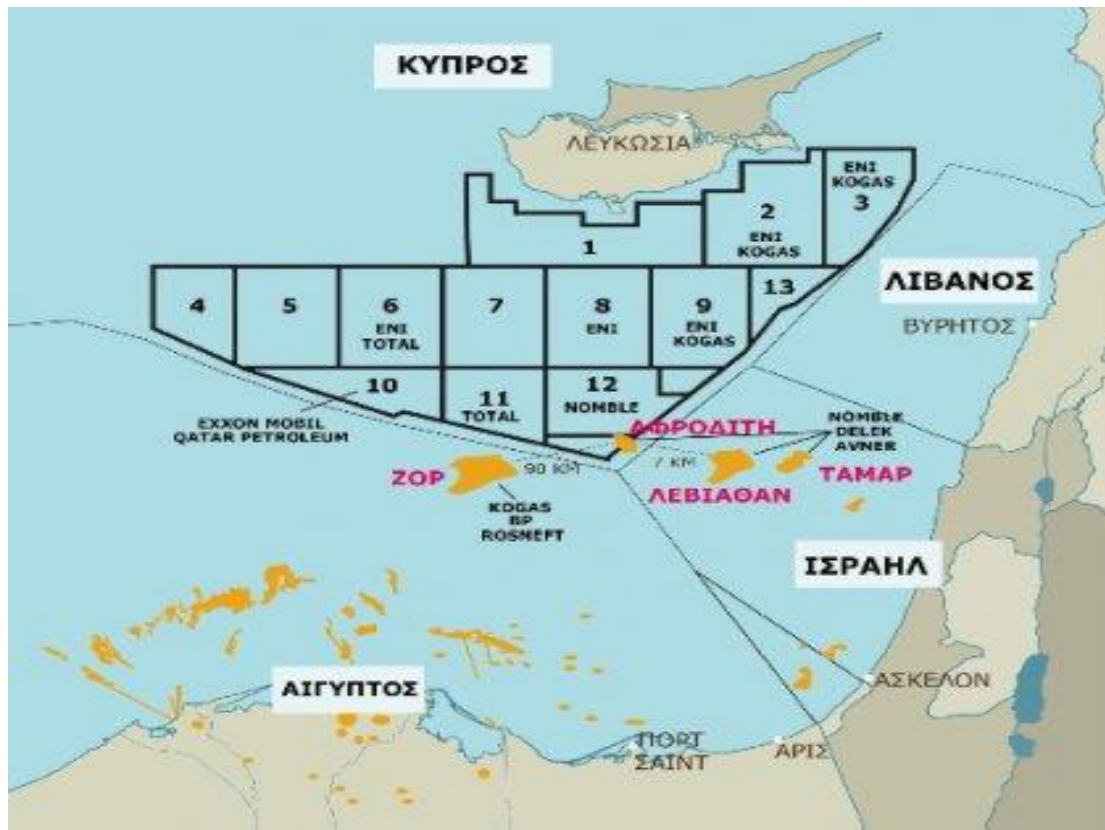
⁷⁹ Στυλιανού Αντώνη ‘‘ Το κοιτάσμα Zohr της Αιγύπτου’’(Άρθρο Δημοσιογραφικού Ενημερωτικού portal energy press 1.9.2015).

γεωτρήσεις στα θαλάσσια οικόπεδα 6 και 3⁸⁰. Τον Φεβρουάριο του 2018, η αμερικανική εταιρεία ExxonMobil, σε συνεργασία με τον εταίρο της Total και με την πλήρη υποστήριξη των ΗΠΑ, ανέλαβε τις διαδικασίες έρευνας και πιθανής εξόρυξης στα οικόπεδα 6, 10 και 11⁸¹. Συγκεκριμένα για το οικόπεδο 6 του πεδίου Καλυψώ της Κύπρου φαίνεται υπάρχουν τεράστιες δυνατότητες ενεργειακού αποθέματος, ικανές να διαταράξουν τις γεωπολιτικές ισορροπίες της περιοχής. Η εταιρεία δε, σε πρόσφατη ανακοίνωση της στις 13 Φεβρουαρίου του 2019 ανέφερε ότι το αποθεματικό του οικοπέδου 10 είναι συγκρίσιμο με το Αιγυπτιακό κοίτασμα Zohr.

Όσον αφορά τα κοιτάσματα Tanin και Karish, δυναμικότητας 1,4 tcf και 1 tcf αντιστοίχως, τα οποία και κατείχαν οι Ισραηλινές εταιρίες Anver Oil & Gas και την Delek Drilling, εξαγοράστηκαν τον Αύγουστο του 2016 από την ελληνικών συμφερόντων εταιρία Energian Oil & Gas. Η εν λόγω εξαγορά έχει ιδιαίτερη σημασία αφού μας υποδεικνύει την δυναμικότητα των ελληνικών πετρελαϊκών εταιριών, οι οποίες επιθυμούν να συμμετέχουν ενεργά στο ενεργειακό παιχνίδι της λεκάνης της Μεσογείου. Πρέπει να τονίσουμε σε αυτό το σημείο, ότι τα συμβόλαια που υπεγράφησαν έχουν μέση διάρκεια περίπου 7 έτη με το ποσοστό των συμβάσεων να φτάνει 75% υπέρ της αναδοχής εταιρίας και 25% υπέρ της Κυπριακής νήσου (ποσοστό που με την πάροδο των ετών αυξάνεται υπέρ της Κύπρου).

⁸⁰ Energy news Team "Προχωρά με νέες γεωτρήσεις στην κυπριακή ΑΟΖ η ENI" (Άρθρο Ιστοσελίδας Energy News.cy 24.11.2017).

⁸¹ Κουλουρούδης Π. " Η ενεργειακή πολιτική, οι επιδιώξεις, οι στόχοι, τα μέσα και τα προβλήματα που αναπτύσσονται στην περιοχή της λεκάνης της Νότιο Ανατολικής Μεσογείου και επηρεάζουν άμεσα την Ελλάδα και την Κυπριακή Δημοκρατία με γνώμονα τα κοιτάσματα των υδρογονανθράκων. Οι συμφωνίες των δύο χωρών και πως αυτές επηρεάζονται από το σύνολο των δράσεων και καταστάσεων των χωρών της ευρύτερης περιοχής καθώς και πως εξελίσσονται μέσα από το νομικό καθεστώς του Διεθνούς Δικαίου της Θάλασσας" (Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Νοέμβριος 2018) σελ. 12.

Εικόνα 1: Στο παραπάνω χάρτη απεικονίζεται ο διαμερισμός των οικοπέδων της Κυπριακής ΑΟΖ καθώς και οι εταιρείες που τα έχουν αναλάβει.

2.3 Η οριοθέτηση ΑΟΖ της Κυπριακής Δημοκρατίας με την Αίγυπτο.

Τα τελευταία χρόνια όλο και περισσότερα μεσογειακά κράτη λαμβάνουν τη απόφαση να προβούν στην οριοθέτηση των αποκλειστικών οικονομικών ζωνών τους με τα όμορα κράτη τους. Στην ίδια ακριβώς κατεύθυνση, κινήθηκε και η Κυπριακή Δημοκρατία η οποία θέλησε να προβεί στις παραπάνω ενέργειες, ώστε να διασφαλίσει μελλοντικές ενεργειακές συμμαχίες καθώς και να αντιμετωπίσει εγκαίρως προβλήματα που μπορεί και να δημιουργηθούν. Για το Κυπριακό κράτος οι διευθετήσεις αυτές ήταν ιδιαίτερος αναγκαίες, λόγω της ύπαρξης του ενεργειακού κοιτάσματος που υπέθεταν πως υπήρχε, αφού είχαν ως μελλοντικό σκοπό την διερεύνηση καθώς και την εξόρυξη

του⁸². Τον Φεβρουάριο του 2003 η Κυπριακή Δημοκρατία προχώρησε στην πρώτη και σημαντικότερη διευθέτηση με την Αίγυπτο. Η διευθέτηση διαμορφώθηκε βάσει της Συμβάσεως του Δικαίου της Θάλασσας του 1982, σύμφωνα με την αρχή της μέσης γραμμής⁸³.

Η Συμφωνία Κυπριακής Δημοκρατίας και Αιγύπτου δομήθηκε βάση των κάτωθεν σημείων⁸⁴:

- Αφορούσε την διευθέτηση των ΑΟΖ συμφωνά με την αρχή της μέσης γραμμής, η οποία και επικυρώθηκε από τον ΟΗΕ, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω.
- Δημιουργήθηκε ένα πλαίσιο για κοινή εκμετάλλευση των κοιτασμάτων υδρογονανθράκων που επεκτείνονται εκατέρωθεν της μέσης γραμμής και αφορά και τις δύο συμβαλλόμενες πλευρές.
- Δόθηκαν οι κατάλληλες δεσμεύσεις για ένα πλαίσιο εμπιστευτικότητας.
- Συντάχθηκε ένα μνημόνιο συνεργασίας των δυο κρατών σε ζητήματα εδάφους και υπεδάφους.

Τέλος, σε περίπτωση που ένα από τα δύο συμβαλλόμενα κράτη αποφασίσουν την οριοθέτηση με τρίτο κράτος, θα πρέπει να συμβουλευτούν εκατέρωθεν.

Εδώ να υπογραμμίσουμε ότι η παραπάνω οριοθέτηση θαλασσίων ζωνών ήταν και η πρώτη η οποία υπεγράφη ανάμεσα σε κράτη της Ανατολική Μεσογείου.

Η σημασία αυτής της διευθέτησης είναι βαρύνουσα, ιδιαιτέρως για το ζήτημα της υφαλοκρηπίδας ανάμεσα σε Ελλάδα και Τουρκία λόγω των διεκδικήσεων της τελευταίας, αφού με αυτό τον τρόπο δημιουργήθηκε πρακτική εφαρμογή της μέσης γραμμής στην Ανατολική Μεσόγειο. Η Τουρκική Κυβέρνηση στις 23 Απριλίου του ίδιου έτους δήλωσε ότι δεν αναγνωρίζει την παραπάνω συμφωνία ενώ διεκδικεί παραλλήλως δικαιώματα υφαλοκρηπίδας στον 32^ο μεσημβρινό(δηλαδή την περιοχή

⁸² Αργύρου Ι. “Κυπριακή ΑΟΖ-Ενεργειακοί παράμετροι”(Πανεπιστήμιο Νεαπολίσ, Πάφος 2015)σελ.30.

⁸³ Η αρχή της μέσης γραμμής αφορά τις χώρες των οποίων οι ΑΟΖ αλληλοεφαπτονταί ή των οποίων οι ακτογραμμές απέχουν λιγότερο από 400 ν.μ. Στην περίπτωση αυτή, τα όμορα κράτη διευθετούν από κοινού θαλάσσια σύνορα. Σε γενικό πλαίσιο το σημείο που βρίσκεται εγγύτερα στην κάθε χώρα ανήκει και στην δικαιοδοσία της.

⁸⁴ Αργύρου Ι. “Κυπριακή ΑΟΖ-Ενεργειακοί παράμετροι”(Πανεπιστήμιο Νεαπολίσ, Πάφος 2015) σελ.31-33.

ανοικτά της Πάφου) των δυτικών ακτών της Κυπριακής νήσου⁸⁵. Σχεδόν μια δεκαετία αργότερα, στις 25 Ιουλίου του 2014 η Κυπριακή Δημοκρατία και η Αραβική Δημοκρατία της Αιγύπτου επικύρωσαν εκ νέου την Συμφωνία οριοθέτησης των θαλασσιών ζωνών έτσι ώστε να συνυπογράψουν πρωτόκολλο εμπιστευτικότητας για την κατάλληλη εκμετάλλευση των ΑΟΖ των δύο κρατών. Η Συμφωνία⁸⁶ δεν αφορούσε μόνο την συνεκμετάλλευση των κοιτασμάτων αλλά και την παροχή τεχνικής υποστήριξης και πρόσβασης σε πληροφορίες όπου αυτό κρινόταν απαραίτητο. Στις 19 Σεπτεμβρίου του 2018 υπεγράφη μια σημαντική συμφωνία για την μεταφορά φυσικού αερίου μέσω υποθαλάσσιου αγωγού από το οικόπεδο 12 της Κυπριακής ΑΟΖ στον Αιγυπτιακό χώρο⁸⁷. Η οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών των δύο κρατών έθεσε τις βάσεις για μια μελλοντική διευθέτηση και με το Ελληνικό κράτος. Η Αίγυπτος εμφανίζεται διστακτική ακόμη στην παρούσα φάση, αφού προσδοκά να διατηρήσει ουδέτερη στάση έναντι των τεταμένων ελληνοτουρκικών σχέσεων⁸⁸.

2.4 Η οριοθέτηση ΑΟΖ της Κυπριακής Δημοκρατίας με το Λιβάνο.

Την 17^η Ιανουαρίου του 2007, η Κυπριακή Δημοκρατία υπέγραψε την δεύτερη Συμφωνία για οριοθέτηση των θαλασσιών αποκλειστικών οικονομικών ζωνών με την Δημοκρατία του Λιβάνου⁸⁹. Η εν λόγω συμφωνία οριοθέτησης των ΑΟΖ των δύο κρατών, εδράζεται τόσο στο περιεχόμενο όσο και ως προς την διαδικασία με την Συμφωνία Κύπρου -Αιγύπτου το 2003. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι η οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών έγινε βάσει της αρχής της μέσης γραμμής και στηρίχτηκε στους όρους της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας του 1982. Η Δημοκρατία του Λιβάνου φαίνεται να έχει απολυτή ενεργειακή εξάρτηση αφού οι ενεργειακές

⁸⁵ Αργύρου Ι. "Κυπριακή ΑΟΖ-Ενεργειακοί παράμετροι"(Πανεπιστήμιο Νεαπολής, Πάφος 2015) σελ.33.

⁸⁶ Η επίσημη ονομασία της Συμφωνίας του Ιουλίου του 2014 ήταν "Νόμος που κυρώνει τη συμφωνία πλαίσιο μεταξύ της Κυβέρνησης της Κυπριακής Δημοκρατίας και της Κυβέρνησης της Αραβικής Δημοκρατίας της Αιγύπτου αναφορικά με την ανάπτυξη υδρογονανθράκων πόρων που εκτείνονται εκατέρωθεν της μέσης γραμμής".

⁸⁷ Energy press Team "Υπογράφηκε η συμφωνία Κύπρου -Αίγυπτου για την μεταφορά φυσικού αερίου" (Άρθρο Δημοσιογραφικού Ενημερωτικού portal energy press 19.9.2018) σελ. 1.

⁸⁸ Συρίγος Α. " Η Θαλάσσια οριοθέτηση με την Αίγυπτο"(Άρθρο Εφημερίδας Καθημερινή 13.12.2015)σελ. 1-2.

⁸⁹ Κασίνης Σ. "Ο ρόλος της Κύπρου στον ενεργειακό διάδρομο της Ν.Α. Μεσογείου"(CNHC, Λευκωσία, Μάρτιος 2013) σελ. 8.

εισαγωγές της φτάνουν περίπου στο 90% της εγχώριας κατανάλωσης. Με την εν λόγω Συμφωνία η Δημοκρατία του Λιβάνου επιδιώκει την αξιοποίηση των φυσικών της κοιτασμάτων και την σταδιακή μετατροπή της από εισαγωγικό σε εξαγωγικό κράτος⁹⁰, ενώ φαίνεται να αντιμετωπίζει τόσο την Κυπριακή αλλά και την Ελληνική Δημοκρατία σαν εν δυνάμει συμμάχους. Πάρα ταύτα,³ χρόνια αργότερα και μετά την Συμφωνία οριοθέτησης Κύπρου-Ισραήλ το 2010, το Λιβανό αμφισβήτησε την εν λόγω σύμβαση, θεωρώντας ότι έχει κυριαρχικά δικαιώματα και αξιώσεις στο Ισραηλινό κοίτασμα Λεβιάθαν⁹¹. Η Κυπριακή Δημοκρατία αλλά και το Ισραήλ, τόνισαν ότι στην δική τους συμφωνία χρησιμοποίησαν τις ίδιες συντεταγμένες, που ορίστηκαν στην συμφωνία του Λιβάνου το 2007, ενώ το Ισραήλ κατέθεσε και σχετικό χάρτη. Εδώ να τονιστεί ότι η Συμφωνία οριοθέτησης Κύπρου-Λιβάνου βρίσκεται ακόμη υπό καθεστώς διαμόρφωσης ενώ η οριστικοποίηση της εκκρεμεί.

2.5 Η οριοθέτηση ΑΟΖ της Κυπριακής Δημοκρατίας με το Ισραήλ.

Η σημαντικότερη οριοθέτηση θαλασσιών ζωνών που έχει συνάψει έως τώρα η Κυπριακή Δημοκρατία, είναι αυτή που τελέστηκε την 17^η Δεκεμβρίου 2010 με το κράτος του Ισραήλ⁹². Η συμφωνία στηρίζεται στην Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας του 1982, όπως και στην περίπτωση της Αιγύπτου, έχοντας ως βάση την αρχή της μέσης γραμμής για την εκμετάλλευση υδρογονανθράκων που εκτείνονται εκατέρωθεν των δύο κρατών. Η Συμφωνία τελεστηκέ με ένα μνημόνιο απαρτιζόμενο από 12 καίρια σημεία⁹³, τα περισσότερα εκ των οποίων χρησιμοποιήθηκαν και είναι κοινά με την Συμφωνία οριοθέτησης Κύπρου -Αιγύπτου. Τα κυριότερά σημεία του Μνημονίου αυτού συνεργασίας και στα οποία και πρέπει να αναφερθούμε είναι τα έξι: Αξιοσημείωτο είναι το άρθρο 2 της Συμφωνίας που ορίζει ότι εάν οι φυσικοί πόροι των ΑΟΖ των δύο κρατών εκτείνονται στην άλλη, τότε θα πρέπει να

⁹⁰ *Voria Team "Η επιβίωση του Λιβάνου εξαρτάται και από την Κύπρο" (Άρθρο Ιστοσελίδας Voria.gr 1.12.2017) σελ. 1.*

⁹¹ *Συμφωνά με τους ισχυρισμούς τους, διεκδικούν περίπου 17 τετραγωνικά χιλιόμετρα εντός του Λεβιάθαν.*

⁹² *Κασίνης Σ. "Ο ρόλος της Κύπρου στον ενεργειακό διάδρομο της Ν.Α. Μεσογείου"(CNHC, Λευκωσία, Μάρτιος 2013) σελ. 9-10.*

⁹³ *Αργύρου Ι. "Κυπριακή ΑΟΖ-Ενεργειακοί παράμετροι"(Πανεπιστήμιο Νεαπολίσ, Πάφος 2015) σελ. 36-37.*

συναποφασίσουν για την εκμετάλλευση τους. Το άρθρο 3 από την άλλη πλευρά ορίζει ότι αν ένα από τα δύο κράτη επιχειρήσει οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών με τρίτο κράτος τότε είναι υποχρεωμένο να τηρήσει τα 12 σημεία της συμφωνίας αλλά και να συμβουλευτεί την άλλη πλευρά. Τα τελευταία άρθρα αναφέρονται στην ενεργειακή συνεργασία και την ομόνοια των δυο κρατών στο πνεύμα που ορίζεται στην σύμβαση, καθώς και ότι όλα τα παραπάνω υπόκεινται στις συνταγματικές αρχές των συμβαλλομένων κρατών. Η πολιτική σημασία της παραπάνω συμφωνίας ήταν ιδιαίτερος βαρύνουσα για την ενεργειακή ισχύ της Κυπριακής Δημοκρατίας αλλά και την γενικότερη γεωπολιτική ισορροπία στην Νοτιοανατολική Μεσόγειο ,σε μια περίοδο οπού η τουρκική πολιτική Ερντογάν- Νταβουτογλου είχε ένα έντονο αντισραηλινό προσανατολισμό⁹⁴. Το σκεπτικό της Τουρκίας για την μη κύρωση της συμφωνίας έγκειται στο επιχείρημα της κυβέρνησης ότι τέτοιες μονομερείς ενέργειες από την Ισραηλινή πλευρά, βλάπτουν τα νομιμά δικαιώματα της τουρκοκυπριακής πλευράς στην νήσο. Τέλος η Τουρκία διαφαίνεται να φοβάται την ισχυροποίηση και του Ελληνικού κράτους στην Νοτιοανατολική Μεσόγειο, το οποίο φαίνεται να αποκτά ισχυρούς ενεργειακούς συμμάχους.

⁹⁴ *Energia Team* "Συμφωνία της Κύπρου -Ισραήλ για την ΑΟΖ: Παράδειγμα προς μίμηση"(Άρθρο Ιστοσελίδας *Energia.gr* 22.12.2010) σελ. 1-3.

Κεφάλαιο 3ο

Οι Αμφισβητήσεις της Τουρκικής Δημοκρατίας στην Ενεργειακή πολιτική της Κυπριακής Νήσου.

3.1 Το Γενικό πλαίσιο.

Η Τουρκική Δημοκρατία την τελευταία δεκαετία έχει αυξήσει στον μέγιστο βαθμό το ενδιαφέρον της για το ενεργειακό ντόμινο που διεξάγεται στην Νοτιοανατολική Μεσόγειο. Η σημαίνουσα γεωπολιτική της θέση και η βούληση της, με σκοπό την διαφοροποίηση πηγών για τον ενεργειακό εφοδιασμό της, θεωρούνται πρωτεύοντες στόχοι για την ενεργειακή τουρκική πολιτική⁹⁵. Στην πραγματικότητα, η Τουρκία επιδιώκει να υλοποιήσει τις φιλοδοξίες τις, καλύπτοντας από την μια πλευρά τις εσωτερικές ενεργειακές τις ανάγκες αλλά και από την άλλη, να καταφέρει να εξελιχθεί σε έναν νέο ενεργειακό κόμβο που θα μπορούσε να εφοδιάσει τόσο την Μ. Ανατολή όσο και την Γηραιά Ήπειρο. Συγκεκριμένα, η Τουρκία έχει κάνει μεγάλα άλματα την τελευταία δεκαετία στον τομέα της εξόρυξης αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου, ξεπερνώντας ακόμη και την πανίσχυρη, στον ενεργειακό τομέα, Νορβηγία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ότι έχει αυξήσει τον αριθμό εξεδρών εξόρυξης της, από 26 σε 34. Οι εγχώριες ανάγκες κατανάλωσης φυσικού αερίου της χώρας φτάνουν σε ποσοστό 30%, ποσοστό ίδιο περίπου με αυτό του αργού πετρελαίου. Η εταιρία που ελέγχει το κρατικό μονοπώλιο του φυσικού αερίου στην Τουρκία είναι η Botas, αν και τυπικά έχει καταργηθεί από το 2001⁹⁶. Η Τουρκική ηγεσία γνωρίζει ότι κατακτώντας το πλεονέκτημα της ενεργειακής ισχύος στην Νοτιοανατολική Μεσόγειο, θα καταφέρει να ενισχύσει το διεθνές της προφίλ και να καταστήσει τον εαυτό της σε μια ανερχόμενη περιφερειακή δύναμη. Άλλωστε η ενεργειακή πολιτική που προσπάθησε να ακολουθήσει με σκοπό την διαμετακόμιση υδρογονανθράκων του Καυκάσου και της Κεντρικής Ασίας προς τις δυτικές αγορές, απέτυχε παταγωδώς λόγω της Ρωσικής

⁹⁵ Πρωτοπαπάς Ξ.Γ. "Η Ενεργειακή στρατηγική της Τουρκίας" (Άρθρο Περιοδικού Άμυνα και Διπλωματία, Τεύχος 258, Φεβρουάριος 2013)

⁹⁶ Χαροκόπος, Μ. Ι. 'Ευρωπαϊκό Σύστημα Εξωτερικής Πολιτικής και Διεθνής Πολιτική Οικονομία: Διεθνείς Διαστάσεις των Πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις Αερομεταφορές και το Φυσικό Αέριο' (Διδακτορική Διατριβή, Αθήνα, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Σχολή Νομικών, Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών, Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης, 2011) σελ. 375-376.

κυριαρχίας στην περιοχή⁹⁷. Πάρα ταύτα, θεωρείται απαραίτητο από την τουρκική ηγεσία να μπορέσει η χώρα να απεξαρτηθεί από το ιρανικό και ρωσικό πετρέλαιο. Με αυτόν τον στόχο η Turkish Petroleum επιδιώκει να συνεργάζεται με τις πολυεθνικές εταιρίες Exxon Mobil και Shell⁹⁸.

Η γεωγραφική θέση της Τουρκικής Δημοκρατίας έχει επωφεληθεί βάσει των γεωοικονομικών κριτηρίων⁹⁹ που πληροί η περιοχή και που επιδιώκει να τα αυξήσει στο μέγιστο. Στόχος της, όπως και τονίσαμε παραπάνω, είναι να εξελιχθεί σε έναν σημαίνοντα ενεργειακό κόμβο. Ήδη έχει επιτύχει να διαθέτει έναν μεγάλο αριθμό κόμβων αγωγών, που επιθυμεί διακαώς να αυξήσει (Μπακού – Τιφλίδα- Τσεϊχάν, Τσεϊχάν- Κιούρκ, Ελλάδα – Τουρκία). Στο πλαίσιο αυτό, η Άγκυρα υπέγραψε συμφωνία με το Αζερμπαϊτζάν ώστε να μεταφερθεί το φυσικό αέριο, μέσω της Trans Anatolia(TANAP), από την Κασπία Θάλασσα στην Τουρκική επικράτεια και από εκεί να μπορέσει να το διοχευτεί στην Κεντρική Ευρώπη¹⁰⁰. Το αζέρικο φυσικό αέριο αναμένεται να έχει 40% λιγότερο κόστος και να γίνει ο κύριος προμηθευτής της Τουρκικής επικράτειας. Το Ισλαμικό Ιράν από την άλλη πλευρά, θέλει να θεωρεί την Τουρκία ως έναν σημαντικό ενεργειακό σύμμαχο ώστε να διοχετεύει τους ενεργειακούς της πόρους στις δυτικές αγορές, λόγω του φόβου της απομόνωσης του, εξαιτίας του πυρηνικού του προγράμματος, αλλά και της διαμάχης με τις ΗΠΑ και το Ισραήλ¹⁰¹. Το 2014 η Άγκυρα προσπάθησε να υπογράψει ενεργειακή συμφωνία με την Μόσχα μέσω του προγράμματος Turkish Stream, κάτι όμως που δεν ευδωσέ καρπούς, λόγω της ρίψης του ρωσικού αεροσκάφους SU-25 από την τουρκική πολεμική αεροπορία στα Τουρκοσυριακά σύνορα το 2015. Μια ακόμα επιδίωξη της Τουρκίας είναι η σύναψη συμφωνίας με την Κουρδική Περιφερειακή Κυβέρνηση του Βορείου Ιράκ με σκοπό την αναζήτηση ανταγωνιστικότερων τιμών πετρελαίου. Επίσης διαφαίνεται να αναζητά αγορές υγροποιημένου φυσικού αερίου(LNG) από το Κατάρ, την Αλγερία και την Νιγηρία, οι οποίες διαθέτουν συμφέρουσες τιμές, ενώ ο Τούρκο

⁹⁷ Τρουλής Μ. "Επιθετικός Ρεαλισμός και Τουρκική Εξωτερική Πολιτική: Το στρατηγικό βάθος του ενεργειακού συντελεστή ισχύος"(Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Απρίλιος 2015) σελ.498.

⁹⁸ Πρωτοπαπάς Γ. "Η Ενεργειακή στρατηγική της Τουρκίας"(Άρθρο Περιοδικού Άμυνα και Διπλωματία, Τεύχος 258, Φεβρουάριος 2013).

⁹⁹ Devetak et al. (eds), "An Introduction to International Relations", 2012, p. 492.

¹⁰⁰ "Foundation laid for pipe to carry Azeri gas to EU" (Hürriyet Daily News, 17.3.2015) p. 1.

¹⁰¹ Πρωτοπαπάς Ξ.Γ. "Η Ενεργειακή στρατηγική της Τουρκίας"(Άρθρο Περιοδικού Άμυνα και Διπλωματία, Τεύχος 258, Φεβρουάριος 2013).

Υπουργός Ενέργειας, Τανέρ Γιλντίζ, ανακοίνωσε σειρά μακροπρόθεσμων συμφωνιών με τα παραπάνω κράτη¹⁰².

3.2 Οι επιδιώξεις της Τουρκικής Δημοκρατίας στην Νοτιοανατολική Μεσόγειο.

Η περιφερειακή πολιτική της Τουρκίας προσπαθεί να καλύψει το κενό στρατηγικής ισχύος της Μέσης Ανατολής, κάτι που την καθιστά, σε αρκετές περιπτώσεις, εχθρική για τα όμορα κράτη της. Τα παραπάνω εντάθηκαν σε μεγάλο βαθμό μετά το 2002 και την εκλογή του Κόμματος Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης του πανίσχυρου Ταγίπ Ερντογάν. Εδώ καλό θα ήταν να σταθούμε στον γενικό προσανατολισμό της τουρκικής πολιτικής και του Κόμματος Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης. Ο Τούρκος Πρόεδρος φαίνεται να παρουσιάζεται ως ο απολυτός κυρίαρχος του πολιτικού σκηνικού στην Τουρκία¹⁰³, λόγω της καθολικής αποδοχής την οποία χαίρει, ενώ μέσω των παραπάνω είναι ικανός να υλοποιήσει τα υπερφιλόδοξα σχέδια του για τον νεοοθωμανικό επεκτατισμό. Πάρα τον ανεξέλεγκτο πληθωρισμό που μαστίζει την τουρκική οικονομία, φαίνεται ότι οι πολίτες εμπιστεύονται απόλυτα τον Τούρκο ηγέτη για την υλοποίηση των σχεδίων της εξωτερικής πολιτικής της χώρας. Φαίνεται λοιπόν από τα παραπάνω ότι η Τουρκία, εκτός από κεντρικός ενεργειακός κόμβος, έχοντας την τύχη να συνορεύει με ενεργειακά πλούσια κράτη, έχει ως κύριους στόχους τα παρακάτω¹⁰⁴:

- Να καλύψει σε μεγάλο βαθμό την εσωτερική ενεργειακή της ζήτηση, που ολοένα και αυξάνεται.
- Να αυξήσει σε μεγαλύτερο βαθμό την ενεργειακή διπλωματία της και τις επαφές με τα όμορα κράτη.
- Να μειώσει την εξάρτηση της από το αργό πετρέλαιο και το φυσικό αέριο της Ρωσίας.

¹⁰² *Taner Yildiz " Turkey's Energy Economy and Future Energy Vision"(Paper Volume 9, November 2) p.14-18.*

¹⁰³ *Δρούγος Α. " Τουρκία, εξωτερική πολιτική μέσω ερντογανικού αναθεωρητισμού"(Liberty Press, 6.7.2018) σελ. 1-2.*

¹⁰⁴ *Κυρίου Σ. "Ενέργεια και Εξωτερική Πολιτική: Η Περίπτωση των κρατών της Νοτιοανατολικής Μεσογείου."(Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Οκτώβριος 2017)σελ. 27.*

- Να αποκομίσει μεγάλα κέρδη από την επιβολή τελών διέλευσης των νέων ενεργειακών αγωγών που θα κατασκευαστούν στο μέλλον.
- Τα σχέδια δημιουργίας ή κατασκευής αγωγών φυσικού αερίου που θα διέλθουν από την τουρκική ηπειρωτική ενδοχώρα, καταδεικνύουν ότι η Τουρκική Δημοκρατία επιθυμεί να μετατραπεί από κόμβο διαμετακόμισης ενέργειας σε μεταπωλητή φυσικού αερίου.

Οι παραπάνω φιλοδοξίες της ενεργειακής τουρκικής πολιτικής, αναφέρθηκαν ώστε να γίνει σαφέστερο το γεωπολιτικό παιχνίδι που προτίθεται να παίξει η χώρα στην λεκάνη της Νοτιοανατολικής Μεσογείου. Η Τουρκική ηγεσία επιδιώκει να διαδραματίσει ηγεμονεύοντα ρόλο στην περιοχή, ενώ φαίνεται να θέλει να κατέχει έναν ρυθμιστικό ρόλο στα ενεργειακά πράγματα. Η ανακάλυψη ενεργειακών κοιτασμάτων στην περιοχή και η συστηματική εξόρυξη τους την τελευταία δεκαετία, κάνει την Τουρκία να ποθεί να καταστήσει εαυτόν της, νευραλγικό διακομιστή ενέργειας στην Κεντρική Ευρώπη μέσω της ενεργειακής εκμεταλλεύσεως στην Νοτιοανατολική Μεσόγειο¹⁰⁵.

3.3 Η Στάση της Τουρκικής Δημοκρατίας έναντι της Κυπριακής ΑΟΖ.

Μετά το πέρας της οριοθέτησης των θαλασσιών ζωνών της Κυπριακής Δημοκρατίας με τα γειτονικά της κράτη, η δυναμική αντίδραση της Τουρκίας, ήταν κάτι αναμενόμενο. Χαρακτηριστικό είναι ότι στην 3^η Συνδιάσκεψη για το Δίκαιο της Θάλασσας, η Τουρκική Δημοκρατία δήλωσε ότι τα νησιά της Μεσογείου Θάλασσας, εννοώντας την Μάλτα και την Κύπρο, έχουν δικαίωμα θαλασσιών ζωνών ανάλογο της εκτάσεως αλλά και του πληθυσμού τους¹⁰⁶. Στην πραγματικότητα δηλώνουν ότι τόσο η Κυπριακή Δημοκρατία όσο και η Μάλτα δεν έχουν δικαίωμα υφαλοκρηπίδας¹⁰⁷ και συνεπώς Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης. Ακόμα υποστηρίζουν, ότι τα ζητήματα

¹⁰⁵ Γιαννακόπουλου Α. "Ανακατατάξεις στην Νοτιοανατολική Μεσόγειο: Ο Ρόλος της Τουρκίας και οι στρατηγικές προτεραιότητες για Ελλάδα και Κύπρο."(Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής & Εξωτερικής Πολιτικής, Δεκέμβριος 2014) σελ.8-10.

¹⁰⁶ Στρατή Α. "Ελληνικές Θαλασσιές ζώνες και οριοθέτηση με γειτονικά κράτη"(Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2012) σελ. 151.

¹⁰⁷ Ως ορισμό της υφαλοκρηπίδας είναι το τμήμα του παράκτιου βυθού της θάλασσας. Επί της ουσίας αποτελεί την ομαλή προέκταση της ακτής ως το σημείο όπου αυτή αποκτά απότομη κλίση(από 30° έως και 45°).

αυτά θα πρέπει να επιλύονται βάσει της αρχής της ευθυδικίας, ώστε να υπάρχει δικαιότερη λύση¹⁰⁸. Η διεθνής κοινότητα αρνείται την θέση αυτή της Τουρκίας, η οποία και είναι αντίθετη στην διεθνή πρακτική, αφού θεωρεί ότι αυτή είναι ταυτιζόμενη με το εθνικό δίκαιο, όπου τα νησιά έχουν τα ίδια δικαιώματα ως προς την διευθέτηση των θαλασσιών ζωνών, με τα ηπειρωτικά κράτη. Από την άλλη, η Τουρκική κυβέρνηση στο πλαίσιο ενεργειακού συνεδρίου τον Μάρτιο του 2012, δημοσίευσε αυθαίρετα δικό της χάρτη για την οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών στην Ανατολική Μεσόγειο, χωρίς να αναγνωρίζει στην Κυπριακή Δημοκρατία δικαιώματα υφαλοκρηπίδας ή ΑΟΖ. Επιπροσθέτως εδώ πρέπει να σημειώσουμε ότι, η Τουρκία με τον ψηφισθέντα νόμο 2674/1982¹⁰⁹ κατήργησε το σύστημα ευθειών γραμμών βάσης, τα οποία και δεν έχει ορίσει μέχρι σήμερα και χρησιμοποιεί την φυσική ακτογραμμή της, ως γραμμή βάσεως. Το τουρκικό συμβούλιο με την παραπάνω νομοθεσία δεν αναφέρει την μέθοδο οριοθέτησης των γραμμών βάσεως της, ώστε να μπορεί να διευθετηθεί μελλοντικά το ζήτημα κατά το δοκούν.

Μετά την υπογραφή των ανωτέρων συμβάσεων και ιδιαιτέρως της οριοθέτησης της Κυπριακής Δημοκρατίας με το Λιβανό το 2007, η Τουρκία έδειξε με κάθε δυνατό τρόπο τη θέση της για την μη αποδοχή των συμβάσεων. Για να καταφέρει να στηρίξει ένα ολοκληρωμένο στρατηγικό πλάνο της εξωτερικής πολιτικής της, κατάφερε να επιστρατεύσει μελέτες και αναλύσεις του τουρκικού ακαδημαϊκού κύκλου, έτσι ώστε να καταφέρουν να δημιουργήσουν μια κοινή γραμμή εθνικής συμπόρευσης. Σε αυτό το σημείο θα ήταν σκόπιμο να αναφερθούμε στο σύγγραμμα του ακαδημαϊκού και καθηγητή των Διεθνών Σχέσεων, Sertac Hami Baseren, το οποίο και είχε μεγάλη απήχηση στην ακαδημαϊκή κοινότητα. Ειδικότερά, ο Baseren αναφέρει ότι το ζήτημα της υφαλοκρηπίδας και συνεπώς των Αποκλειστικών Οικονομικών Ζωνών στην Νοτιοανατολική Μεσόγειο θα πρέπει να επιλυθεί βάσει του εθνικού δικαίου¹¹⁰.

¹⁰⁸ Στρατή Α. "Ελληνικές Θαλασσιές ζώνες και οριοθέτηση με γειτονικά κράτη"(Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2012) σελ.154-155.

¹⁰⁹ S.H. Baseren " Dispute over Eastern Mediterranean maritime jurisdiction areas" (Publications of Turkish marine research foundation publication No 31, Beykoz/ Istanbul 2010) p. 78-79.

¹¹⁰ S.H. Baseren " Dispute over Eastern Mediterranean maritime jurisdiction areas" (Publications of Turkish marine research foundation publication No 31, Beykoz/ Istanbul 2010) p.91.

Καλό επίσης θα ήταν να αναφερθούμε και στην μελέτη του τουρκικού think tank "Bigesam", του οποίου και οι απόψεις λαμβάνουν καθολική αποδοχή από την πολιτική και στρατιωτική ηγεσία της χώρας. Η μελέτη αναφέρει¹¹¹ την μη αναγνώριση της Κυπριακής Δημοκρατίας ως κράτους καθώς και τις περιπτώσεις μιας πιθανής οριοθέτησης θαλασσίων ζωνών με την Αίγυπτο, την Λιβύη, το Λιβανό και το Ισραήλ. Η Κύπρος αγνοείται πλήρως και η διευθέτηση των ΑΟΖ με τα υπόλοιπα κράτη, είναι ικανή να τους εξασφαλίσει περισσότερο γεωγραφικό χώρο και συνεπώς μεγαλύτερες ΑΟΖ ως προς εκμετάλλευση. Επίσης παραθέτει διαφορές κατά καιρούς αποφάσεις του Διεθνούς Διαιτητικού Δικαστηρίου, όπου το κράτος που διαθέτει μεγαλύτερη φυσική ακτογραμμή δικαιούται και μεγαλύτερης εκτάσεως υφαλοκρηπίδα σε βάρος ενός κράτους το οποίο και είναι νησιωτική ήπειρος.

Εικόνα 2: Στον παραπάνω χάρτη απεικονίζονται οι ενδεχόμενες ΑΟΖ οι οποίες και μπορούν να δημιουργηθούν με τα γειτονικά της κράτη, σύμφωνα πάντα με την τουρκική άποψη.

¹¹¹ C. Yagci " Exclusive Economic Zones of Turkey and the Turkish Republic of the Northern Cyprus in the Eastern Mediterranean" (Harvard Black Sea Security Program, 2013) p. 69-74.

Συνοπτικά θα ήταν καλό να αναφερθούμε στις τουρκικές αμφισβητήσεις επί των Κυπριακών κυριαρχικών δικαιωμάτων. Οι εν λόγω αμφισβητήσεις δεν αφορούν μόνο τις συμβάσεις που υπέγραψε η Κυπριακή Δημοκρατία αλλά και η μη αναγνώριση της ως ενιαίο κράτος από την Τουρκική ηγεσία. Στην πραγματικότητα η Τουρκική Δημοκρατία αποφασίζει η ίδια για την παραχάραξη της ΑΟΖ της, αγνοώντας τόσο την Μάλτα αλλά κυρίως την Κύπρο με την οποία έχει άλυτα όχι μόνο ενεργειακά και νομικά ζητήματα αλλά και ένα εκκρεμές πολιτειακό καθεστώς. Με τις αμφισβητήσεις της επί της Κυπριακής ΑΟΖ αλλά και την προσφυγή τους στο Διεθνές Δικαστήριο, επιδιώκουν κατ'ουσίαν την δημιουργία δεδικασμένου, έτσι ώστε να μπορούν στο μέλλον να προβάλλουν διεκδικήσεις για το νησιωτικό σύμπλεγμα του Αιγαίου. Στην πραγματικότητα όλες οι αξιώσεις της είναι άτοπες, αφού σύμφωνα με το άρθρο 121/2 της Συμβάσεως του Δικαίου της Θάλασσας¹¹², τόσο τα ηπειρωτικά όσο και τα νησιωτικά κράτη έχουν ακριβώς τα ίδια δικαιώματα οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας τους. Η Τουρκία εμφανίζεται αντιφατική και στο ζήτημα της αντιμετώπισης της Κυπριακής Δημοκρατίας που την παρουσιάζει είτε ως ενιαίο κράτος χωρίς νομική ισχύ είτε ως δυο κράτη όπου το Ψευδοκράτος παρουσιάζεται να έχει ενεργειακά δικαιώματα στις θαλασσιές περιοχές νοτιά της Κύπρου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα των παραπάνω αποτελεί το ότι η Τουρκία σύναψε σύμβαση οριοθέτησης ΑΟΖ τον Σεπτέμβριο του 2011, χωρίς φυσικά να αναγνωρίζει αντίστοιχες αξιώσεις στην Κυπριακή Δημοκρατία¹¹³.

3.4 Η στρατηγική συμμαχία Ελλάδας -Κύπρου- Ισραήλ- Αιγύπτου.

Οι συμφωνίες που έχει συνάψει η Κυπριακή Δημοκρατία με την Αίγυπτο, το Λιβανό και κυρίως το Ισραήλ και η ανακάλυψη των ενεργειακών πόρων που περιλαμβάνονται στις οριοθετημένες ΑΟΖ των παραπάνω χωρών, καθιστούν την Τουρκική Δημοκρατία ιδιαίτερος ευάλωτη. Το Ελληνικό κράτος δε, λόγω της γεωγραφικής κομβικής θέσης που βρίσκεται αλλά και της στενής σχέσης με την Κυπριακή Δημοκρατία φαίνεται ότι

¹¹² Συρίγος Α. "Ελληνοτουρκικές Σχέσεις"(Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2015)σελ. 740-741.

¹¹³ Μαρασλής Γ."Η εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων της Κύπρου και οι διεκδικήσεις της Τουρκίας"(Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών- Ανώτατη Διακλαδική Σχολή Πολέμου, Θεσσαλονίκη Δεκέμβριος 2017) σελ. 96-97.

θα διαδραματίσει σημαίνοντα ρόλο στα μελλοντικά ενεργειακά γενόμενα, σε περίπτωση που αποφασίσει να προβεί στην οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών τής, σενάριο εξαιρετικά απίθανο στην παρούσα συγκυρία. Οι παραπάνω συμβάσεις φαίνεται να δημιουργούν στρατηγικές συμμαχίες στην περιοχή.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι τριμερείς διασκέψεις Ελλάδας- Κύπρου -Ισραήλ οι οποίες και καταδεικνύουν την προοπτική συνεργασίας που θα υπάρξει στο μέλλον¹¹⁴. Οι Διασκέψεις αυτές, με την συμμετοχή της Αιγύπτου φυσικά, δεν έχουν μόνο ως σκοπό την χάραξη μια κοινής στρατηγικής για την ενέργεια αλλά επιδιώκουν την εξασφάλιση ειρήνης και σταθερότητας στην περιοχή καθώς και ανάληψη κοινών μέτρων για την μετανάστευση και την τρομοκρατία.

Οι τουκοισραηλινές σχέσεις, ειδικώς αυτήν την περίοδο, βρίσκονται σε κλιμακούμενη ένταση, εξαιτίας της επιθετικής πολιτικής επεκτατισμού, που εφαρμόζει η κυβέρνηση Ερντογάν. Η συγκρότηση του στρατηγικού άξονα Ελλάδας -Κύπρου -Ισραήλ, θα εξασφαλίσει το στρατηγικό βάθος που επιζητά η τελευταία στην Νοτιοανατολική Μεσόγειο ενώ η συμμαχία της με την Κύπρο αλλά και την Ελλάδα., ως μέλη της ΕΕ, της εξασφαλίζει τον προστατευτικό κλοιό που χρειάζεται έναντι του οθωμανικού προγράμματος του Ερντογάν, που γίνεται ολοένα και επιθετικότερο.

Για την Δημοκρατία της Αιγύπτου τα πράγματα εξελίχθηκαν τελείως διαφορετικά. Επί συναπτά έτη, η χώρα αποτελούσε εξαγωγικό κράτος ενέργειας μέχρι και πρόσφατα όπου έφτασε στο σημείο εισαγωγής ενέργειας για την υλοποίηση των αναγκών της. Αυτό συνέβη, συμφωνά με τον Ratner¹¹⁵, ' ' λόγω των επιδοτήσεων που παραχωρούσε η αιγυπτιακή κυβέρνηση στο κόστος κατανάλωσης καυσίμων ώστε να δημιουργηθεί περισσότερη τεχνική ζήτηση. Επιπλέον, οι παραγωγοί φυσικού αερίου ήταν υποχρεωμένοι να πωλούν ένα μέρος της παραγωγής τους στην εγχωρία αγορά, σε χαμηλότερες τιμές από τις διεθνείς, απωθώντας νέους παραγωγούς να ασχοληθούν με την πώληση φυσικού αερίου. ' Ένας ακόμη λόγος για την μείωση ενδιαφέροντος προς αναζήτηση ενεργειακών αποθεμάτων στις Αιγυπτιακές ακτές, είναι η λαϊκή εξέγερση του 2011 και εν τέλει η ανατροπή του Προέδρου της χώρας, Hosni Mubarak. Αυτό είχε ως επακόλουθο να επικρατήσει και η αναμενόμενη πολιτική αστάθεια και έλλειψη

¹¹⁴ Michael Tancum " A New Equilibrium: The Republic of Cyprus, Israel and Turkey in the Eastern Mediterranean Strategic Architecture" (Occasional paper session 1, Peace Research Institute Oslo).

¹¹⁵ Ratner M. "Natural Gas Discoveries in the Eastern Mediterranean" (Congressional Research Service, 2016) p.7.

στην λήψη ενεργειακών πρωτοβουλιών. Οι εξαγωγές LNG σταμάτησαν το 2014 με αποτέλεσμα η χώρα να αναζητά νέες πηγές ενέργειας. Υπολογίζεται ότι μέχρι το 2021 η αύξηση εισαγωγής φυσικού αερίου θα φτάσει σε ποσοστό της τάξεως του 22%. Όλα τα παραπάνω, μας βοηθούν να κατανοήσουμε την ανάγκη της Αίγυπτου για στρατηγικές ενεργειακές συμμαχίες με τα έτερα κράτη της Νοτιοανατολικής Μεσογείου ώστε να καλύψει τις εγχώριες ανάγκες της. Το 2014 Ισραήλ και Αίγυπτος αποφάσισαν να συνάψουν μακροπρόθεσμη ενεργειακή συνεργασία για την εισαγωγή αερίου, στην τελευταία, υπό ην μορφή LNG. Οι εξαγωγή των πόρων πρόκειται να παραχθούν από το ισραηλινό κοιτάσμα Λεβιάθαν και Ταμάρ, ενώ οι Αιγυπτιακή ηγεσία έχει δημιουργήσει ήδη ανάλογες εγκαταστάσεις στο Idku και στην Damietta¹¹⁶. Επίσης φαίνεται, ότι ενώ το Ισραήλ θα καλύψει τα 2/3 της αιγυπτιακής ενεργειακής εγχωρίας παραγωγής, το υπόλοιπο 1/3 φαίνεται ότι θα καλυφθεί μακροπρόθεσμα από την Κυπριακή Δημοκρατία. Δεν είναι άλλωστε τυχαίο ότι ο Αιγύπτιος Πρόεδρος Σίσι, προχώρησε σε τριμερείς συνοδούς κορυφής με την Κύπρο και την Ελλάδα, οι οποίες και αποτελούν σημαντικούς συμμάχους του Ισραήλ στην Νοτιοανατολική Μεσόγειο¹¹⁷.

Οι σύνοδοι κορυφής των τεσσάρων έχουν ως σκοπό την εμβάθυνση των σχέσεων των κρατών και δεν περιορίζονται αυστηρώς μονό στον ενεργειακό τομέα, αν και αυτός ήταν ο πρωταρχικός σκοπός τους. Σημαντικό είναι τα τονιστεί και το τρίγωνο Ελλάδα-Κύπρος-Ισραήλ στον στρατιωτικό και αμυντικό τομέα, ειδικώς σε μία εποχή που οι ισραηλινοτουρκικές και οι ελληνοτουρκικές σχέσεις βρίσκονται σε εξίσου τεταμένο σημείο. Τέλος, η συνεργασία τους μπορεί να αποτελέσει μια εξαιρετική συμμαχία για την αποκλιμάκωση της έντασης σε μια περιοχή, που χρειάζεται να βρει την ισορροπία ισχύος της, ιδιαιτέρως σε ζητήματα τρομοκρατίας, κάτι το οποίο επιθυμούν και οι ΗΠΑ¹¹⁸.

¹¹⁶ Cropsey S. "U. S Policy and Strategic Relationship of Greece, Cyprus, and Israel: Power Shifts in the Eastern Mediterranean" (Hudson Institute, 2015) p.36-37.

¹¹⁷ Κοψαχειλής, Β. "Περίπλοκες Συμμαχίες στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο, Ευκαιρίες αλλά και στρατηγικά κενά στην προσέγγιση Ελλάδας και Κύπρου με Αίγυπτο και Ισραήλ" (Foreign Affairs the Hellenic Edition, Μάρτιος 2015) σελ. 2-3.

¹¹⁸ Cropsey S. "U. S Policy and Strategic Relationship of Greece, Cyprus, and Israel: Power Shifts in the Eastern Mediterranean" (Hudson Institute, 2015) p.31.

Κεφάλαιο 4^ο

Οι ενέργειες της Τουρκικής Δημοκρατίας στην ενεργειακή πολιτική της Κυπριακής Νήσου.

4.1 Γενικό πλαίσιο.

Στην παραπάνω ενότητα, μελετήθηκαν διεξοδικά οι επιδιώξεις της ενεργειακής τουρκικής πολιτικής στην Νοτιοανατολική Μεσόγειο, η γενική εξωτερική πολιτική με τα όμορα κράτη της, καθώς και το πλαίσιο μέσα στο οποίο κινείται η Άγκυρα, μετά την ανάληψη της εξουσίας από τον Ταγίπ Ερντογάν¹¹⁹. Έχει καταστεί σαφές ότι η οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών της Κύπρου με την Αίγυπτο, το Λιβανό και το Ισραήλ, δεν θα άφηναν την Τουρκία να παραμείνει ουδέτερη/αμέτοχη από το ενεργειακό παιχνίδι της Νοτιοανατολικής Μεσογείου. Σε γενικές γραμμές θέλοντας να συνοψίσουμε τις ενέργειες της Τουρκικής Δημοκρατίας στην Νοτιοανατολική Μεσόγειο από τις αρχές του 2003 περίπου και έπειτα, θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν άκρως επιθετικές, εξυπηρετώντας το νέο-οθωμανικό σχέδιο του Ταγίπ Ερντογάν στην Ανατολική Μεσόγειο. Συγκεκριμένα οι περισσότερες κινήσεις της περιλαμβάνουν, γραπτές διακοινώσεις στον Γ.Γ. του ΟΗΕ και διπλωματικά διαβήματα προς τα κράτη που προχώρησαν σε οριοθέτηση θαλασσιών ζωνών με την Κυπριακή Δημοκρατία. Ακόμη προχώρησε σε πιο δυναμικές ενέργειες, δημιουργώντας κλιμακούμενη ένταση στην περιοχή εντός της Κυπριακής ΑΟΖ και των παραπλήσιων περιοχών της καθώς και παραχωρώντας άδειες εξόρυξης και εκμεταλλεύσεως σε εταιρίες τουρκικών συμφερόντων¹²⁰.

4.2 Τα Τουρκικά επιχειρήματα στην Νοτιοανατολική Μεσόγειο.

Οι ισχυρισμοί της τουρκικής πλευράς, όσον αφορά την οριοθέτηση της Κυπριακής ΑΟΖ είναι ιδιαίτερος μελετημένα. Αρχικώς στηρίζονται στα άρθρα 122 και 123¹²¹, τα

¹¹⁹ Βλ. Κεφάλαιο 3^ο παρούσας διπλωματικής μελέτης.

¹²⁰ Αργύρου Ι. "Κυπριακή ΑΟΖ-Ενεργειακοί παράμετροι"(Πανεπιστήμιο Νεαπολίσ, Πάφος 2015) σελ.57.

¹²¹ *United Nations Convention on the Law of the Sea* (Εφημερίς της Κυβερνήσεως, Αρ. Φύλλου 136,23 Ιουνίου 1995, Part IX) σελ.4369-4370.

οποία αναφέρονται στις κλειστές και στις ημίκλειστες θάλασσες, όπως και είναι η Μεσόγειος Θάλασσα. Στις εν λόγω διατάξεις, αναφέρεται ότι τα κράτη τα οποία βρίσκονται σε θαλάσσια περιοχή παρόμοια με την Μεσόγειο, υποχρεούνται να συνεργάζονται για την προστασία της θαλάσσιας ζωής, του περιβάλλοντος καθώς και την προώθηση της επιστημονικής έρευνας¹²². Ως εκ τούτου είναι αυτονόητη η συνεργασία οριοθέτησης θαλασσιών ζωνών αναμεσα στα συμβαλλόμενα μέρη, τα οποία δικαιούνται και ΑΟΖ, χωρίς φυσικά να αγνοεί και τα νησιωτικά κράτη όπως π.χ. η Κύπρος και η Μάλτα. Η Άγκυρα φαίνεται να διαστρεβλώνει τα εν λόγω άρθρα και εμμένει μόνο στο κομμάτι της προστασίας της θαλάσσιας ζωής. Για αυτό και θεωρεί ότι για όλες τις υπόλοιπες περιπτώσεις θα πρέπει να εφαρμόζονται οι διεθνείς αποδεκτοί κανόνες.

Η επόμενη θέση της Τουρκίας είναι συναφής με την ύπαρξη ή μη της ΑΟΖ σε νησιωτικά κράτη. Όπως προείπαμε, πάγια θέση της Άγκυρας είναι ότι μόνο οι ηπειρωτικές χώρες είναι αυτές που έχουν δικαίωμα διευθέτησης ΑΟΖ. Έτσι υποστηρίζει συνεχώς ότι τα ηπειρωτικά κράτη πρέπει να προβαίνουν σε οριοθέτηση των ζωνών τους βάσει της αρχής της μέσης γραμμής¹²³. Η στάση αυτή της Τουρκίας βασίζεται "κυρίως στο σχηματισμό ΑΟΖ η οποία ενώνεται με την Κυπριακή, λόγω της ύπαρξης του Καστελόριζου και υπό τον φόβο του αποκλεισμού της από την λεκάνη της Μεσογείου".¹²⁴

Μια ακόμη ιδιαιτέρως σημαντική θέση της Τουρκικής ηγεσίας, η οποία και δεν έχει διαφοροποιηθεί επισήμως από το 1982 και έπειτα, είναι η μη αναγνώριση της Κυπριακής Δημοκρατίας ως ενιαίο κράτος. Ως εκ τούτου η Άγκυρα δεν θεωρεί ότι το Κυπριακό κράτος έχει την δικαιοδοσία για την διευθέτηση ΑΟΖ, αφού σύμφωνα με αυτούς δεν εκπροσωπεί την Τουρκοκυπριακή κοινότητα. Με την κίνηση αυτή, η Τουρκία, και αφού έχει κάνει αναγνώριση του Ψευδοκράτους επιδιώκει να αποκομίσει ενεργειακά οφέλη από την θαλάσσια περιοχή της Κύπρου ενώ ταυτοχρόνως να εμποδίσει την σύναψη νέων συμφωνιών καθώς και να προβεί στην μακροπρόθεσμη

¹²² Δημίδης Κ. 'Κύπρος και Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη- προκλητική συμπεριφορά της Τουρκίας και στάση της Ελλάδας'(Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Σχολή Επιστημών της Διοίκησης, Τμήμα Ναυτιλιακών και Επιχειρηματικών Σπουδών, Χίος Οκτώβριος 2009)σελ. 36.

¹²³ Λυγερός Ν. "Η Σύμβαση περί υφαλοκρηπίδας και τα διαγράμματα Voronoi"(<http://www.lygeros.org/6028-gr.html>).

¹²⁴ Δημίδης Κ. 'Κύπρος και Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη- προκλητική συμπεριφορά της Τουρκίας και στάση της Ελλάδας'(Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Σχολή Επιστημών της Διοίκησης, Τμήμα Ναυτιλιακών και Επιχειρηματικών Σπουδών, Χίος Οκτώβριος 2009)σελ. 36.

προώθηση των προσωπικών της φιλοδοξιών στην Ανατολική Μεσόγειο. Εδώ είναι ιδιαίτερος χρήσιμο να τονιστεί, ότι η ηγεσία της Άγκυρας δεν έχει σκοπό να προασπίσει τα συμφέροντα του κράτους της Βορείας Κύπρου αλλά έχει ως σκοπό την προβολή ισχύος και την εξυπηρέτηση του νεοοθωμανικού σχεδίου στην λεκάνη της Μεσογείου. Σε γενικές γραμμές, η Τουρκική ηγεσία χρησιμοποιεί πολλών ειδών τεχνάσματα έτσι ώστε να εμποδίσει τεχνηέντως την εξόρυξη των ενεργειακών πόρων. Τα επιχειρήματα τα οποία και προβάλλει εστιάζονται¹²⁵ στο βάθος στο οποίο βρίσκεται η ποσότητα των υδρογονανθράκων και κατά ποσόν είναι οικονομικά ωφέλιμο να εξορυχθούν. Επιπροσθέτως, υποστηρίζουν ότι τόσο η Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και οι ΗΠΑ είναι αντίθετες ως προς την οριοθέτηση της Κυπριακής ΑΟΖ, γεγονός που δεν ισχύει σε καμία περίπτωση. Η στήριξη των ΗΠΑ στις ενεργειακές δράσεις της Κύπρου είναι ευκόλως αντιληπτή, αφού η εκμετάλλευση των κοιπέδων 6, 10 και 11 ανήκουν πλέον στην αμερικανική εταιρία Exxon Mobil¹²⁶. Εκτός αυτού, ένα καλό παράδειγμα στο οποίο και θα αναφερθούμε και παρακάτω, αφορά το πλωτό γεωτρύπανο West Capella, το οποίο πραγματοποιεί εξορύξεις για λογαριασμό των εταιριών Total και Επί, προσάραξε στην περιοχή υπό την συνοδεία αμερικανικών και γαλλικών πολεμικών πλοίων. Από την άλλη πλευρά η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει κρατήσει πολλές φορές μια αμφίρροπη στάση στο ενεργειακό κυπριακό ζήτημα. Αν και η πρόθεση της είναι να απεξαρτηθεί από τις πετρελαιοπαραγωγικές χώρες της Β. Ευρώπης ενώ ταυτόχρονα να μειώσει το κόστος εισαγωγής και κατανάλωσης καυσίμων, από την άλλη πλευρά φαίνεται να επιδιώκει να στραφεί στην πράσινη ενέργεια ή στον σχιστολιθικό ορυκτό¹²⁷.

Θέλοντας να συνοψίσουμε τα βαθύτερα αίτια της στάσης που τηρεί η Άγκυρα καθώς και των ενεργειών που προβαίνει κατά καιρούς στην λεκάνη της Νοτιοανατολικής Μεσογείου, αντιλαμβανόμαστε ότι το κύριο ζήτημα είναι η συρρίκνωση της ΑΟΖ της έναντι της Κυπριακής, η πλήρης αποκοπή της από την Αιγυπτιακή καθώς και ο φόβος

¹²⁵ Κουλουρούδης Π. " Η ενεργειακή πολιτική, οι επιδιώξεις, οι στόχοι, τα μέσα και τα προβλήματα που αναπτύσσονται στην περιοχή της λεκάνης της Νότιο Ανατολικής Μεσογείου και επηρεάζουν άμεσα την Ελλάδα και την Κυπριακή Δημοκρατία με γνώμονα τα κοιτάσματα των υδρογονανθράκων. Οι συμφωνίες των δύο χωρών και πως αυτές επηρεάζονται από το σύνολο των δράσεων και καταστάσεων των χωρών της ευρύτερης περιοχής καθώς και πως εξελίσσονται μέσα από το νομικό καθεστώς του Διεθνούς Δικαίου της Θάλασσας" (Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών, Πειραιάς Νοέμβριος 2018) σελ.12.

¹²⁶ Νέδος Β. "Μεγάλες Προσδοκίες από την ερευνητική γεώτρηση της Exxon Mobil στην Κύπρο" (Άρθρο Εφημερίδας Καθημερινή 15.2.2019).

¹²⁷ Πρόκειται για τους μη συμβατικούς υδρογονάνθρακες, οι οποίοι βρίσκονται σε σχετικά μεγάλα βάθη από μη διαπερατά πετρώματα όπως ο άνθρακας, ο σχιστολίθος και οι ψαμμίτες.

για μια μελλοντική διευθέτηση της Ελληνικής, στην οποία το Καστελόριζο και η νήσος Στρογγυλή θα παίζουν, όπως διαφαίνεται μέχρι τα τώρα στοιχεία, κομβικό ρόλο¹²⁸.

4.3 Οι χειρισμοί της Τουρκίας στο ζήτημα οριοθέτησης θαλασσιών ζωνών με την Κυπριακή Δημοκρατία.

Οι χειρισμοί της Τουρκίας στο ζήτημα της οριοθέτησης των θαλασσιών ζωνών έχει ενταθεί με αποτέλεσμα την κλιμάκωση της έντασης στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Μεσογείου. Από το 2003 και έπειτα οι ανησυχίες της Άγκυρας είναι βαθύτατες, ιδιαίτερος για το κοίτασμα Λεβιάθαν το οποίο φαινόταν και το πλέον παραγωγικότερο.

Αρχής γενομένης της προκλητικής στάσης της Τουρκικής Δημοκρατίας έναντι της οριοθέτησης Αποκλειστικών Οικονομικών Ζωνών, είναι η επιθετική στάση που επέδειξε μετά την Συμφωνία καθορισμού ΑΟΖ Κύπρου- Αιγύπτου. Μετά την επίσημη σύμβαση που υπεγράφη τον Φεβρουάριο του 2003, η Τουρκία υπέβαλε ενημερωτικό σημείωμα τον Μάρτιο του 2004 στα Ηνωμένα Έθνη, όπου αμφισβήτησε εντόνως την εν λόγω συμφωνία, θεωρώντας ότι οι θαλάσσιες περιοχές δυτικά του μεσημβρινού των κυπριακών ακτών, παραβιάζουν την τουρκική υφαλοκρηπίδα καταφορά¹²⁹. Η Τουρκική Δημοκρατία αντιπρότεινε ότι η βέλτιστη λύση για μια δίκαιη οριοθέτηση των ΑΟΖ των κρατών, θα έπρεπε να συμπεριληφθεί και η ίδια η Τουρκία. Από την άλλη πλευρά η Κυπριακή Δημοκρατία στις 28/12/2004 απέστειλε γραπτή δήλωση στον Γ.Γ. των Ηνωμένων Εθνών, όπου αντικρούει τα τουρκικά επιχειρήματα σε σχέση με τον καθορισμό ΑΟΖ Κύπρου-Αιγύπτου. Επιπροσθέτως, το Ελληνικό κράτος τον Φεβρουάριο του 2005 με ρηματική διακοίνωση εξέθεσε τις απόψεις της σε σχέση με τα τουρκικά επιχειρήματα. Συγκεκριμένα, ως άμεσα ενδιαφερομένη αφού βρίσκεται στην εν λόγω θαλάσσια περιοχή, πρότεινε ότι η διευθέτηση θα πρέπει να γίνει βάσει

¹²⁸ Sezer S, "Greek Exploration Licenses and Economic and Economic Zone Agreements in Eastern Mediterranean" (International Conference, Eastern Mediterranean University Center for Strategic Studies, Famagusta, Cyprus, March 2008).

¹²⁹ Αργύρου Ι. "Κυπριακή ΑΟΖ-Ενεργειακοί παράμετροι"(Πανεπιστήμιο Νεαπολής, Πάφος 2015) σελ.57.

της αρχής ίσης απόστασης, που αποτελεί κανόνας διεθνούς πρακτικής σε σχέση με τις επιταγές του Διεθνούς Δικαίου¹³⁰.

Όσον αφορά την διευθέτηση που είχε τελεσθεί ανάμεσα στο Λιβανό και την Κυπριακή Δημοκρατία το 2007, η Τουρκική Δημοκρατία αντέδρασε και αυτήν την φορά μέσω του Υπουργείου Εξωτερικών δηλώνοντας ότι θα υπερασπιστεί τα δικαιώματα της στην θαλάσσια περιοχή, χρησιμοποιώντας όλα τα ένδικα μέσα με την Κυπριακή Δημοκρατία να ανταπαντά σε δήλωση της, ότι όλες οι συμφωνίες που υπογράφει καθώς και οι ενέργειες στις οποίες προβαίνει, έγκειντο στην Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας και στους κανόνες του Διεθνούς Δικαίου.

Στην περίπτωση της υπογραφής Συμβάσεως Κύπρου-Ισραήλ το 2010¹³¹, η Τουρκία τήρησε παρόμοια στάση. Αρχικώς, εξέφρασε τις έντονες ανησυχίες της για την καταπάτηση των δικαιωμάτων της Τουρκοκυπριακής κοινότητας, στην θαλάσσια περιοχή βόρεια της Κυπριακής νήσου. Τον Ιανουάριο του 2011 η Κύπρος σε ρηματική της διακοίνωση, δήλωσε ότι η Κυπριακή Δημοκρατία θεωρείται ενιαίο και ανεξάρτητο κράτος, σύμφωνα με την Συνθήκη Ζυρίχης – Λονδίνου του 1960, και ως εκ τούτου έχει το έννομο δικαίωμα να εκπροσωπεί και την Τουρκοκυπριακή κοινότητα. Στις 15 Ιουνίου του 2012, η Τουρκική ηγεσία διαμαρτυρήθηκε για τις άδειες εξόρυξης υδρογονανθράκων που δόθηκαν από την Κυπριακή Δημοκρατία, υποστηρίζοντας και πάλι ότι καταπατώνται τα δικαιώματα της και ότι η διευθέτηση της Κυπριακής ΑΟΖ είναι αυθαίρετη.

Είναι αυτονόητο από τα παραπάνω στοιχεία, ότι η Τουρκική Δημοκρατία δεν είναι συμβαλλόμενο μέλος των συμβάσεων που σύναψε η Κυπριακή Δημοκρατία με τα παραπάνω κράτη. Αυτό την καθιστά στο περιθώριο, αφού στην πραγματικότητα βρίσκεται εκτός του ενεργειακού παιχνιδιού που διεξάγεται στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Κύρια επιδίωξη της Άγκυρας είναι η εξάλειψη της Κυπριακής ΑΟΖ και η επαναριοθέτηση της ευρύτερης κυπριακής θαλάσσιας περιοχής της. Οι δύο βασικοί στρατηγικοί στόχοι της συνοψίζονται ως εξής¹³²:

¹³⁰ Αργύρου Ι. "Κυπριακή ΑΟΖ-Ενεργειακοί παράμετροι" (Πανεπιστήμιο Νεαπόλις, Πάφος 2015) σελ.57-58.

¹³¹ Ayla Gürel & Laura Le Cornu " Turkey and Eastern Mediterranean Hydrocarbons" (Global Political Trends Center Publications, October 2013) p. 12-14.

¹³² Liacouras P. "Eastern Mediterranean " (Lecture, May 2018) p.23.

- Η παρεμπόδιση της Κυπριακής Δημοκρατίας για την εξόρυξη και τη εκμετάλλευση της ευρύτερης θαλάσσιας περιοχής ανοιχτά της Κύπρου.
- Ο μεγάλος κίνδυνος που μπορεί να αντιμετωπίσει η Άγκυρα, με την ενεργειακή συμμαχία Ελλάδας-Ισραήλ-Κύπρου, οπού μελλοντικά δύναται να δημιουργήσει μια εναλλακτική διαδρομή των πόρων του κοιτάσματος Λεβιάθαν προς την Κεντρική Ευρώπη, χωρίς φυσικά την συμμετοχή της Τουρκίας.

Αναφορικά με την άποψη της Τουρκίας στην οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών στις οποίες προέβη η Κύπρος με τα όμορα κράτη της, οι αντιδράσεις της Τουρκικής ηγεσίας συνοψίζονται στα παρακάτω¹³³:

- Ρηματικές διακοινώσεις προς τον ΟΗΕ κατά των συμφωνιών οριοθέτησης που υπέγραψε η Λευκωσία.
- Έμπρακτες αμφισβητήσεις υπό των κυριαρχικών δικαιωμάτων εντός της Κυπριακής ΑΟΖ με την διενέργεια στρατιωτικών ασκήσεων.
- Οριοθέτηση Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης ανάμεσα στην Τουρκική Δημοκρατία της Βορείου Κύπρου και της Τουρκίας στις 21 Σεπτεμβρίου του 2011.
- Εκχωρήσεις αδειών στην κρατική εταιρία πετρελαίου για τις θαλασσιές περιοχές ανατολικά και δυτικά της νήσου καθώς και στο νότιο μέρος του συμπλέγματος της Μεγίστης.
- Πολιτικές πιέσεις προς τις εμπλεκόμενες χώρες να ακυρώσουν τις υφιστάμενες συμφωνίες ή να διακόψουν τις διαπραγματεύσεις με την Κυπριακή Δημοκρατία.

¹³³ Συρίγος Α. 'Ελληνοτουρκικές σχέσεις'(Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2015)σελ.710-712.

4.4 Οι ενέργειες της Τουρκικής ηγεσίας εντός της Κυπριακής ΑΟΖ.

Η Τουρκική ηγεσία δημιουργεί εντάσεις ηπίας κλιμακώσεως, αν και διακηρύσσει με κάθε ευκαιρία την επιδίωξη της για ειρηνική συμβίωση στην ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου. Η συνήθης πρακτική που ακολουθεί είναι η στρατιωτική απειλή χρήσης βίας, που στην περίπτωση της ελλαδικής και κυπριακής ελίτ φέρνει κάποιο αποτέλεσμα, κάτι που δεν ισχύει όμως για τους ισχύοντες ενεργειακούς παίκτες της περιοχής. Σε αυτήν την περίπτωση, η Άγκυρα έχει να αναμετρηθεί με την ΕΕ, τις ΗΠΑ την Ρωσία αλλά και το Ισραήλ, κράτη ιδιαιτέρως ισχυρά τόσο σε πολιτικοοικονομικό όσο και σε ενεργειακό τομέα¹³⁴. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το τεμάχιο 12 οπού βρέθηκε το κοίτασμα Αφροδίτη. Η Ισραηλινή ηγεσία έχει εγγυηθεί την προστασία του οικοπέδου από τυχούσες επεμβάσεις, μετά τις συνεχείς τουρκικές προκλήσεις για αποστολή ναυτικών δυνάμεων στην περιοχή τον Σεπτέμβριο του 2011¹³⁵. Τα γείτονα κράτη της Τουρκικής Δημοκρατίας αντιλαμβάνονται πλήρως ότι οι μεθοδικοί κραδασμοί που δημιουργούνται συνεχώς στην περιοχή, έχουν σκοπό την πλήρη ενεργειακή επικράτησή της στην λεκάνη της Μεσογείου.

Η επιθετική στάση της Τουρκικής ηγεσίας είχε αναπτυχθεί ήδη από το 2008¹³⁶, πριν τις πρώτες αδειοδοτήσεις και τις έρευνες στα τεμάχια εντός της Κυπριακής ΑΟΖ. Στις 13 Νοεμβρίου του ίδιου έτους, ερευνητικό νορβηγικό σκάφος υπό την σημαία του Παναμά παρενοχλήθηκε από τουρκικά πολεμικά αεροσκάφη την ώρα που διερευνούσε για την ύπαρξη πετρελαίου εντός της Κυπριακής Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης. Η Λευκωσία αντέδρασε άμεσα καταγγέλλοντας στον Γ.Γ. των Ηνωμένων Εθνών την τουρκική προκλητικότητα. Επίσης, ενημερώθηκαν με σχετικά διαβήματα τόσο τα 5 μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας όσο και η ΕΕ. Οι τουρκικές προκλήσεις ωστόσο, συνεχίστηκαν με αμείωτη ένταση. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι οι ενέργειες στην οποίες προέβησαν την 19η, 21^η και 24^η Νοεμβρίου του 2008 τουρκικά πολεμικά σκάφη εναντίον κυπριακών ωκεανογραφικών που διεξήγαγαν έρευνες στην περιοχή. Η Κυπριακή ηγεσία αντέδρασε και σε αυτήν την περίπτωση μέσω διαβήματος

¹³⁴ Σίσκα Κ. "Ενεργειακή Ασφάλεια και διαφοροποίηση των πηγών ενέργειας. Το καθεστώς της Ανατολικής Μεσογείου" (Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών, Πειραιάς Νοέμβριος 2011).σελ. 45.

¹³⁵ Panarmenian Team "Ankara threatens naval action over Cyprus' Block 12 thrill" (PanARMENIAN.Net. 6.9.2011) p.1.

¹³⁶ Αργύρου Ι. "Κυπριακή ΑΟΖ-Ενεργειακοί παράμετροι" (Πανεπιστήμιο Νεαπολίσ, Πάφος 2015) σελ.61-62.

στα Ηνωμένα Έθνη, την επόμενη μέρα. Ένα ακόμη ζήτημα για την αξιοποίηση των ενεργειακών πόρων της Κυπριακής νήσου είναι η αναβάθμιση του τερματικού σταθμού του Βασιλικού το 2009¹³⁷(προϋπήρχε από το 1984), που βρίσκεται νοτιώς της Κύπρου και έχει σκοπό να παίζει τον ρόλο του διαμετακομιστικού κέντρου των ενεργειακών πόρων που θα ανακαλύπτονταν στο μέλλον. Η ενέργειες αυτές της Λευκωσίας εξόργισαν για ακόμη μια φορά την Τουρκία, που θεώρησε ότι μελλοντικά θα απωλέσει την στρατηγική και ενεργειακή ισχύ της¹³⁸.

Σε γενικές γραμμές η στάση της Τουρκίας από το 2011 και για όλα τα επόμενα έτη, έχει ένα συγκεκριμένο μοτίβο στην λεκάνη της Νοτιοανατολικής Μεσογείου. Συγκεκριμένα, χρησιμοποιεί ερευνητικά σκάφη ενώ παράλληλα δημοσιοποιεί χάρτες με τις περιοχές που θα διεξαχθούν οι σχετικές έρευνες¹³⁹. Επίσης, δημιουργεί συνεχείς κρίσεις με τις τουρκικές ναυτικές και αεροπορικές δυνάμεις να συνοδεύουν τα ερευνητικά πλοία της Τουρκικής Δημοκρατίας, με σκοπό να προξενήσουν θερμά επεισόδια εντός της Κυπριακής ΑΟΖ.

Με αφορμή την έναρξη των αδειοδοτήσεων στις αναδοχές εταιρίες το τουρκικό Υπουργείο Εξωτερικών αντέδρασε άμεσα το καλοκαίρι του 2011. Συγκεκριμένα στις 5 Αυγούστου διαμήνυσαν σε όλους τους τόνους ότι οι επερχόμενες έρευνες που θα ξεκινούσαν τον Οκτώβριο του ίδιου έτους, ήταν παράνομες αφού η Κυπριακή ηγεσία δεν έλαβε υπόψιν της τα δικαιώμα της τουρκοκυπριακής κοινότητας και με αυτόν τον τρόπο παραβίασαν τον κανονισμό του Διεθνούς Δικαίου. Ακόμη, παρότρυναν την διεθνή κοινότητα να καταδικάσει της ενέργειες της Κυπριακής Δημοκρατίας για την εξόρυξη του φυσικού πλούτου από την περιοχή. Η Λευκωσία με την σειρά της, ανταπάντησε μέσω του Κυπριακού Υπουργείου Εξωτερικών, ότι η Κυπριακή Δημοκρατία είναι η μονή νόμιμη αρχή στην νήσο με πλήρη κυριαρχικά δικαιώματα εκμετάλλευσης του φυσικού της πλούτου. Μέσω του αρμόδιου Υπουργείου δε, ενημέρωσε τόσο τους Ευρωπαίους εταίρους της όσο και τα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας για την κατάσταση ενώ συγχρόνως τους κάλεσε να καταδικάσουν δημοσίως τις τουρκικές θέσεις. Στις 23 Σεπτεμβρίου του 2011, η Τουρκική ηγεσία

¹³⁷ Γαλιατσάτος Π. " Συμφωνία- πλήγμα για το φυσικό αέριο Κύπρου"(Άρθρο Εφημερίδας Καθημερινής 1.7.2014)σελ. 1.

¹³⁸ Αρχή Λιμένων Κύπρου " Τερματικός Βασιλικού" (Άρθρο Κυβερνητικής Ιστοσελίδας Cyprus Ports Authority).

¹³⁹ Αργύρου Ι. "Κυπριακή ΑΟΖ-Ενεργειακοί παράμετροι"(Πανεπιστήμιο Νεαπολίσ, Πάφος 2015) σελ.66.

ανέθεσε στο ερευνητικό πλοίο Koca Piri Reis να εκτελέσει υποθαλάσσιες έρευνες στην περιοχή που είχε οριοθετήσει μονομερώς η Τουρκία, βορείως της Κυπριακής νήσου¹⁴⁰. Περαιτέρω η Άγκυρα, παρουσίασε στην δημοσιότητα τον Μάρτιο του 2012¹⁴¹, χάρτη όπου δεσμεύει περιοχές εντός της Κυπριακής ΑΟΖ στο χρονικό διάστημα από 20/10/2014 ως και 31/12/2014 με σκοπό την σειсмоγραφική ερευνά. Η περιοχή αφορούσε την οριοθετημένη περιοχή Κύπρου-Ισραήλ και Κύπρου-Αιγύπτου. Ο παραπάνω χάρτης αφορούσε περιοχές που είχαν παραχωρηθεί μέσω της αδειοδότησης που είχε προηγηθεί στις εταιρίες ENI-KONGAS, γεγονός που παραβίαζε τόσο τις αρχές της Κυπριακής Δημοκρατίας αλλά και των ανάδοχων εταιριών. Με την δυνατότητα της Τουρκίας να πραγματοποιεί σειсмоγραφικές έρευνες μέσω του Μπαρμπαρός ,εκδίδει κατά καιρούς χάρτες που παρουσιάζουν τις προσδοκίες και τις αξιώσεις της στην περιοχή με πλήρεις οδηγίες προς τους ναυτιλομένους(τις περίφημες *navtex* ¹⁴²).Σε ένα γενικό πλαίσιο, παρατηρούμε ότι μετά την απόκτηση του σειсмоγραφικού σκάφους ‘Μπαρμπαρός Χαιρεντίν Πασά’ οι τουρκικές ανακοινώσεις έχουν γίνει όλο και περισσότερο επιθετικές. Τον Απρίλιο του 2012,η τουρκική εφημερίδα της κυβερνήσεως εκχώρησε επισήμως και παρανόμως μεσώ της ΤΡΑΟ, θαλάσσια τεμάχια δυτικά της Τουρκικής Δημοκρατίας της Βόρειας Κύπρου¹⁴³.

Τον Δεκέμβριο του 2013 η Τουρκική ηγεσία ξεκίνησε τις πρώτες παράνομες σειсмоγραφικές έρευνες με το ερευνητικό σκάφος ‘Μπαρμπαρός Χαιρεντίν Πασά’ εντός της Κυπριακής ΑΟΖ, τις οποίες και συνεχίζει ως και σήμερα με αμείωτη ένταση. Πρόκειται για τεμάχια περιοχών στα οποία έχουν δοθεί οι σχετικές άδειες από τις αναδοχές πετρελαϊκές εταιρίες που προαναφέρθηκαν και εντός των οποίων η Τουρκία δεν έχει καμία δικαιοδοσία αφού παραβιάζει τις επιταγές του Διεθνούς Δικαίου και τους κανόνες του Δικαίου της Θάλασσας. Η Τουρκική πλευρά ισχυρίζεται για ακόμη μια φορά, ότι ασκεί το δικαίωμα της τουρκοκυπριακής κοινότητας στην έννοια της υφαλοκρηπίδας και συνεπώς την χρήση της ΑΟΖ .Επιπλέον η Άγκυρα ζητεί το πάγωμα των ερευνών από την Κυπριακή ηγεσία με αντάλλαγμα να αναστείλει και τις δικές της ενέργειες, τις οποίες και ασκεί με την εξουσιοδότηση του Ψευδοκράτους

¹⁴⁰ ΤΡΑΟ Team “59th year of ΤΡΑΟ” (Turkish Petroleum Corporation, Annual Report 2012) p.8-38.

¹⁴¹ Erciyas C. “Maritime delimitation & offshores activities in the Eastern Mediterranean- Legal and Political perspectives recent developments” (Turkish Ministry Foreign Affairs, March 2012).

¹⁴² Mukherjee P. “Nautex on ships: Working, Types of Messages and Advantages” (Άρθρο Ιστοσελίδας marine sight, 17.3.2018) p.1-2.

¹⁴³ Συρίγος Α. “Ελληνοτουρκικές Σχέσεις”(Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2015)σελ. 740-741.

νοτίως της νήσου¹⁴⁴. Συνοπτικά μπορούμε να πούμε, ότι το Μπαρμπαρός πλέει μεταξύ Τουρκίας, Κύπρου και Ισραήλ εντείνονταν συνεχώς την ένταση. Οι παρενοχλήσεις ξεκίνησαν κυρίως από το τεμάχιο 9 της Κυπριακής ΑΟΖ τον Οκτώβριο του 2014, ενεργεία που θεωρείται ιδιαίτερος σημαντική και το οποίο βρίσκεται στην δικαιοδοσία της ιταλικής ENI. Η Άγκυρα είχε δηλώσει σε όλους τους τόνους ότι θα συνεχίσει τις ερευνητικές προσπάθειες στην περιοχή, αφού μετά από δέκα μέρες παραμονής ,φάνηκε να εντοπίζει μεγάλες ποσότητες υδρογονανθράκων, παρά το γεγονός ότι δεν είχε γίνει ερευνητική γεώτρηση. Το Ισραήλ από την άλλη πλευρά, λόγω των συνεχών προκλήσεων είχε ζητήσει από την Τουρκία να αποσύρει το Barbaros, αίτημα το οποίο δεν έγινε δεκτό από την τουρκική πλευρά. Δυνάμεθα να πούμε πως η παραπάνω ενέργεια αποτελεί ορόσημο για την δυσχεραίνση των σχέσεων Τουρκίας-Ισραήλ¹⁴⁵.

Για τον λόγο αυτό, το Ισραήλ διοργάνωσε την ίδια περίοδο και συγκεκριμένα την 10^η Απριλίου 2014, στρατιωτική άσκηση (η γνωστή και ως Nemesis¹⁴⁶) από κοινού με τους συμμάχους της, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδος, εντός της Κυπριακής ΑΟΖ¹⁴⁷. Από την άλλη πλευρά οι ΗΠΑ το ίδιο έτος προχώρησαν σε συμφωνία με την στρατηγική συμμαχία Ελλάδας-Κύπρου-Ισραήλ σε ζητήματα εμπορίου, ενέργειας και ασφάλειας ενώ ταυτοχρόνως συμφωνήθηκε η παρουσία του 6^{ου} Αμερικανικού στόλου για την προστασία της περιοχής¹⁴⁸. Το επόμενο έτος και εξαιτίας της συνέχισης της τουρκικής προκλητικότητάς, πραγματοποιήθηκε την 1^η Ιουλίου του 2015, η πολυεθνική άσκηση Nemesis 2015¹⁴⁹. Επρόκειτο για μια κοινή άσκηση έρευνας και διάσωσης εντός της Κυπριακής ΑΟΖ με την συμμετοχή Ελλάδος, Κύπρου, Ισραήλ και ΗΠΑ. Η άσκηση πραγματοποιήθηκε και με την παρουσία αεροναυτικών δυνάμεων, της πλατφόρμας εξόρυξης υδρογονανθράκων Scarabeo-4 της εταιρίας ENI που έχει

¹⁴⁴ Αργύρου Ι. "Κυπριακή ΑΟΖ-Ενεργειακοί παράμετροι"(Πανεπιστήμιο Νεαπόλις, Πάφος 2015) σελ.59-60.

¹⁴⁵ Richert, J. "Turkey's Energy Leadership Ambitions and Their Implications for Energy Governance in the Eastern Mediterranean": Giannakopoulos A. *Energy cooperation and security in the Eastern Mediterranean: A Seismic Shift towards Peace or Conflict?*" (The S. Daniel Abraham Center for International and Regional Studies) p. 62-63.

¹⁴⁶ Hellenic Republic, Greece in Cyprus' 'Multinational Search and Rescue Exercise' Nemesis 2014" (Embassy of Greece in Nicosia- Embassy News" 25.4.2014) p.1.

¹⁴⁷ Cropsey, S." U.S Policy and Strategic Relationship of Greece, Cyprus and Israel: Power Shifts in the Eastern Mediterranean"9(Hudson Institute, 24.7.2015) p. 34.

¹⁴⁸ Cropsey, S." U.S Policy and Strategic Relationship of Greece, Cyprus and Israel: Power Shifts in the Eastern Mediterranean"9(Hudson Institute, 24.7.2015) p.47.

¹⁴⁹ Offshore Energy Today Team "Multinational search and rescue exercise carried out in Cyprus" (Άρθρο Ιστοσελίδας Offshore Energy Today, 16.6.2015) p.1.

ναυλώσει το γεωτρώπανο Sapiem και των πλοίων υποστήριξης της εταιρίας EDT. Η οργάνωση του εγχειρήματος έγινε υπό την σκέπη όλων των κέντρων συντονισμού των προαναφερθεισών χωρών. Οι πολυεθνικές ασκήσεις Nemesis πραγματοποιούνται έκτοτε κάθε έτος μέχρι και σήμερα, εντός της Κυπριακής ΑΟΖ, με την συμμετοχή αεροναυτικών δυνάμεων των συμμαχικών χωρών αλλά συγχρόνως υπό το άγρυπνο βλέμμα στρατιωτικής παρουσίας των ΗΠΑ, της Γαλλίας και του Ηνωμένου Βασιλείου. Η πιο πρόσφατη άσκηση που πραγματοποιήθηκε, και αξίζει να σημειωθεί λόγω παρούσας κλιμάκωσης της έντασης στην περιοχή είναι η πολυεθνική άσκηση Nemesis 2018¹⁵⁰. Πραγματοποιήθηκε στις 31 Οκτωβρίου 2018, εντός της Κυπριακής ΑΟΖ, με την συμμετοχή Κύπρου, Ελλάδος, Ισραήλ, Γαλλίας, Μ. Βρετανίας και φυσικά των ΗΠΑ. Τα προγραμματισμένα σενάρια του εγχειρήματος περιλάμβαναν μεταξύ άλλων επιχειρήσεις για την αντιμετώπιση τρομοκρατικής επίθεσης σε πλοίο και πλατφόρμα εξόρυξης καθώς και σχέδια έκτακτης ανάγκης στην περίπτωση της θαλάσσιας ρύπανσης. Οι εν λόγω ασκήσεις έχουν σκοπό την ενδυνάμωση των σχέσεων των όμορων κρατών καθώς και την δημιουργία μελλοντικών σχεδίων σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης. Η συνεχής κλιμάκωση της έντασης που δημιουργείται στην περιοχή και οι ασταμάτητες τουρκικές προκλήσεις συνδέουν στενότερα την Κυπριακή νήσο, ειδικότερα, με το Ισραηλινό κράτος. Η πρώτη προσφέρει την ενεργειακή σύνδεση με την ευρωπαϊκή αγορά και η δεύτερη παρέχει την πολυπόθητη στρατιωτική προστασία και βοήθεια στην περιοχή.

Φρόνιμο είναι σε αυτό το σημείο να αναφερθούμε στην κατάρτιση του Εθνικού Προγράμματος Θαλασσιών Ερευνών (TUDAS), ύστερα από το την πρόταση του τουρκικού Υπουργείου Εθνικής Αμύνης¹⁵¹. Το προαναφερθέν τουρκικό σχέδιο ενεκρίθη στις 15 Σεπτεμβρίου 2014 και περιλαμβάνει τα εξής ιδιαίτερα σημεία που αφορούν την έρευνα μας:

- Πραγματοποίηση θαλασσιών ερευνών σε περιοχές της Νοτιοανατολικής Μεσογείου και συγκεκριμένα εντός της Κυπριακής ΑΟΖ.
- Διεκδίκηση των κυριαρχικών δικαιωμάτων της Τουρκίας στην περιοχή.

¹⁵⁰ Καράγιωργας Ι. "Νέμεσις 2018:Εντυπωσιακή άσκηση στην Κυπριακή ΑΟΖ"(Άρθρο Ιστοσελίδας Euronews,31.10.2018)σελ. 1-3.

¹⁵¹ Μηνάγιας Χ. " Η Εθνική Στρατηγική Θαλασσιών Ερευνών της Τουρκίας"(Άρθρο Ιστοσελίδας Ελεύθερη Ζώνη,7.4.2015) σελ. 1-3.

- Ενίσχυση του τουρκικού πολεμικού ναυτικού με νέα πολεμικά σκάφη καθώς και την ανάπτυξη του κατάλληλου τεχνολογικού εξοπλισμού.
- Ανάπτυξη του εθνικού συστήματος διαχείρισης δεδομένων και θαλάσσιων πληροφοριών.
- Δημιουργία δυο κυβερνητικών φορέων για την υλοποίηση του παραπάνω σχεδίου: της Επιτροπής Σχεδιασμού και Συντονισμού Γεωγραφικών Υδρογραφικών Ωκεανογραφικών θεμάτων(SHOHPKK) καθώς και της Εκτελεστικής Επιτροπής και Επιτροπής Καθοδήγησης (ΚΙΥΚ).

Με το παραπάνω σχέδιο διαφαίνεται το ιδιαίτερο βάρος που δίνει η Τουρκία στους ενεργειακούς πόρους της περιοχής καθώς και καταδεικνύει την στρατηγική σημασία της περιοχής. Δεν είναι τυχαίο αλώςτε ότι ο στόλος των πλοίων για τις θαλάσσιες έρευνές της περιοχής απαρτίζεται από 23 σκάφη, με κυρίαρχο το Μπαρμπαρός Χαιρεντίν Πασά. Επιπροσθέτως, είναι ιδιαίτερος σημαντικό να αναφερθούμε στην αμερικανική προστασία της περιοχής λόγω του γεγονότος ότι στις 12 Ιουλίου του 2017, το πλωτό γεωτρύπανο West Carrella¹⁵² που δρά για λογαριασμό των εταιριών Total και ENI προσάραξε στην περιοχή υπό την προστασία αμερικανικών και γαλλικών πλοίων. Η αμερικανική προστασία, ήλθε στο προσκήνιο μετά την διερευνητική γεώτρηση στο οικόπεδο 11 εντός της Κυπριακής ΑΟΖ. Η Άγκυρα αντέδρασε άμεσα δημοσιεύοντας νέα navtex και δεσμεύοντας, την περιοχή νοτιοδυτικά της Κύπρου στην οποία περιλαμβάνονταν τα οικόπεδα 5 και 6. Η παραπάνω ενέργεια έγινε με την συμβολή του Μπαρμπαρός συμφωνά με την τουρκική Navtex, όπου συμφωνήθηκε να παραμείνει στην περιοχή από τον Ιούλιο ως και τον Δεκέμβριο του 2017, με σκοπό την παρεμπόδιση γεωτρήσεων¹⁵³. Αντίστοιχες ενέργειες με το ίδιο πλοίο δημιουργήθηκαν τον Απρίλιο του 2017 ανατολικά της Αμμόχωστου εντός της κυπριακής

¹⁵² Antonios M. Stratakis, Theodore Pelagidis " Energy Shifts in the South-East Mediterranean Region; Is it Viable a Potential Energy Corridor that Connects Greece and Cyprus Reserves?" (University of Piraeus Research Center, May 2017) p.13.

¹⁵³ The Pressroom Team "Έπιασε δουλειά το τουρκικό Barbaros στην Κύπρο- Στα κατεχόμενα ο Τσαβούσογλου" (Άρθρο Ιστοσελίδας The Pressroom, 18.7.2017) p. 1-2.

υφαλοκρηπίδας. Κατά την διάρκεια του προαναφερθέντος έτους και των θερμών επεισοδίων στην περιοχή έπλεαν 4 γαλλικές φρεγάτες, ένα αμερικανικό και ένα ρωσικό αεροσκάφος. Ακόμη τον Οκτώβριο του 2017, μια σημαίνουσα ενέργεια είναι η εξαγγελία του Τούρκο Υπουργού Ενεργείας και Φυσικών Πόρων για την αποπεράτωση της κατασκευής του ερευνητικού σκάφους MTA Oruc Reis¹⁵⁴, το οποίο κατασκευάστηκε στην Τουρκία και αποτελεί κύριο πυλώνα εξόρυξης ενεργειακών πόρων. Το 2018, η Άγκυρα θέλησε να προβάλλει την στρατηγική ισχύ της στην Νοτιοανατολική Μεσόγειο, εξαιτίας της παρατεταμένης εμπλοκής της χώρας στον Συριακό Εμφύλιο πόλεμο. Στις 23 Φεβρουάριου του εν λόγω έτους¹⁵⁵, προκλήθηκε ένταση μεταξύ του γεωτρύπανου Sapiem 12000 της ENI και 5 τουρκικών πολεμικών σκαφών, τα οποία διενεργούσαν άσκηση εντός της Κυπριακής ΑΟΖ τις προηγούμενες ημέρες. Το εν λόγω γεωτρύπανο είχε στόχο την περιοχή "Σουπιά" εντός του οικοπέδου 3 και παρενοχλήθηκε εντόνως ώστε να μην διεξάγει την έρευνα, με αποτέλεσμα να απομακρυνθεί από την περιοχή. Τον Μάιο του 2019, η Τουρκία απέστειλε νότια Της Χερσονήσου της Καρπασίας, το ερευνητικό σκάφος "Barbaros", συνοδευόμενο από τουρκικά πολεμικά πλοία έτσι ώστε να πραγματοποιήσει σεισμικές έρευνες στην περιοχή. Στην Ευρωπαϊκή Σύνοδο του Ιουλίου, το Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων κάλεσε την Τουρκία να σταματήσει τις παράνομες δραστηριότητες εντός της Κυπριακής ΑΟΖ, υπό την απειλή μελλοντικών κυρώσεων. Η Τουρκική πλευρά, τόνισε ότι η ΕΕ είναι προκατειλημμένη έναντι της χώρας και ότι η ίδια αρνείται να συμμετάσχει σε ένα νέο γύρο διαπραγματεύσεων για την διευθέτηση των θαλασσιών ζωνών αφού απορρίπτει την νομιμότητα της κυβέρνησης της Κυπριακής Δημοκρατίας¹⁵⁶.

Είναι φανερό με όλα τα παραπάνω ότι οι ξένες πετρελαϊκές εταιρίες δεν ενέδωσαν στις συνεχείς απειλές και προκλήσεις της Τουρκίας. Από το 2011 και έπειτα διαφάνηκε ότι τα πλούσια κοιτάσματα φυσικού αερίου που φημολογούνταν να έχει η περιοχή αποτέλεσαν δέλεαρ. Άλλωστε, οι αναδοχές εταιρίες ένωσαν ασφαλείς λόγω των

¹⁵⁴ MTA ORUC REIS description (General Directorate of Mineral Research and Exploration, Department of Marine Research) p.1-2.

¹⁵⁵ Sigmalive Network "Τι συμβαίνει στο στόχο Σουπιά ανοιχτά της Κυπριακής ΑΟΖ;" (Άρθρο Ιστοσελίδας city Sigmalive. Com, 23.2.2018) σελ.1.

¹⁵⁶ 4 Ioannides, N. (2019). A legal appraisal of the Turkish drilling activities in the continental shelf/ EEZ of Cyprus. Bimonthly Electronic Newsletter. 16(5):15-18.

συμφωνηθέντων οριοθετήσεων που είχαν γίνει με την Κυπριακή Δημοκρατία αλλά και λόγω της αξιοπιστίας των εταίρων στην ευρύτερη περιοχή¹⁵⁷.

Κεφάλαιο 5^ο

5.1 Συμπεράσματα

Συνοψίζοντας όλα τα παραπάνω είναι φανερό, ότι η Κυπριακή Δημοκρατία διατηρεί μια συμπαγή ενεργειακή πολιτική στην Νοτιοανατολική Μεσόγειο, παρά τις πολιτικές αλλαγές ηγεσίας που σημειώθηκαν τόσο στην Κύπρο αλλά κυρίως λόγω των ασταθών εξελίξεων στην γείτονα Τουρκία.

Η Τουρκική Δημοκρατία δυσκολεύεται να κατανοήσει, λόγω της συνεχούς αυξανόμενης περιφερειακής ισχύος που θέλει να ασκεί στην περιοχή της Ανατολικής Ευρώπης και της Μ. Ανατολής, ότι ένα μικρό σε μέγεθος και πληθυσμό κράτος όπως η Κύπρος, έχει την δυνατότητα να ασκεί τόσο μεγάλη επιρροή στην Νοτιοανατολική Μεσόγειο ενώ είναι ικανό να συνάπτει συμφωνίες και συμμαχίες με κράτη που είναι σημαίνοντες δρώντες στο ενεργειακό παιχνίδι. Στην παρούσα χρονική περίοδο, η Τουρκία αποτελεί εισαγωγέα ενέργειας ενώ μελλοντικά επιθυμεί να καταστήσει εαυτόν εξαγωγέα και βασικό κράτος διέλευσης για την κατασκευή αγωγών φυσικού αέριου, έτσι ώστε να διασφαλίσει την ενεργειακή της ασφάλεια. Πάρα ταύτα είναι εμφανές, ότι η αυξανόμενη ισλαμοκρατία και ο περιορισμός του κοσμικού Τουρκικού κράτους, όπως διαπιστώσαμε και παραπάνω, καθιστά τις μελλοντικές συμφωνίες ή συμμαχίες που επρόκειτο να συνάψει, ιδιαιτέρως επισφαλείς, αφού η εσωτερική πολιτική κατάσταση της Τουρκίας, την δεδομένη στιγμή, είναι ιδιαιτέρως ασταθής. Όσον αφορά τις συμφωνίες για την οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών της Κύπρου με τα προαναφερθέντα κράτη, η Τουρκία είναι ανίσχυρη να τις αμφισβητήσει ή να προβεί σε κάποιου είδους ενέργεια, αφού υπεγράφησαν μέσα στο πλαίσιο νομιμότητας που

¹⁵⁷ Συρίγος Α. 'Ελληνοτουρκικές σχέσεις'' (Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2015)σελ.715-716.

διέπεται από το Δίκαιο της Θάλασσας και διασφαλίζονται από τις επιταγές του Διεθνούς Δικαίου.

Η εξωτερική και ενεργειακή πολιτική της Κυπριακής Δημοκρατίας, στηρίζεται, κατά βάσιν, στους πυλώνες του Διεθνούς Δικαίου. Από την άλλη πλευρά, όπως διαπιστώσαμε και στα παραπάνω κεφάλαια είναι φανερό ότι οι συμμαχίες που συνάπτονται στα κράτη της Νοτιοανατολικής Μεσογείου με την Κυπριακή Δημοκρατία δεν έχουν μόνο ενεργειακό αλλά και στρατηγικό όφελος. Με τον τρόπο αυτό διαφαίνεται πως έχει αξιόπιστους στρατιωτικούς εταίρους με τους οποίους έχει δομήσει μια αμοιβαία σχέση εμπιστοσύνης την τελευταία δεκαετία, οι οποίοι είναι ικανοί να αποτρέψουν ένα μελλοντικό θερμό επεισόδιο εντός της Κυπριακής ΑΟΖ. Η Κυπριακή Δημοκρατία προχώρησε με σταθερά βήματα στην οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών αλλά και στην συνεκμετάλλευση των θαλάσσιων τεμαχίων με τις ανάδοχες εταιρίες, έχοντας αντιληφθεί εγκαίρως ότι η κάθε ενέργεια στην οποία και προβαίνει θα πρέπει να γίνεται με ισχυρή στρατιωτική παρουσία, υπό την αρωγή των εταίρων αλλά και των συμμάχων της. Στην πραγματικότητα, μεσώ της Κυπριακής Δημοκρατίας, η ΕΕ την τελευταία δεκαπενταετία φαίνεται να επιδιώκει να επωφεληθεί από την ανεύρεση των κυπριακών ενεργειακών πόρων, ώστε να καταφέρει μελλοντικά να απεξαρτηθεί από ρωσικό φυσικό αέριο.

Καταλήγοντας, η σωστή αξιοποίηση των ενεργειακών κοιτασμάτων, εντός της Κυπριακής ΑΟΖ, μπορεί με τους σωστούς πολιτικούς χειρισμούς εκατέρωθεν, να αποτελέσει δέλεαρ από την πλευρά της Τουρκίας για την επίλυση του Κυπριακού ζητήματος¹⁵⁸. Εδώ καλό είναι να τονίσουμε ότι ακόμη και η ενεργειακή διευθέτηση αναμεσα σε Κύπρο και Τουρκία, με κοινά οφέλη και για τις δύο πλευρές, δεν πρόκειται να μεταβάλλει την διπλωματική θέση της Τουρκίας για την επίλυση του Κυπριακού ζητήματος μέσω της ευθυδικίας. Η επίλυση του Κυπριακού προβλήματος θα ωφελήσει και την τουρκοκυπριακή κοινότητα της νήσου, αφού μεσώ της ομοσπονδοποίησης τα ενεργειακά κέρδη από την εξόρυξη των υδρογονανθράκων θα απονεμηθούν και στις δυο κοινότητες αναλόγως του πληθυσμού τους και μετα την πιθανή διευθέτηση της απομάκρυνσης των βάσεων από το νησί. Επίσης με τον τρόπο αυτό η Τουρκική

¹⁵⁸ Λεβέντη Γ. "Η πρόθεση ελέγχου των θερμών υδάτων: Οι τουρκικές στάσεις για την ηγεμονία των υδρογονανθράκων στην Ανατολική Μεσόγειο, Κυπριακοί Υπεράκτιοι Υδρογονάνθρακες: Περιφερειακή πολιτική και κατανομή του πλούτου" (Friedrich Ebert Stiftung and Prio Cyprus Centre, PCC Reports 2012)p. 7.

Δημοκρατία θα βελτιώσει τις σχέσεις της τόσο με το Ισραηλινό κράτος και κατά συνέπεια με τις ΗΠΑ, εξέλιξη κυρίως ωφέλιμη για την Άγκυρα.

Ένα σενάριο, που αιωρείται συχνά είναι μια ενδεχόμενη επίθεση της Τουρκίας στην Κυπριακή Δημοκρατία, γεγονός εξαιρετικά απίθανο αφού η δεύτερη διαθέτει ισχυρούς περιφερειακούς συμμάχους που τις προσδίδουν ενεργειακή ασφάλεια ενώ ταυτοχρόνως αποτελεί μέλος του Νάτο καθώς και κράτος- μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ως εκ τούτου είναι φανερό ότι ο Ερντογάν και η τουρκική κυβέρνηση δεν επιδιώκουν την πρόκληση ενός πραγματικού επεισοδίου αλλά δρουν προσχηματικά, δημιουργώντας ένταση στην περιοχή, κρατώντας ταυτοχρόνως την τουρκοκυπριακή κοινότητα όμηρο με την ελπίδα να απομυζήσουν οφέλη.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

- ‘‘Foundation laid for pipe to carry Azeri gas to EU’’ (Hürriyet Daily News, 17.3.2015).
- Antonios M. Stratakis, Theodore Pelagidis ‘‘ Energy Shifts in the South-East Mediterranean Region; Is it Viable a Potential Energy Corridor that Connects Greece and Cyprus Reserves?’’ (University of Piraeus Research Center, May 2017).
- Ayla Gürel & Laura Le Cornu ‘‘ Turkey and Eastern Mediterranean Hydrocarbons’’ (Global Political Trends Center Publications, October 2013).
- C. Yayci ‘‘ Exclusive Economic Zones of Turkey and the Turkish Republic of the Northern Cyprus in the Eastern Mediterranean’’ (Harvard Black Sea Security Program, 2013).
- Christofi E. ‘‘Negotiations for a Cyprus settlement - An historical review’’ (Cyprus News Agency, 7.1.2017).
- Crisis in Critical Perspective’’, 5 B.C. Third World L. J. 1 (1984-1985).
- Cropsey S. ‘‘U. S Policy and Strategic Relationship of Greece, Cyprus, and Israel: Power Shifts in the Eastern Mediterranean’’ (Hudson Institute, 2015)
- Devetak et al. (eds), ‘‘ An Introduction to International Relations’’, 2012.

- Energy news Team ‘‘Προχωρά με νέες γεωτρήσεις στην κυπριακή ΑΟΖ η ENI’’ (Άρθρο Ιστοσελίδας Energy News.cy 24.11.2017).
- Energy press Team ‘‘Υπογράφηκε η συμφωνία Κύπρου -Αίγυπτου για την μεταφορά φυσικού αερίου’’ (Άρθρο Δημοσιογραφικού Ενημερωτικού portal energy press 19.9.2018).
- Energia Team ‘‘Συμφωνία της Κύπρου -Ισραήλ για την ΑΟΖ: Παράδειγμα προς μίμηση’’ (Άρθρο Ιστοσελίδας Energia.gr 22.12.2010).
- Erciyes C. ‘‘Maritime delimitation & offshores activities in the Eastern Mediterranean- Legal and Political perspectives recent developments’’ (Turkish Ministry Foreign Affairs, March 2012).
- Euronews Team ‘‘Κύπρος: Αποχωρεί η Total από τις έρευνες στην Κυπριακή ΑΟΖ’’ (Άρθρο Ιστοσελίδας Euronews 21.01.2015).
- European Commission of Human Rights, "Report of the Commission to Applications 6780/74 and 6950/75" (Council of Europe, 1976).
- G.D. Camp, "Greek-Turkish Conflict over Cyprus", (Political Science Quarterly 95, 1980).
- George Swan, ‘‘Constitutional Majority Rule and the Cyprus Constitution: The 1983 Cyprus.
- Hellenic Republic, Greece in Cyprus’ ‘Multinational Search and Rescue Exercise’’ Nemesis 2014’’ (Embassy of Greece in Nicosia- Embassy News’’ 25.4.2014).
- Hellenic Resources Network ‘‘ The Comprehensive Settlement of the Cyprus problem 31 March 2004, Annan Plans’’ (20.5.2014).
- Ioannides, N. (2019). A legal appraisal of the Turkish drilling activities in the continental shelf/ EEZ of Cyprus. Bimonthly Electronic Newsletter.
- James A. «Keeping the Peace in the Cyprus Crisis of 1963-64» (Palgrave, Νέα Υόρκη 2002).
- Law of the Sea. United Nations.
https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/part5.htm.
- Liacouras P. ‘‘Eastern Mediterranean ‘’ (Lecture, May 2018).

- Michael Tancum “ A New Equilibrium: The Republic of Cyprus, Israel and Turkey in the Eastern Mediterranean Strategic Architecture” (Occasional paper session 1, Peace Research Institute Oslo).
- Morelli V. “Cyprus: Reunification providing elusive” (Diane Publishing, April 2011)
- MTA ORUC REIS description (General Directorate of Mineral Research and Exploration, Department of Marine Research).
- Mukherjee P. “Navtex on ships: Working, Types of Messages and Advantages” (Άρθρο Ιστοσελίδας marine sight, 17.3.2018).
- Offshore Energy Today Team “Multinational search and rescue exercise carried out in Cyprus” (Άρθρο Ιστοσελίδας Offshore Energy Today, 16.6.2015).
- Panarmenian Team “ Ankara threatens naval action over Cyprus’ Block 12 thrill” (Panarmenian 6.9.2011).
- Ratner M. “Natural Gas Discoveries in the Eastern Mediterranean” (Congressional Research Service, 2016).
- Richert, J. “Turkey’s Energy Leadership Ambitions and Their Implications for Energy Governance in the Eastern Mediterranean”: Giannakopoulos A. Energy cooperation and security in the Eastern Mediterranean: A Seismic Shift towards Peace or Conflict?” (The S. Daniel Abraham Center for International and Regional Studies).
- Richter H. “ A Concise History of Modern Cyprus” (Harrassowitz Verlag, 2010).
- S.H. Baseren “ Dispute over Eastern Mediterranean maritime jurisdiction areas” (Publications of Turkish marine research foundation publication No 31, Beykoz/ Istanbul 2010).
- Sezer S, “Greek Exploration Licenses and Economic and Economic Zone Agreements in Eastern Mediterranean” (International Conference, Eastern Mediterranean University Center for Strategic Studies, Famagusta, Cyprus, March 2008).
- Signalive Network “ Τι συμβαίνει στο στόχο Σουπιά ανοιχτά της Κυπριακής ΑΟΖ;” (Άρθρο Ιστοσελίδας city Signalive. Com, 23.2.2018).
- Solsten E. “1977 Makarios- Denktas Accords. Cyprus: A Country Study” (U.S. Library of Congress).

- Taner Yildiz ‘‘ Turkey’s Energy Economy and Future Energy Vision’’(Paper Volume 9, November 2).
- The Pressroom Team ‘‘Επιασε δουλειά το τουρκικό Barbaros στην Κύπρο- Στα κατεχόμενα ο Τσαβούσογλου’’ (Άρθρο Ιστοσελίδας The Pressroom,18.7.2017).
- The Pressroom Team ‘‘Επιασε δουλειά το τουρκικό Barbaros στην Κύπρο- Στα κατεχόμενα ο Τσαβούσογλου’’ (Άρθρο Ιστοσελίδας The Pressroom,18.7.2017).
- The United Nations and the Decolonization
(<http://www.un.org/en/decolonization/declaration.shtml>)
- ΤΡΑΟ Team ‘‘59th year of ΤΡΑΟ’’ (Turkish Petroleum Corporation, Annual Report 2012).
- United Nations Convention on the Law of the Sea’’ (Εφημερίς της Κυβερνήσεως, Αρ. Φύλλου 136,23 Ιουνίου 1995, Part IX).
- Voria Team ‘‘Η επιβίωση του Λιβάνου εξαρτάται και από την Κύπρο’’ (Άρθρο Ιστοσελίδας Voria.gr 1.12.2017).
- ΑΠΕ-ΜΠΕ ‘‘ Αττίλας: 44 χρόνια από την τουρκική εισβολή στην Κύπρο’’(Άρθρο Εφημερίδας Ελεύθερος Τύπος 20.7.2018).
- Αργύρου Ι. ‘‘Κυπριακή ΑΟΖ-Ενεργειακοί παράμετροι’’(Πανεπιστήμιο Νεαπολίσ, Πάφος 2015).
- Αρχή Λιμένων Κύπρου ‘‘ Τερματικός Βασιλικού’’ (Άρθρο Κυβερνητικής Ιστοσελίδας Cyprus Ports Authority).
- Γαλιατσάτος Π. ‘‘ Συμφωνία- πλήγμα για το φυσικό αέριο Κύπρου’’(Άρθρο Εφημερίδας Καθημερινής 1.7.2014).
- Γιάγκου .Α ‘‘Οι Συμφωνίες Ζυρίχης- Λονδίνου’’(Άρθρο Εφημερίδας Καθημερινής 15.3.2015).
- Γιαννακόπουλου Α. ‘‘ Ανακατατάξεις στην Νοτιοανατολική Μεσόγειο: Ο Ρόλος της Τουρκίας και οι στρατηγικές προτεραιότητες για Ελλάδα και Κύπρο.’’(Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής & Εξωτερικής Πολιτικής, Δεκέμβριος 2014).
- Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών της Κυπριακής Δημοκρατίας, Συνάντηση Παπαδόπουλου- Πούτιν-Κοινό Ανακοινωθέν Παπαδοπούλου- Ανάν- Συμφωνία 8^{ης} Ιουλίου,(www.moi.gov.cy/moi/prio/prio.nsf/All/CCF11BC23DA229F9C2257838003AE991?OpenDocument).

- Δημίδης Κ. 'Κύπρος και Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη- προκλητική συμπεριφορά της Τουρκίας και στάση της Ελλάδας'(Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Σχολή Επιστημών της Διοίκησης, Τμήμα Ναυτιλιακών και Επιχειρηματικών Σπουδών, Χίος Οκτώβριος 2009).
- Δρούγος Α. 'Τουρκία, εξωτερική πολιτική μέσω ερντογανικού αναθεωρητισμού'(Liberty Press, 6.7.2018).
- Θεοφάνους Α. 'Η Διακυβέρνηση και η Πολιτική Οικονομία μιας Ομοσπονδιακής Κύπρου'(ΕΚ.Ι. Σιδέρης, Μάρτιος 2016).
- Καλογεράκης Η. 'Ελλάδα, Τουρκία και ΑΟΖ. Επικίνδυνες είναι πλέον οι καθυστερήσεις.'(Άρθρο Ιστοσελίδας Ελεύθερη Ζώνη 17.9.2011).
- Καραγιάννης Γ. 'Χριστούγεννα 1963:Η πρώτη διχοτόμηση της Κύπρου'(Άρθρο ιστοσελίδας Ημεροδρόμος 22.12.2016).
- Καράγιωργας Ι. 'Νέμεσις 2018:Εντυπωσιακή άσκηση στην Κυπριακή ΑΟΖ'(Άρθρο Ιστοσελίδας Euronews,31.10.2018).
- Κασίνης Σ. 'Ο ρόλος της Κύπρου στον ενεργειακό διάδρομο της Ν.Α. Μεσογείου'(CNHC, Λευκωσία, Μάρτιος 2013).
- Κληρίδης Γ. 'Η κατάθεση μου'(Λευκωσία 1988, Τόμος Α) σελ. 238-239.
- Κορδώνη Α. 'Οι Διπλωματικές προσπάθειες επίλυσης του Κυπριακού ζητήματος από το 1974 έως και το 2013(Θεσσαλονίκη, Ιούνιος 2016).
- Κουλουρούδης Π.' 'Η ενεργειακή πολιτική, οι επιδιώξεις, οι στόχοι, τα μέσα και τα προβλήματα που αναπτύσσονται στην περιοχή της λεκάνης της Νότιο Ανατολικής Μεσογείου και επηρεάζουν άμεσα την Ελλάδα και την Κυπριακή Δημοκρατία με γνώμονα τα κοιτάσματα των υδρογονανθράκων. Οι συμφωνίες των δύο χωρών και πως αυτές επηρεάζονται από το σύνολο των δράσεων και καταστάσεων των χωρών της ευρύτερης περιοχής καθώς και πως εξελίσσονται μέσα από το νομικό καθεστώς του Διεθνούς Δικαίου της Θάλασσας'(Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Νοέμβριος 2018).
- Κοψαχείλης, Β. 'Περίπλοκες Συμμαχίες στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο, Ευκαιρίες αλλά και στρατηγικά κενά στην προσέγγιση Ελλάδας και Κύπρου με Αίγυπτο και Ισραήλ'(Foreign Affairs the Hellenic Edition, Μάρτιος 2015).
- Κρανιδιώτη Γ. 'Το Κυπριακό πρόβλημά 1960- 1974'(Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα, 1984).

- Κυβέλου Σ. “Νοτιοανατολική Μεσόγειος: Πως ήταν και πως εξελίσσεται...”(Άρθρο Εφημερίδας HUFFPOST 18.3.2016).
- ΚΥΠΕ CNA “ Negotiations for a Cyprus settlement - An historical review”(Cyprus News Agency,7.1.2017).
- Κυρίου Σ. “Ενέργεια και Εξωτερική Πολιτική: Η Περίπτωση των κρατών της Νοτιοανατολικής Μεσογείου.”(Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Οκτώβριος 2017).
- Λεβέντη Γ.”Η πρόθεση ελέγχου των θερμών υδάτων: Οι τουρκικές στάσεις για την ηγεμονία των υδρογονανθράκων στην Ανατολική Μεσόγειο, Κυπριακοί Υπεράκτιοι Υδρογονάνθρακες: Περιφερειακή πολιτική και κατανομή του πλούτου “(Friedrich Ebert Stiftung and Prio Cyprus Centre, PCC Reports 2012).
- Λιάκουρας Π. “ Το Κυπριακό από την Ζυρίχη στην Λουκέρνη: Σε αναζήτηση Ομοσπονδιακής επίλυσης (ΕΚ. Ι. Σιδέρης, Ιούνιος 2007).
- Λυγερός Ν. “Η Σύμβαση περί υφαλοκρηπίδας και τα διαγράμματα Voronoi”(<http://www.lygeros.org/6028-gr.html>).
- Μαρασλής Γ.”Η εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων της Κύπρου και οι διεκδικήσεις της Τουρκίας”(Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών- Ανώτατη Διακλαδική Σχολή Πολέμου, Θεσσαλονίκη Δεκέμβριος 2017).
- Μηνάγιας Χ. “ Η Εθνική Στρατηγική Θαλασσίων Ερευνών της Τουρκίας”(Άρθρο Ιστοσελίδας Ελεύθερη Ζώνη,7.4.2015).
- Νέδος Β. “Μεγάλες Προσδοκίες από την ερευνητική γεώτρηση της Exxon Mobil στην Κύπρο”(Άρθρο Εφημερίδας Καθημερινή 15.2.2019).
- Νικολάου Ν. “Υδρογονάνθρακες: Τα πραγματικά δεδομένα και τα διδάγματα από την εμπειρία της Κύπρου”(Άρθρο Δημοσιογραφικού Ενημερωτικού portal energy press 14.5.2015).
- “Οι υπογραφές των συμφωνιών Ζυρίχης- Λονδίνου” (Διαδικτυακή ιστοσελίδα Διάλογός 24.2.2018).
- Π. Παπαδημήτρης, "Η ρήξη με τους Τουρκοκύπριους", στο: Π. Παπαπολυβίου (επιμ.), 1960-2010: Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας, τ. 1, 1960-1969: Η δεκαετία της εγκαθίδρυσης, Λευκωσία 2010.

- Παναγούλης Θ.΄΄ Η ακτινογραφία των κοιτασμάτων στα οικόπεδα στην Κύπρο- Γιατί πήρε φωτιά η Ν.Α. Μεσόγειος΄΄(Άρθρο Ιστοσελίδας energy press 15.2.2018).
- Παπαπολυβίου Π.΄΄ Η Γενεύη και η Κύπρος, 1974-2017΄΄(Άρθρο Ιστοσελίδας Περί Ιστορίας 23.1.2017).
- Πρωτοπαπάς Ξ.Γ. ΄΄ Η Ενεργειακή στρατηγική της Τουρκίας΄΄(Άρθρο Περιοδικού Άμυνα και Διπλωματία, Τεύχος 258, Φεβρουάριος 2013).
- Ρίζας Σ. ΄΄ Το Σχέδιο Άτσεσον για το Κυπριακό΄΄(Άρθρο Εφημερίδας Καθημερινής 7.8.2016).
- Σίσκα Κ.΄΄ Ενεργειακή Ασφάλεια και διαφοροποίηση των πηγών ενέργειας. Το καθεστώς της Ανατολικής Μεσογείου΄΄(Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών, Πειραιάς Νοέμβριος 2011).
- Σταύρου Π ΄΄ Το Σχέδιο Άτσεσον και η Ρόδος΄΄(Άρθρο Εφημερίδας ΒΗΜΑ 24.11.2008).
- Στρατή Α. ΄΄Ελληνικές Θαλασσιές ζώνες και οριοθέτηση με γειτονικά κράτη΄΄(Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2012).
- Στυλιανού Α. ΄΄ Το κοιτάσμα Zohr της Αιγύπτου΄΄(Άρθρο Δημοσιογραφικού Ενημερωτικού portal energy press 1.9.2015).
- Συρίγος Α. ΄΄ Η Θαλάσσια οριοθέτηση με την Αίγυπτο΄΄(Άρθρο Εφημερίδας Καθημερινή 13.12.2015).
- Συρίγος Α.΄ ΄Ελληνοτουρκικές σχέσεις΄΄(Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2015).
- Τα Νέα Team ΄΄ Σχέδιο Ανάν: Όταν ο ΟΗΕ πρότεινε μια λύση για το Κυπριακό και απορρίφθηκε στο δημοψήφισμα΄΄(Άρθρο Εφημερίδας ΤΑ ΝΕΑ 18.8.2018).
- Τζερμιάς Π.΄΄ Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας΄΄(ΕΚ. LIBRO, Γερμανία 2001).
- Το Βήμα Team΄΄ Η συμφωνία Κυπριανού- Ντενκτάς μέσα από τα αρχεία του Foreign Office΄΄ (Άρθρο Εφημερίδας το Βήμα 30.12.2009).
- Τρουλής Μ.΄΄ Επιθετικός Ρεαλισμός και Τουρκική Εξωτερική Πολιτική: Το στρατηγικό βάθος του ενεργειακού συντελεστή ισχύος΄΄(Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Απρίλιος 2015).
- Υπουργείο Εξωτερικών Ελληνικής Δημοκρατίας ΄΄ Δικονοτική Συμφωνία- The Third Vienna Agreement΄΄ (August 1975, 25.4.2014).

- Χαλαζίας Χ. ‘‘Κυπριακό:58 χρόνια διαπραγματεύσεις και ναυάγια’’(Άρθρο Εφημερίδας Ελεύθερος Τύπος 20.7.2017).
- Χαροκόπος, Μ. Ι. ‘Ευρωπαϊκό Σύστημα Εξωτερικής Πολιτικής και Διεθνής Πολιτική Οικονομία: Διεθνείς Διαστάσεις των Πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις Αερομεταφορές και το Φυσικό Αέριο’ (Διδακτορική Διατριβή, Αθήνα, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Σχολή Νομικών, Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών, Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης,2011).
- Χρυσοβαλάντη Χ. ‘‘Το ενεργειακό σύστημα και η οικονομία της Κύπρου’’(Κοζάνη, Μάρτιος 2015).
- Χρυσοστόμου Α. ‘‘Τα 13 σημεία του Μακαρίου’’(Άρθρο Εφημερίδας Καθημερινής 15.5.2016).